



การประยุกต์ใช้หลักอริยาบท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนโยธินบูรณะ

ศุภร์ บุญย์ประเสริฐกุล



สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรภาสภศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖



ศุภรประยูรกุล ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖

โรงเรียนโยธินบูรณะ

		ค 294.301 ศ652ก 2556
29A5742787		
Title: การประยุกใช้หลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนมัธยมศึกษา. 2 ปีที่ 6 โรงเรียนโยธินบูรณะ		
ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย		

ศุภร ประยูรเสวีรัฐกุล

ด. ๑

เลขทะเบียน	5742787
เลขเรียกหนังสือ	๒๙๔.๓๐๑ ๕๖๕ ก ๒๕
วันที่	๘ ก.ย. ๕๖

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๖

ตั้งพิมพ์นี้เป็นสมบัติของห้องสมุด มจร.

ผู้ใดพบอยู่ในที่อื่น ไม่สมควร

ไปรคนำมาส่งที่แผนกห้องสมุดด้วย ขอบคุน

**AN APPLICATION OF THE FOUR IDDHIPADA PRINCIPLES OF
MATHAYOM SUKSA 6 STUDENTS, AT YOTHINBURANA
SCHOOL, BANGKOK**

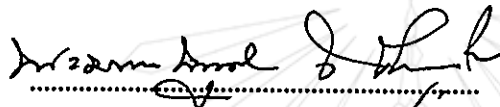


SUK BOONPRASERTKUL


**A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF EDUCATIONAL ADMINISTRATION
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E. 2556 (2013)**


หัวข้อสารนิพนธ์ : การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนโยธินบูรณะ
ชื่อนักศึกษา : ศุภร์ บุญย์ประเสริฐกุล
สาขาวิชา : การบริหารการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา : พระมหาไกรวรรณ ชินทศุติโย (ดร.)


บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นำสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

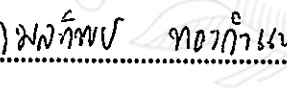

..... รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระมหาบุญศรี ญาณวฑฺฒโน (ศศ.ดร.))

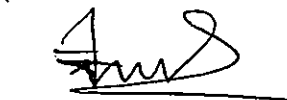
คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์


..... ประธานกรรมการ
(ดร.ชัตติยา ดั่งสำราญ)


..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(พระมหาไกรวรรณ ชินทศุติโย (ดร.))


..... กรรมการ
(ดร.สุชาลินี แสงมุกดา)


..... กรรมการ
(ดร.กมลทิพย์ ทองคำแหง)


..... กรรมการ
(ดร.ฐิติพัฒน์ หิรัญนิธินำรง)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Title : An Application of the Four Iddhipada Principles of Mathayom Suksa 6
Students, at Yothinburana School, Bangkok

Student's Name : Suk Boonprasertkul

Department : Educational Administration

Advisor : Phramaha Kraivann Chiinadattiyo (Dr.)

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

P.S. Nānavuddho
..... Acting Dean of Graduate School
(Phramaha Boonsri Nānavuddho (Asst.Prof.Dr.))

Thesis Committee

P. Khattiya Duangsamran
..... Chairman
(Dr.Khattiya Duangsamran)

P. Krai/Chi/
..... Advisor
(Phramaha Kraivann Chiinadattiyo (Dr.))

Su
..... Member
(Dr.Suthasinee Saengmookda)

T. Kamolthip
..... Member
(Dr.Kamolthip Thongkamhaeng)

Thitiphat
..... Member
(Dr.Thitiphat Thirannithithamrong)

หัวข้อสารนิพนธ์	: การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ
ชื่อนักศึกษา	: ศุภกร บุญย์ประเสริฐกุล
สาขาวิชา	: การบริหารการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	: พระมหาไกรวรรณ ชินทศุติโย (ดร.)
ปีการศึกษา	: 2556

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ๒) เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะที่มีเพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกันและ ๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ประชากรในการวิจัยในการวิจัย คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๔ จำนวน ๒๐๐ คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๓๓ คน โดยเปิดตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติเชิงอนุมาน คือ การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA or F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปน้อยที่สุด ตามลำดับ

๒) การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ที่มีเพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน พบว่า ๑) ด้านฉันทะ มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ที่มีเพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย แตกต่างกัน แต่ที่มีเพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ไม่แตกต่างกัน ๒) ด้านวิริยะที่มีเพศต่างกันการประยุกต์ แตกต่างกัน ส่วนที่มีอายุ และสถานภาพการอยู่อาศัยต่างกัน การประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน ๓) ด้านจิตตะ ที่มีเพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน พบว่า การประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน และ ๔) ด้านวิมังสา ที่มีเพศ ต่างกันมีการ

ประยุกต์แตกต่างกัน ส่วน ที่มีอายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน การประยุกต์ใช้ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

๓) นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ อิทธิบาท ๔ ดังนี้ คือ ควรมีความสนใจและมีใจรักในด้านการศึกษาล่าเรียนมีเพื่อนร่วมชั้นเป็นพื้นฐาน เบื้องต้นที่จะทำให้การศึกษาเป็นไปอย่างมีความสุข ตามความมุ่งหมายและประสบความสำเร็จในที่สุด ควรจะต้องมีความพยายาม ขยันหมั่นเพียร ในการเล่าเรียนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ผ่านพ้น อุปสรรค บรรลุเป้าหมายและก้าวเข้าสู่ความสำเร็จ มีการเตรียมตัวให้พร้อม เอาใจใส่การศึกษา มีความกระตือรือร้นหาความรู้อยู่ตลอดเวลาหาความรู้ใหม่ ๆ ติดตามวิทยาการอย่างมีวิจารณญาณ ไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการศึกษา ทั้งการควบคุมให้เป็นไปตามขบวนการเรียน



Thematic Title : An Application of the Four Iddhipada Principles of Mathayom Suksa 6 Students, at Yothinburana School, Bangkok

Student's Name : Suk Boonprasertkul

Department : Educational Administration

Advisor : Phramaha Kraivann Chiinadattiyo (Dr.)

Academic Year : B.E. 2556 (2013)

ABSTRACT

The objectives of this thesis were: - 1) to study the application of the four Iddhipada principles (the four valuable tools which enable one to reach the goal) of the Matthayom 6 students (Grade 12 students) of Yothinburana School. 2) to study the comparison of the application of the four Iddhipada principles of Matthayom 6 students of Yothinburana School regarding to the differences of their sex, age, and residential status. 3) to study the suggestions on the application of the four Iddhipada principles of Matthayom 6 students of Yothinburana School.

The population of this study consisted of 200 students who were studying in Matthayom 6 of upper secondary level in the academic year 2554. The sample of the study was 133 students selected by using the Krejeie and Morgan Table .The instrument used in this study was questionnaires. The statistics used in the analysis are the Descriptive Statistics which is of the frequency, percentage, mean and standard deviation and the Inferential Statistics. The data obtained were analyzed by using t-test and One-Way ANOVA or F - test.

The results were found as following :-

1) The level of the application of the four Iddhipada principles of Matthayom 6 students of Yothinburana School, in the overall, is at the high level. When considering in each aspect, it was found that the aspect of Chanda, Citta, Viriya, and Vimamsa is at the high level respectively with the value of mean from the highest to lowest average.

2) The application of the four Iddhipada principles of Matthayom 6 students of Yothinburana School in case of students who have the difference in term of sex, age and residential status came out that (1) the Chanda aspect : for students who have the difference in term of sex, age and residential status, there was no difference on the application of the four Iddhipada. (2) the Viriya aspect : for students who have the difference in term of sex, there was the difference of application of the four Iddhipada, but for those who the difference in term of age and residential status, there was no the difference of application of the four Iddhipada. (3) the Citta aspect : for students who have the difference in term of sex, age and residential status, there was no difference on the application of the four Iddhipada. (4) the Vimamsa aspect : for students who have the difference in term of sex, there was the difference on the application of the four Iddhipada, but for those who have the difference in term of age and residential status, there was no difference on the application of the four Iddhipada at the statically significance of 0.05. There was no statically significant difference in pairs.

3) The suggestions were found as following : students should pay more attention in their study. Having good classmates would make learning happily and that would lead to their goals and success in their study finally. To be the impetus to cross over obstacles and achieve the set purposes and gain success, they should pay much attention to their education, have eagerness for new knowledge, follow up the new technology carefully and keep self-controlling to the learning process.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้เพราะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือและความกรุณาจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันที่ให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัยนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และบรรพคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย พระมหาไกรวรรณ ชินทศดิโย (ดร.) อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ผู้ซึ่งกรุณาสละเวลาให้ความรู้ให้คำแนะนำให้คำปรึกษา และตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง จนสารนิพนธ์เล่มนี้เสร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการแก้ไขสารนิพนธ์นี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกตลอดระยะเวลาที่ศึกษาตลอดมา และผู้อำนวยการ โรงเรียน โยธินบูรณ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตลอดจนเหล่าครู อาจารย์ร่วมอุดมการณ์ทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาให้เก็บรวบรวมข้อมูล และตอบแบบสอบถามเพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยจนทำให้การศึกษาสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาผู้บังเกิดเกล้า พี่อภิญญาและผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน ตลอดถึงกัลยาณมิตรทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอน้อมบูชาพระรัตนตรัย และขออุทิศส่วนกุศลทั้งหมดแต่บิดามารดา และที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจเสมอมา คณาจารย์ผู้ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งหลายแก่ผู้วิจัย และตลอดถึงญาติมิตรทุกท่านที่คอยห่วงใยให้การสนับสนุน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้

ศุภร์ บุญย์ประเสริฐกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ก
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๑
๑.๓ สมมติฐานการวิจัย	๑
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๑
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑
๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๑
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔	๒
๒.๒ หลักอิทธิบาท ๔	๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔	๒
๒.๔ สภาพพื้นที่ที่ศึกษา	๒
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒
๒.๖ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๓
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๓
๓.๒ เทคนิควิธีสุ่มตัวอย่าง	๓
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๓

๓.๔	การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๕๑
๓.๕	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๒
๓.๖	การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๒
๓.๗	สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๕๓
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๔
๔.๑	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๕
๔.๒	การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๖
ตอนที่ ๑	ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบบสอบถาม	๕๖
ตอนที่ ๒	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ	๕๗
ตอนที่ ๓	การทดสอบสมมติฐานการวิจัย	๖๒
ตอนที่ ๔	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ	๖๕
บทที่ ๕	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๗๑
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๗๒
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย	๗๕
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๗๔
๕.๓.๑	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๗๔
๕.๓.๒	ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	๗๔
บรรณานุกรม		๗๖
ภาคผนวก		๘๒
ภาคผนวก ก	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	๘๓
ภาคผนวก ข	หนังสือขอความอนุเคราะห์	๘๕
ภาคผนวก ค	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๘๕
ภาคผนวก ง	ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของ แบบสอบถาม	๑๐๕

ภาคผนวก จ ตารางประมาณค่าขนาดกลุ่มตัวอย่างของเกรซีและมอร์แกน
(Krejcie and Morgan)

๑๑๒

ประวัติผู้วิจัย

๑๑๕



สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๓.๑ จำนวนนักเรียนและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามห้องเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ	๕๐
ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๕๖
ตารางที่ ๔.๒ แสดงการสรุปค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน	๕๗
ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านฉันทะ	๕๘
ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านวิริยะ	๕๙
ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านจิตตะ	๖๐
ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ วิมังสา	๖๑
ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำแนกตามเพศ	๖๒
ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำแนกตามอายุ	๖๓
ตารางที่ ๔.๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำแนกตามอายุ	๖๕

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้
 หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำแนก
 ตามสถานภาพการอยู่อาศัย ๖๖

ตารางที่ ๔.๑๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของ
 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย ๖๘



สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ ๒.๑ อริยสัจ ๔ หนทางดับทุกข์
แผนภูมิที่ ๒.๒ แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

หน้า

๘

๔๘



บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันเป็นยุคแห่งโลกาภิวัตน์ เป็นกระแสความเปลี่ยนแปลงที่ต้องแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอด ในด้านหนึ่งโลกาภิวัตน์ทำให้ข่าวสารจากทั่วโลกติดต่อถึงกันได้อย่างรวดเร็วได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่งคือ ภัยที่แฝงมากับค่านิยมแห่งการบริโภคสิ่งใหม่ ๆ และการโฆษณาชวนเชื่อ สังคมที่ไม่มีความรับผิดชอบอันจะกระทบกับเยาวชน เป็นแบบอย่างที่ไม่ถ่วงถ่วงกับเยาวชนอนาคตของชาติ ความรับผิดชอบย่อมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียนทุกคน เพราะการที่เด็กและเยาวชนจะประสบความสำเร็จในการเรียนนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การเรียนของตนเป็นสำคัญ เพราะคนที่มี ความรับผิดชอบ ย่อมทำงานทุกอย่างตามเป้าหมายได้ทันเวลา พร้อมกันนั้นยังก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการเรียนรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วย แต่ถ้าขาดความรับผิดชอบแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ทันเวลา และยังขาดความเชื่อถือจากคนอื่นด้วย จึงกล่าวได้ว่าความรับผิดชอบมีความสำคัญและควรปลูกฝัง ให้มีในตัวเด็กทุกคน ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ก็มีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า ความรับผิดชอบทางการเรียนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่มีสำคัญ และจำเป็นต้องปลูกฝังให้เด็กเพื่อให้เป็นนักเรียนที่ดีและพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป^๑ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าคนดีและคนเก่งซึ่งเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสูงที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงได้ต้องเคารพกฎหมาย ทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบสูง และรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง^๒ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๕๔) ยังได้กำหนดให้มีการการพัฒนาเยาวชนไว้หลายด้าน ที่สำคัญด้านหนึ่งคือ ให้มีความรับผิดชอบสูงทั้งในการเรียนและการทำงาน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะปลูกฝัง และพัฒนา

^๑ สำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ, นโยบายเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ๒๕๔๕-๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

^๒ ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๔), หน้า ๒๔.

ให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนให้มากที่สุดเพื่อประสบความสำเร็จในการเรียนอาชีพการงานในอนาคตต่อไป^๑

พระพุทธศาสนาซึ่งทางแก้ปัญหามนุษย์ด้วยความรู้ที่ถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของโลกและชีวิต ระบบความรู้นี้ เริ่มต้นที่การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า และตกทอดมาถึงปัจจุบันในรูปของ พระไตรปิฎกหรือพระบาลี รวมทั้งคำอธิบายความชั้นหลัง ๆ คือ อรรถกถาฎีกา และอนุฎีกา สิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐานที่ผู้ปรารถนาจะแสวงหาความจริงเกี่ยวกับชีวิตและโลก จะใช้สติปัญญาของตนค้นคว้า วิเคราะห์ นำมาตรวจสอบกับประสบการณ์และใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ทุกชั้นวรรณะ โดยมุ่งเน้นถึงกลุ่มคนที่มีความวุ่นวายหรือมีความทุกข์ เพื่อดับดับความอยากของมนุษย์อันเป็นต้นเหตุความทุกข์ พระพุทธศาสนามีวิธีการแห่งหลักธรรมคำสอนที่เป็นจุดแห่งความคิดมากมาย โดยอาศัยความศรัทธาเป็นพื้นฐานและมีปัญหาเป็นผลที่เกิดตามมา พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่อยู่คู่กับชาติในมานานตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณ ได้หล่อหลอมสังคมไทยให้มีความสงบ โดยช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมให้เจริญมั่นคงตลอดมาจนถึงปัจจุบัน เหมือนที่พระธรรมปิฎก (ประยูร ธมฺมปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติว่า พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยมีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทยและประเพณีวัฒนธรรมไทย พระพุทธศาสนามีความสำคัญมากมายหลายประเด็นมีหลักคำสอนสำหรับพัฒนาบุคคลให้บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดแห่งชีวิตบนพื้นฐานของเหตุผลและความถูกต้อง ท่านได้กำหนดข้อปฏิบัติในการฝึกฝนอบรมตน ด้วยการให้ละความชั่ว ประพฤติแต่ความดี และทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส ซึ่งในขั้นตอนของการพัฒนาตนนั้น ต้องเริ่มต้นด้วยมีศรัทธา คือ มีความเชื่อที่ถูกต้องในหลักเหตุและผล โดยอาศัยปัญญาเข้าไปกำกับทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ แต่การที่คนเราจะมีปัญญาได้นั้น ตนเองก็ต้องรู้จักคิด รู้จักอบรมปัญญาให้เกิดขึ้น ด้วยการฟังจากบุคคลอื่นบ้าง จากการอ่านตำราบ้าง จากการคิดค้นด้วยตนเองบ้าง จากการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมทั่วไปบ้าง จากประสบการณ์ต่าง ๆ บ้าง เมื่อคนเรามีปัญญาความรอบรู้แล้ว จะสามารถใช้เป็นประทีปส่องทางไปสู่ความสำเร็จทั้งในด้านหน้าที่การงาน และการดำเนิน

^๑สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๗.

ชีวิตประจำวัน และยังสามารถที่จะพัฒนาจิตใจตนเองให้เข้าถึงความมีอิสรภาพอย่างแท้จริงอีกด้วย กล่าวคือ ทำให้จิตหลุดพ้นจากการครอบงำของกิเลสและความทุกข์ทั้งปวงได้^๑

การพัฒนาผู้เรียนให้ได้คุณลักษณะดังกล่าวท่ามกลางสภาพสังคมปัจจุบันนั้นเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง โดยเฉพาะในยุคที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อการดำเนินชีวิตของคน ทุกเพศ ทุกช่วงวัยของชีวิต ปัญหาสังคมได้ทวีความซับซ้อน รุนแรงขึ้นทุกขณะ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการมีค่านิยมฟุ้งเฟ้อ การเลียนแบบ การแพร่กระจายของสารเสพติด การก่ออาชญากรรม การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย ความอ่อนไหวทางจิตใจ ปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุสำคัญ คือ บุคคลไม่รู้จักตนเองและสภาพแวดล้อมที่ดีพอขาดทักษะการคิดตัดสินใจแก้ปัญหาและไม่สามารถปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ ได้ซึ่งจำเป็นที่สถานศึกษาต้องใช้กระบวนการแนะแนวเป็นกลไกสำคัญในการป้องกัน ช่วยเหลือ แก้ไข ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน เพราะจุดมุ่งหมายของการนำหลักอิทธิบาท ๔ คือกระบวนการที่มุ่งสร้างเสริมผู้เรียนให้มีคุณภาพเหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน มีทักษะการดำเนินชีวิต มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ศีลธรรม จริยธรรม รู้จักการเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา รู้จักคิดตัดสินใจแก้ปัญหาในช่วงวิกฤต วางแผนการศึกษาต่อ และการพัฒนาคนสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ รวมทั้งดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

การวิจัยดังกล่าวนี้ได้วิจัยในพื้นที่ของ โรงเรียน โยธินบูรณะ ซึ่งเป็นโรงเรียนของรัฐบาล ดังนั้นการดูแลด้านการศึกษาก็จะเข้มงวดและเป็นไปตามกฎระเบียบแต่ เนื่องจากโรงเรียน โยธินบูรณะเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีนักเรียนจำนวนมากและบุคลากรครูอาจารย์มีไม่มากพอ จึงทำให้การดูแลนักเรียนยากลำบากมากขึ้น ปัญหาในด้านความประพฤติ และชีวิตประจำวันทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนพบว่า นักเรียนโรงเรียน โยธินบูรณะมีปัญหาตั้งแต่ระดับน้อยถึงมาก ซึ่งส่วนใหญ่ปัญหาเหล่านี้มักเกิดกับนักเรียนชายมากกว่านักเรียนหญิง เนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมและกลุ่มเพื่อน และการแก้ปัญหาหลายวิธีแต่ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกๆ ฝ่าย เพราะทุกฝ่ายต่างมีผลที่จะทำให้นักเรียนหลีกเลี่ยงปัญหาเหล่านี้ได้ ตัวอย่างเช่น ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ รวมถึงผู้คนที่ทั่วไป ในด้านของผู้ปกครองของนักเรียนแต่ละคนมีความสำคัญต่อการดูแลนักเรียนเหล่านี้ได้มาก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การดูแลเอาใจใส่และปลูกฝังตั้งนั้นความประพฤติของนักเรียนเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับผู้ปกครองของตนเป็นส่วนใหญ่ และสำหรับครูอาจารย์ที่โรงเรียนก็สามารถขัดเกลาและสั่งสอนนักเรียนให้อยู่ในกฎระเบียบและคอยว่ากล่าวตักเตือนนักเรียนให้ทำสิ่งที่ถูกต้องแต่เนื่องจากมีเวลาไม่เพียงพอที่จะ

^๑พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓.

ใกล้ชิดและทำความรู้จักกับนักเรียนแต่ละคนจึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา รวมทั้งมีครูไม่เพียงพอดต่อจำนวนนักเรียนโยธินบูรณะ ในด้านการแก้ไขปัญหภายในโรงเรียนนั้นทางโรงเรียนควรจะจัดการและวางแผนการดูแลนักเรียนและเพิ่มบุคลากรครูให้มากขึ้น และปลูกฝังกิจกรรมซึ่งกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้ดีหลักหนึ่งก็คือหลักอิทธิบาท ๔^๕ ด้วยปัญหาและจุดประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัย การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียน โยธินบูรณะ เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาและส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนโยธินบูรณะสนใจและเกิดความเข้าใจและศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้วสามารถนำหลักธรรมเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังต่อไปนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะที่มีเพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ

๑.๓ สมมติฐานการวิจัย

๑.๓.๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนแตกต่างกัน

๑.๓.๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนแตกต่างกัน

๑.๓.๓ นักเรียนที่มีสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนแตกต่างกัน

^๕งานนโยบายและแผน, “ปัญหาข้อเสนอแนะ”, การประเมินภายใน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕, โรงเรียนโยธินบูรณะ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๕, หน้าที่ ๑๗, (อัดสำเนา).

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะจำนวน ๒๐๐ คน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหาผู้วิจัยจำกัดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังนี้

ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ และการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียน ดังนี้

๑) ด้านฉันทะ

๒) ด้านวิริยะ

๓) ด้านจิตตะ

๔) ด้านวิมังสา

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ โรงเรียนโยธินบูรณะ โรงเรียนสหศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่ เลขที่ 1162 แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทำให้ทราบผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ

๑.๕.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ที่มีเพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัยต่างกัน

๑.๕.๓ ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ

๑.๕.๔ ทำให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารและครูในการกำหนดนโยบายการวางแผนการจัดการศึกษาและหลักสูตรสถานศึกษา โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียน และเป็นข้อมูลสำหรับโรงเรียนโยธินบูรณะ

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

คำนิยามศัพท์เพื่อให้การสื่อความหมายเป็นที่เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงขอกำหนดความหมายของคำต่างๆ ที่ใช้ในงานวิจัยดังนี้

การประยุกต์ใช้ หมายถึง การนำสิ่งหรือหลักใดๆ ไปใช้ในการทำงานหรือการดำรงชีวิตต่าง ๆ ให้เกิดผล เช่น การนำหลักธรรมที่เรียนมานำไปใช้ในการทำงาน เป็นต้น

อิทธิบาท ๔ แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ

๑) ฉันทะ หมายถึง ความพอใจในงาน ความรักในงานหน้าที่ เราทำงานชนิดใดต้องพยายามสร้างความพอใจให้เกิดขึ้นในงานนั้น ด้วยการพิจารณาให้เห็นคุณค่าของงานนั้น

๒) วิริยะ หมายถึง ความพากเพียรหรือความเข้มแข็งในสิ่งนั้น ถ้าเรามีฉันทะแล้ว ก็ต้องมีวิริยะคือความเพียร วิริยะนี้มีความสำคัญมาก ถ้ามีความพอใจแล้วไม่มีความเพียร การทำงานนั้น ๆ ก็ไม่ก้าวหน้า

๓) จิตตะ หมายถึง ความเอาใส่ใจหรือการเอาใจใส่ในการนั้น ๆ อย่างเต็มที่เต็มเปี่ยม จิตใจและการที่กระทำทั้งปวงนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แปลกแยกออกจากกัน การเป็นใจก็เป็นอย่างนั้น ใจเป็นอย่างไรการก็เป็นอย่างนั้น รู้ต้องแท้ทั่วถึงในการทั้งปวง

๔) วิมังสา หมายถึง ความใคร่ครวญทบทวนเหตุผล เป็นองค์ธรรมเพื่อการยกระดับความรู้ความชำนาญให้สูงขึ้น ไปจนรู้และเข้าใจเหตุแห่งความล้มเหลวผิดพลาดทั้งปวง

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม สำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โขอินบูรณะ

เพศ หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้แบ่งเป็น ๒ เพศ คือ ๑) เพศชาย และ ๒) เพศหญิง

อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้แบ่งเป็น ๓ ช่วง คือ ๑) อายุต่ำกว่า ๑๖ ปี ๒) อายุ ๑๖-๑๗ ปี และ ๓) อายุมากกว่า ๑๗ ปีขึ้นไป

สถานภาพการอยู่อาศัย หมายถึง สถานภาพการอยู่อาศัยของผู้ตอบแบบสอบถาม สำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ คือ ๑) อยู่กับพ่อและแม่ ๒) อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว ๓) อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว และ ๔) อยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ” ซึ่งในบทนี้จะเป็นการรวบรวมเอกสาร รายงาน และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔
- ๒.๒ หลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔
- ๒.๔ สภาพพื้นที่ที่ศึกษา
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔

ความหมายของอิทธิบาท ๔

ในชนวนสภสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักในการเจริญอิทธิบาท ๔ โดยคุณเครื่องแห่งอิทธิบาทสามารถเป็นบาทฐานแห่งการเจริญเพื่อความสำเร็จ

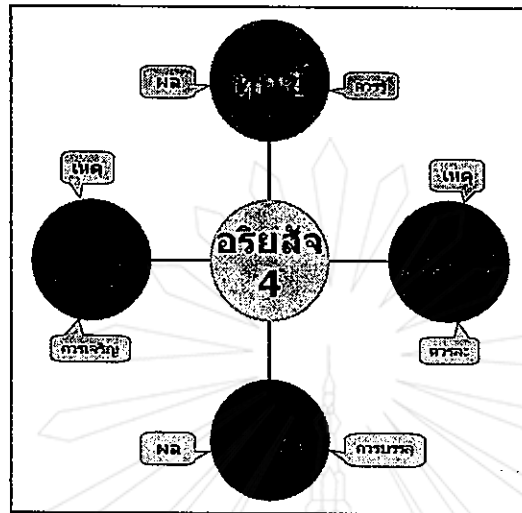
อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ อิทธิบาท ๔ ธรรม ๔ อย่างที่ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่าง ๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ

ฉันทะ คือ ความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ

วิริยะ คือ ความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง

จิตตะ หมายถึง ความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาริ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึงความสอดส่องใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่



แผนภาพที่ ๒.๑ หนทางดับทุกข์

จากหลักคำสอนเกี่ยวกับอิทธิบาท ๔ ดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ นี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดง ไว้เพื่อเป็นหลักธรรมให้แก่ทุกคน ได้ปฏิบัติอันเป็นแนวทางที่นำไปสู่ ความสำเร็จ กล่าวคือ คนเราจะต้องมีความพอใจในงานที่ทำ มีความเพียรพยายามขยันขันแข็ง เอาใจ ใส่ในหน้าที่การงานและพิจารณาอย่างรอบให้ถี่ถ้วน งานนั้นจะประสบความสำเร็จได้

พระไตรปิฎก มีปรากฏความหมายของคำว่า อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ ดังปรากฏดังนี้ “คำว่า อิทธิ มีอธิบายว่า ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ ความสำเร็จเฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดีความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึงธรรมเหล่านั้น”^๒

คัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้ให้ความหมายของอิทธิบาทว่า คำว่า อิทธิบาท ได้แก่ กองจิตและ จิตสิกขิที่เหลืออันเป็นบาท เพราะอรรถว่าเป็นที่ตั้งพำนักแห่งฉันทสมาธิ และปธานสังขารอันสัมปยุต ด้วยอภิญาจิตซึ่งถึงอันนับว่าฤทธิ์เพราะอรรถว่าสำเร็จ โดยบรรยายว่าความสำเร็จ หรือโดย บรรยายนี้ว่า เป็นเครื่องสำเร็จแห่งสัตว์คือเป็นเครื่องรุ่งเรืองเจริญอกงามแห่งปวงสัตว์

^๑ที่.ม. ๑๐/๒๐๐/

^๒อภิ.ธา. ๓๖/๔๓๔/

^๓พระพุทธโฆสเถระ, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ อาง อาสภมหาเถร), (กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พรีนติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖๑.

วิสุทธิมัทคคมาภิกษา ได้ให้ความหมายของอิทธิบาทว่า ในบทว่า อิทธิบาทนี้ ธรรมชาติชื่อว่า อิทธิ โดยความหมายว่า สำเร็จ อธิบายว่าสัมฤทธิ์ผลคือเมล็ดผล อีกอย่างหนึ่ง ธรรมชาติชื่อว่า อิทธิ โดยความหมายว่า เป็นเครื่องสำเร็จของสัตว์ทั้งหลาย คือสัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นผู้เจริญแพร่หลาย ถึงความอุกฤษฏ์ด้วยธรรมชาตินี้ โดยความหมายที่หนึ่ง บาทคือฤทธิ์ อธิบายว่าส่วนคือฤทธิ์ เพราะฉะนั้น ชื่อว่า อิทธิบาท โดยความหมายที่สอง^๔

พจนานุกรมธรรม ฉบับพุทธทาสให้ความหมายว่า อิทธิบาท หมายถึง รากฐานแห่งความสำเร็จ บาท แปลว่า ฐาน เจริงรอง เช่น เท้า ดิน ก็เรียกว่า บาท เพราะเป็นเชิงรองรับร่างกาย, อิทธิ นี้เป็นภาษาบาลี ถ้าภาษาไทยที่มาจากสันสกฤตก็เป็นฤทธิ์, อิทธิ หรือฤทธิ์ แปลว่าความสำเร็จหรือเครื่องให้เกิดความสำเร็จ^๕

พจนานุกรมธรรมฉบับปัญญานันทะ ให้ความหมายว่า อิทธิบาท คือ ทางที่จะไปสู่ความสำเร็จสี่ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความเอาใจใส่ วิมังสา ไตร่ตรองค้นคว้า ในสิ่งนั้น ๆ ถ้าเรารักสิ่งนั้น เอาใจใส่ในสิ่งนั้น มันก็ก้าวหน้า การคิดการทำก็ก้าวหน้าต่อไป เพราะเรารักสิ่งนั้น ถ้าไม่รักมันก็ไปไม่ได้^๖

สารานุกรมพระพุทธศาสนา ให้ความหมายว่า อิทธิบาท คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ มี ๔ อย่าง คือ ๑) ฉันทะ พึงรักใคร่ในสิ่งนั้น ๒) วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น ๓) จิตตะ เอาใจฝักใฝ่สิ่งนั้นไม่วางธุระ ๔) วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น คุณ ๔ อย่างนี้มีบริบูรณ์แล้ว อาจชักนำบุคคลให้ถึงสิ่งที่ต้องประสงค์ ซึ่งไม่เหลือวิสัย^๗

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ให้ความหมายว่า อิทธิบาท แปลว่า คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จหรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ อย่าง คือ ๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ ปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ๒) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่

^๔ พระธัมมปาถมหาเถระ, ปรมัตตมัณฑุสา วิสุทธิมัทคคมาภิกษา ภาค ๒, แปลโดย สิริ เพ็ชรไชย, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๕), หน้า ๒๔๔.

^๕ สถาบันบัณฑิตธรรม, พจนานุกรมธรรมฉบับพุทธทาส, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตธรรม, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕๒.

^๖ สถาบันบัณฑิตธรรม, พจนานุกรมธรรม ฉบับปัญญานันทะ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตธรรม, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๐.

^๗ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๖๕.

หือถอย ๓) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ฝึกลงไป ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ ๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น^๔

พระธรรมวิสุทธิทักขิ (พิจิตร จิตตวณฺโณ) ให้ความหมายว่า อธิธัมมา คือ การทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายได้ หรือประสบความสำเร็จได้ มี ๔ คือ ๑) ฉันทะ ความพอใจในงานนั้น ๒) วิริยะ ความขยันหมั่นเพียรในการทำงานนั้น ๓) จิตตะ ความตั้งใจในการทำงานนั้น ๔) วิมังสา ความเข้าใจในการทำงานนั้น^๕

พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนฺทโก) ให้ความหมายว่า อธิธัมมา แปลว่า คุณเครื่องให้สำเร็จ ความประสงค์ หรือจะแปลว่า คุณธรรมเครื่องให้ถึงความเจริญหรือให้ถึงความสำเร็จก็ได้ หมายความว่า คุณธรรมทั้ง ๔ นี้ ผู้ใดปฏิบัติให้ครบถ้วนบริบูรณ์ ผู้นั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เป็นภุชชัญญ์หรือบรรพชิตก็ตาม ย่อมประสบสิ่งที่ตนประสงค์ ทั้งคดีโลก ทั้งคดีธรรม ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง ซึ่งไม่เหลือวิสัย คือ ไม่เกินขีดความสามารถของแต่ละบุคคล^๖

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตวณฺโณ) ให้ความหมายว่า อธิธัมมา คือ คุณธรรมที่จะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนประสงค์ ซึ่งธรรมทั้ง ๔ ประการนี้เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน คนเราจะมี ความพอใจในผลเพียงอย่างเดียวโดยไม่พยายามสร้างเหตุขึ้นก็ไม่ได้และขณะที่สร้างเหตุเพื่อให้เกิดผลเหล่านั้น ถ้ามีการกระทำที่ย่อหย่อนหละหลวมไม่เอาจริงเอาจัง หรือขาดปัญญาพิจารณาตรวจสอบใคร่ครวญในการทำงานเหล่านั้นอยู่บ่อย ๆ ก็อาจจะเกิดความพลั้งพลาดขึ้นมาได้ แต่เมื่อบุคคลทำให้คุณธรรมทั้งสี่ประการนี้มีสมบูรณ์แล้ว ก็อาจจะชักนำบุคคลให้ถึงสิ่งที่ตนประสงค์อันไม่เหลือวิสัยได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะในชั้นของการดำรงชีวิตหรือชั้นของการบำเพ็ญทางจิตตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาก็ตาม^๗

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๑), หน้า ๒๑๓.

^๕ พระธรรมวิสุทธิทักขิ (พิจิตร จิตตวณฺโณ), อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๔๐-๑๔๒.

^๖ พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนฺทโก), อธิบายธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๕๖-๕๗.

^๗ พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตวณฺโณ), ธรรมปริทรรศน์, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๕-๕๖.

ปรีชา นันทาภิวัดณ์ ให้ความหมายว่า อิทธิบาท ๔ คือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรม ที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ๑) ฉันทะ ความพอใจ คือความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ๒) วิริยะ ความเพียร คือขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง ๓) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลอบไป ๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทดลองคือหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น^{๑๖}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ให้ความหมายว่า อิทธิบาท ๔ ที่ประกอบด้วย ฉันทะ ความรัก ความพอใจงาน วิริยะ ความเพียรพยายามทำงานให้สำเร็จ แม้มีอุปสรรคก็ไม่ยอมแพ้ จิตตะ ความมีใจจดจ่อที่งานหรือการมีสติ รู้ตัวว่ากำลังทำงาน ไม่ปล่อยใจล่องลอยไปที่อื่น และวิมังสา การใช้ปัญญาทำงาน ติดตามผลงาน และประเมินผลงานว่ามุ่งสู่เป้าหมายเพียงใดหรือไม่^{๑๗}

นายแพทย์อุทัย สุดสุข ให้ความหมายว่า อิทธิบาท แปลว่า คุณให้ความประสงค์ในกิจการทุก ๆ อย่าง หมายความว่า ใครจะทำการงานสิ่งใด ๆ ก็ตาม ถ้ามีอิทธิบาท ๔ แล้ว สามารถจะยังกิจนั้น ๆ ให้สำเร็จได้ทุกอย่าง นับตั้งแต่ต่ำจนกระทั่งถึงสูงสุด คือ พระนิพพาน^{๑๘}

สิริธัญญา^{๑๙} ให้ความหมายว่า อิทธิบาท แปลว่า รากฐานของอิทธิปาฏิหาริย์หรือรากฐานของอิทธิฤทธิ์ เป็นองค์ธรรมสำคัญเพื่อความสำเร็จทั้งปวง พระตถาคตเจ้าทรงสรรเสริญอิทธิบาทไว้เป็นเอนกอนันต์ประการ ในฐานะที่เป็นรากฐาน เป็นบาทฐานแห่งความสำเร็จทั้งปวง คือเป็นรากฐานหรือบาทของความสำเร็จในการทั้งปวง ทั้งในระดับ โลกียะและ โลกุตตระ การฝึกฝนอบรมจิตตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ จักสำเร็จได้จริงแท้ก็ต้องอาศัยอิทธิบาท และประกอบขึ้นจากอิทธิบาท

^{๑๖}น.อ.(พิเศษ) ปรีชา นันทาภิวัดณ์ ร.น., พจนานุกรม หลักธรรมพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๕.

^{๑๗}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การบริหารจัดการแนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๒.

^{๑๘}นพ.ดร.อุทัย สุดสุข, สาธารณสุขในพระไตรปิฎก : บูรณาการสู่สุขภาพดี ชีวิตมีสุข, (นนทบุรี : เทพประทานการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๔๕๑.

สิริธัญญา เป็นนามปากกาในโลกวรรณกรรม มีชื่อจริงว่า ไพศาล พิษมงคล.

การกระทำงานทั้งปวงในระดับโลกิยะไม่ว่าเรื่องเล็กน้อยใหญ่ประการใด หากประกอบด้วยอิทธิบาทแล้วการงานทั้งปวงนั้นก็จักสำเร็จดังประสงค์^{๑๖}

จากความหมายของอิทธิบาท ๔ ดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า อิทธิบาท ๔ คือบาทฐานที่จะเป็นคุณเครื่องดำเนินไปสู่เป้าหมายหรือบรรลุลวิถุประสงค์ได้ หมายความว่า หลักธรรมที่ผู้หวังความสำเร็จควรนำมาปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคขวากหนามปัญหาต่าง ๆ และยังทำให้ประสิทธิภาพของการทำงานเพิ่มมากยิ่งขึ้นด้วย ซึ่งคุณธรรมในหลักอิทธิบาท ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความพากเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรอง)

องค์ประกอบของอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จบรรลุลวิถุประสงค์ที่เรามุ่งหมายประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา โดยมีนักวิชาการได้กล่าวอธิบายขยายเนื้อความจากพระไตรปิฎก ดังนี้

. อิทธิบาทข้อฉันทะ

พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึง ฉันทะ ไว้ว่า ความพอใจ รักในเรื่องที่เราอยากจะทำ หรือเราอยากจะได้ผล เช่น เราเป็นฆราวาส อยากได้เงิน อยากมีเกียรติ อยากจะมีเพื่อนที่ดี เราก็พอใจอยู่แล้ว คุณจะพอใจได้ง่าย เว้นไว้แต่จะเป็นเรื่องสูงขึ้นไปถึง มรรค ผล นิพพาน คุณจะพอใจยาก เรามีวิถุประสงค์ที่พอใจอยู่ ก็เรียกว่ามีฉันทะ^{๑๗}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึง ฉันทะ ไว้ว่า ฉันทะ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พุดง่าย ๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงาน พุดให้ลึกลงไปทางธรรมว่า ความรักความใฝ่ใจ ประรณาค่อภาวะตั้งมเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้น ๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดีที่งดงามที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมันหรืออยากให้ภาวะตั้งมเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้น ๆ ของงานนั้นเกิดขึ้นเป็นจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ตั้งมานั้น^{๑๘}

^{๑๖} สิริอัญญา, วิมุตตะมิตี มหัจจรรยแห่งโลกภายนอก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ Oh My God, ๒๕๕๓), หน้า ๕๖๔.

^{๑๗} พุทธทาสภิกขุ, ฆราวาสธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทาน ไชยา, ๒๕๓๗), หน้า ๕๐.

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๔๒.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตฺตโน) กล่าวถึง ฉันทะ ไว้ว่า ถ้าเราพอใจในงานนั้น เราก็อยากจะทำ แต่ถ้าไม่พอใจแล้วก็ไม่อยากทำ เราต้องสร้างความพอใจขึ้น แม้ว่าจะงานนั้นจะยากเพียงไร ก็พยายามสร้างความพอใจ พยายามเห็นคุณประโยชน์ คุณค่าของงานนั้น แล้วงานนั้นก็จะสำเร็จได้ โดยง่าย เพราะมีความพอใจในงานนั้นแล้วแม้ว่าจะยาก ดังเช่นคนที่ป็นภูเขามากถึง ถึงแม้ว่าจะเป็นงานที่ยากเหลือเกิน แต่เขาก็อยากจะทำขึ้นให้ได้ โดยถ้าเป็นคนแรกได้ก็จะได้ชื่อว่าเป็นคนสำคัญ เขาจึงพยายามแล้วพยายามอีก จนกระทั่งขึ้นจนถึงยอดได้ ทั้งนี้ก็เพราะมีความพอใจ เมื่อเรามีความพอใจ เรื่องใดก็พยายามในเรื่องนั้น ดังนั้น ฉันทะคือความพอใจจึงต้องมีเพื่อทำงานให้สำเร็จ^{๑๑}

พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนฺทโก) กล่าวถึง ฉันทะ ไว้ว่า พอใจรักใคร่ที่จะทำความดี ด้วยความเต็มใจ และตั้งใจอย่างแรงกล้า อันความดีที่ควรทำนั้นมีประการต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การศึกษา ศิลปวิทยาทางโลกและทางธรรม การประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีวิต การปฏิบัติพระธรรมพระวินัย คຸ້ມครองจิตใจให้สงบเข้มแข็ง จนกระทั่งการทำจิตให้หมดจดจากกิเลส^{๑๒}

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตฺตโน) กล่าวถึง ฉันทะ ไว้ว่า ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น ใ้บุคคลปลุกฝังความพอใจในการศึกษาเล่าเรียน ในหน้าที่การงาน ในงานอาชีพ ในการประพฤติปฏิบัติ ความดีทั้งหลาย แม้ว่าจะไม่เคยมีความพอใจมาก่อน แต่ก็ให้ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นประโยชน์ของเรื่องเหล่านั้น แล้วปลุกฝังความพอใจให้บังเกิดขึ้น คนเรานั้นไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม ถ้าเริ่มต้นที่จะทำงานนั้น ให้สำเร็จไปได้ ฉันทะ ความพอใจคือบันไดขั้นแรกที่จะนำคนไปสู่ความสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ^{๑๓}

พระราชญาณวิสิฐุ กล่าวถึง ฉันทะ ไว้ว่า ฉันทะ คือความมีใจรัก ในการศึกษาสัมมาปฏิบัติ^{๑๔}

พินเอกปิ่น มุกทุกันต์ อธิบาย ฉันทะ ไว้ว่า ฉันทะ หมายถึง ความรักงาน คือพอใจในงานที่ตนทำ เช่น เป็นนักเรียนรักการเรียน เป็นครูรักการสอน เป็นพระรักความเป็นนักบวช เป็นตำรวจรักการปราบปรามโจรผู้ร้าย เป็นชาวนารักการปักดำเก็บเกี่ยวข้าว ฯลฯ^{๑๕}

^{๑๑}พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตฺตโน), อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๒.

^{๑๒}พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนฺทโก), อธิบายธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๑, อ้างแล้ว, หน้า ๕๔.

^{๑๓}พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตฺตโน), ธรรมปริทรรคณ์, อ้างแล้ว, หน้า ๕๔.

^{๑๔}พระราชญาณวิสิฐุ, หลักธรรมมาภิบาล, อ้างแล้ว, หน้า ๕๐.

^{๑๕}พินเอก ปิ่น มุกทุกันต์, แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่พิมพ์พิมพ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๒๕.

แสง จันทร์งาม อธิบาย ฉันทะ ไว้ว่า ฉันทะ หมายถึง ความพอใจในงาน ความรักในงาน หน้าที่ เราทำงานชนิดใดต้องพยายามสร้างความพอใจให้เกิดขึ้นในงานนั้น ด้วยการพิจารณาให้เห็นคุณค่าของงานนั้น^{๒๔}

ศาสตราจารย์เสฐียรพงษ์ วรรณปก อธิบาย ฉันทะ ไว้ว่า คือ ต้องรักงาน มีหน้าที่การงาน อะไรทำให้พอใจในงานนั้น อย่าเบื่อหน่าย คนเราลงมือทำงานแล้ว งานยากก็จะกลายเป็นง่าย งานมากก็คูน้อยนิด อะไรก็สัมฤทธิ์ผล^{๒๕}

รองศาสตราจารย์กมล ฉายาวัฒนะ อธิบาย ฉันทะ ไว้ว่า ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย^{๒๖}

นายแพทย์อุทัย สูดสุข อธิบาย ฉันทะ ไว้ว่า ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ มี ๕ อย่าง คือ

- ๑) ตัณหาฉันทะ พพอใจด้วยอำนาจแห่งตัณหา
- ๒) ทิฏฐิฉันทะ พพอใจด้วยอำนาจแห่งทิฏฐิ
- ๓) วิริยะฉันทะ พพอใจด้วยอำนาจแห่งความเพียร
- ๔) กัตตุกัมมยตาฉันทะ พพอใจอยากจะทำ
- ๕) ธัมมฉันทะ พพอใจในธรรม^{๒๗}

สิริอัญญา อธิบาย ฉันทะ ไว้ว่า คือความพึงใจ ความพอใจ ความตั้งใจ ที่จะทำการใดให้สำเร็จงได้ มีมีวอกแวก ผันแปรเปลี่ยนแปลง มีความแน่วแน่ตรงดั่งถึงที่สุด เป็นองค์ธรรมที่ทำให้การประกอบการงานทั้งปวงทั้งฝ่ายกาย ฝ่ายจิต ทั้งระดับ โลกียะและโลกุตระดำเนินไปได้อย่างสะดวกสบาย และมีความโปร่งโล่งเบิกบานเป็นสุข^{๒๘}

^{๒๔}แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊ค, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕๕.

^{๒๕}ศ.เสฐียรพงษ์ วรรณปก (ราชบัณฑิต), จุดประกายแห่งชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๔๗), หน้า ๒๘.

^{๒๖}ศ.กมล ฉายาวัฒนะบริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : เก็ทไอเดีย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๘.

^{๒๗}นพ.ดร.อุทัย สูดสุข, สาธารณสุขในพระไตรปิฎก : บูรณาการสู่สุขภาพดี ชีวิตมีสุข, อ่างแล้ว, หน้า ๔๕๑-๔๕๒.

^{๒๘}สิริอัญญา, วิมุตตะมิตติ มหัศจรรย์แห่งโลกภายนอก, อ่างแล้ว, หน้า ๕๖๔.

จากความหมายของฉันทะดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ฉันทะหรือความพอใจ เป็นความต้องการในการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานให้ประสบความสำเร็จและความมีความสุข โดยหลักฉันทะเป็นวิถีทางในการที่จะทำให้คุณธรรมข้ออื่นในอิทธิบาทเกิดขึ้นตามมาดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ กล่าวไว้ว่า “ตามปกติถ้ามีฉันทะแล้ว มันก็ช่วยให้เกิดคุณธรรมข้ออื่นในอิทธิบาท ๔ ตามมา มันสัมพันธ์กัน ช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน พอมีฉันทะใจรักแล้ว มันก็เกิดความเพียรพยายาม เมื่อมีความเพียรพยายามใจก็ฝักใฝ่จดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น มีใจจดจ่อเอาใจใส่แล้ว ก็สามารถพิจารณาสอบสวนเรื่องราวนั้น”^{๒๕} ดังนั้น คุณธรรมข้อฉันทะถือว่าเป็นพื้นฐานในการที่จะก้าวหน้าในคุณธรรมข้ออื่น และเมื่อรวมกับปัจจัยเหตุอื่น ๆ ด้วยอีกแล้ว ก็ยังจะทำให้เพิ่มความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

๒. อิทธิบาทข้อวิริยะ

พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึง วิริยะ ไว้ว่า ความพากเพียร กล่าวหาญบากบั่น คำว่า ความเพียรนี้มีชื่อมาก ควรรู้จักไว้ วิริยะ แปลว่า ความพากเพียร มีความหมายเป็นความกล้าหาญ ความเข้มแข็ง วายามะคือความพยายาม อริติ แปลว่า ความไม่ยอมหยุด อปฺปฎิวาณิ แปลว่า ความไม่ถอยหลัง ปรักกมะ แปลว่า ก้าวไปข้างหน้า มีอีกเยอะแยะ ล้วนแต่เป็นชื่อของความเพียรทั้งนั้น แต่ในที่นี้เรียกว่า วิริยะ ได้ในประโยคที่ว่า “เกิดมาเป็นมนุษย์ก็ต้องพากเพียร ไปจนกว่าวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายไว้จะสำเร็จ คือตายหรือสำเร็จ”^{๒๖}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึง วิริยะ ไว้ว่า วิริยะ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยาก ลำบาก เมื่อคนรู้ว่า สิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุดึงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่าที่นั่นปี เท่านั้นเดือน เขาก็ไม่ย่อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ”^{๒๗}

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ) กล่าวถึง วิริยะ ไว้ว่า วิริยะคือความพากเพียรหรือความเข้มแข็งในสิ่งนั้น ถ้าเรามีฉันทะแล้ว ก็ต้องมีวิริยะคือความเพียร วิริยะนี้มีความสำคัญมาก ถ้ามีความพอใจแล้วไม่มีความเพียร การทำงานนั้น ๆ ก็ไม่ก้าวหน้า เช่น เราอยากจะได้งานทำ แต่ไม่ไป

^{๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔.

^{๒๖} พุทธทาสภิกขุ, ฆราวาสธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๕๐.

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๘๔๔.

หางานทำสักที นั่งรออยู่ที่บ้านให้งานมันมาหาเอง ก็ยอมไม่ได้งานทำ เราจึงต้องมีความเพียร เราอยากจะทำข้าว แต่ทำไม่หุง ถึงเราอยากจะทำข้าวสุก ข้าวก็ไม่อาจจะสุกได้^{๑๒}

พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก) กล่าวถึง วิริยะ ไว้ว่า มีความแก้แค้น ขยันทำความดี มีการศึกษาศิลปวิทยาเป็นต้นนั้น คุณธรรมข้อนี้ เป็นเครื่องพยุลงความพอใจมิให้ทอดลอยในการทำงานเพราะว่าการงานทุกชนิดมักจะง่ายตอนคิด แต่มักจะติดตอนทำ จึงจำเป็นต้องใช้ความเพียรพยายามเรื่อยไป จนกว่าจะสำเร็จตามความพอใจที่ปลูกไว้ในเบื้องต้น มีพระพุทธรูปหนึ่งเตือนไว้ว่า “วายเมถว ปุริโส ยาว อตตสฺส นิปฺปทา” เกิดเป็นคนควรพากเพียรเรื่อยไป จนกระทั่งสำเร็จจุดที่ประสงค์ จุดประสงค์อันสูงสุดของคนเราก็คือความสิ้นสุดแห่งกองทุกข์ เมื่อบุคคลใช้ความเพียรให้ครบถ้วนตามหลักความเพียร ๔ อย่าง ก็ย่อมพ้นทุกข์ได้ มีพระบาลีรับรองไว้ว่า “วิริเยน ทุกฺขมจฺเจติ” คนยอมลงทุกข์ได้ด้วยความเพียร^{๑๓}

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ) กล่าวถึง วิริยะ ไว้ว่า ความเพียรประกอบกระทำสิ่งนั้น คำว่า “วิริยะ” นั้น บางทีแปลว่า กล้าหาญด้วย ซึ่งหมายความว่า ผลคือความสำเร็จ ไม่ว่าในเรื่องอะไรก็ตาม จะไม่เกิดขึ้นแบบลอย ๆ หรือด้วยการดลบันดาลจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่จะเกิดขึ้นด้วยความเพียรพยายามของบุคคลเหล่านั้น โดยไม่หวาดหวั่นต่ออุปสรรคอันตรายความเหน็ดเหนื่อย ลำบากและสิ่งที่เป็นข้าศึกทั้งหลาย^{๑๔}

พระราชญาณวิสิฐ กล่าวถึง วิริยะ ไว้ว่า วิริยะ พากเพียร ศึกษา อบรมกาย วาจา และใจ โดยการปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญา ให้เจริญขึ้น เป็นอริศีล คือ ศีลยิ่ง อริจิต คือจิตยิ่ง สมายิยัง อริปัญญา คือปัญญาอันยิ่ง อันมีรายละเอียดอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ด้วยความอดทน บากบั่นไม่ย่อท้อ ไม่ทอดทิ้ง ชูระเสียดกลางคัน^{๑๕}

พันเอก ปิ่น มุกกันต์ อธิบาย วิริยะ ไว้ว่า วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายามในการทำงานนั้น คือเมื่อตนมีฉันทะที่จะทำงานใดแล้ว ก็ลงมือทำ และตามธรรมดาการทำงานนั้นเราจะต้องประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจหลายอย่าง เช่น ความเหน็ดเหนื่อย ความร้อน ความหนาว ความหิว กระหาย ความง่วง และบางอย่างก็ขาดความเพลิดเพลินเจริญใจ อดตาหลับขับตานอน วิธีทางของการทำงานเป็นอย่างนี้ จะต่างกันบ้างก็แต่จะมากหรือน้อยเท่านั้น เฉพาะฉะนั้นคนทำงานที่ดีจึงต้อง

^{๑๒} พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตภาโณ), อุคตมมงคลในพระพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๒.

^{๑๓} พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก), อธิบายธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๑, อ้างแล้ว, หน้า ๕๔-๕๕.

^{๑๔} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ), ธรรมปริทรรศน์, อ้างแล้ว, หน้า ๕๕.

^{๑๕} พระราชญาณวิสิฐ, หลักธรรมาภิบาล, อ้างแล้ว, หน้า ๕๐.

มีความกล้าหาญ คือ กล้าที่จะเผชิญกับอุปสรรคดังกล่าวมาแล้ว เพื่อมุ่งทำงานให้สำเร็จความกล้าเผชิญอุปสรรค^{๑๖}

แสง จันทร์งาม อธิบาย วิริยะ ไว้ว่า มีความพากเพียรพยายามในงานนั้น ทำงานนั้นด้วยความขยันขันแข็งอย่างเต็มที่ ไม่ใช่ทำอย่างครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรือหลบหลีกงาน^{๑๗}

ศาสตราจารย์เสฐียรพงษ์ วรรณปก อธิบาย วิริยะ ไว้ว่า หมายถึง ต้องพากเพียร งานทุกอย่างต้องใช้ความเพียร เพียรมากเพียรน้อยแล้วแต่ความยากง่ายของงาน หมดเพียรงานก็สะดวกเหมือนรถยนต์ขาดน้ำมันยากที่จะไปถึงที่หมายได้^{๑๘}

รองศาสตราจารย์กมล ฉายาวัฒน์ อธิบาย วิริยะ ไว้ว่า ได้แก่ ความอาจหาญ แก่กล้าบากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อ ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก^{๑๙}

นายแพทย์อุทัย สูดสุข อธิบาย วิริยะ ไว้ว่า ความเพียร หมายความว่า ความบากบั่น ความขยัน ความไม่ทอดทิ้ง ความไม่ท้อถอย ความเป็นผู้เอาภาระงาน มี ๒ อย่าง คือ

๑) วิริยสมาธิ ได้แก่ การเจริญกรรมฐาน กระทำความเพียรให้เป็นใหญ่แล้วได้สมาธิ ได้เอกัคคตาจิต

๒) ปธานสังขาร มีความเพียร คือ สัมมัปปธาน ๔ เป็นหลักเป็นประธาน สัมมัปปธาน แปลว่า ความเพียรที่เป็นหลัก เป็นประธาน มีอยู่ ๔ อย่าง คือ

๑. สังวรปธาน เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในขันธสันดาน
๒. ปหานปธาน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้วให้เสื่อมไป คือ เพียรละวิตก ๓
๓. ภวานาปธาน เพียรบำเพ็ญกุศลให้เกิดมีขึ้น คือ เพียรบำเพ็ญ โภชณงค์ ๗
๔. อนุรักขนาปธาน เพียรรักษาศีล สมาธิ ปัญญาให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้น ไปจนกระทั่งถึง

มรรคผลนิพพาน^{๒๐}

สิทธิสัญญา อธิบาย วิริยะ ไว้ว่า คือความเพียร ความมานะบากบั่น ไม่ย่อหย่อน ไม่ฝัดฝอน มุ่งมั่น บรรลุถึงความปรารถนาให้สำเร็จประการเดียวเท่านั้น ไม่ว่าจะทุกข์ยากลำบากลำบากแค่ไหน และใช้เวลาไม่นานเท่าใด^{๒๑}

^{๑๖} พันเอก ปิ่น มุทุกันต์, แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี, อ้างแล้ว, หน้า ๒๓๐.

^{๑๗} แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, อ้างแล้ว, หน้า ๒๕๕.

^{๑๘} ศ.เสฐียรพงษ์ วรรณปก (ราชบัณฑิต), จุดประกายแห่งชีวิต, อ้างแล้ว, หน้า ๒๘.

^{๑๙} ร.ศ.กมล ฉายาวัฒน์, บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า, อ้างแล้ว, หน้า ๓๘.

^{๒๐} ดร.นายแพทย์ อุทัย สูดสุข, สาธารณสุขในพระไตรปิฎก : บูรณาการสู่สุขภาพดี ชีวิตมีสุข, อ้างแล้ว, หน้า ๔๕๓-๔๕๔.

จากความหมายของวิริยะดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า วิริยะคือความเพียรพยายามซึ่งเป็นความเพียรทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มุทะลุคุณในการทำงาน อุตสาหะทำอย่างเต็มกำลังไม่ย่อหย่อน ไม่ย่อท้อ ไม่ทอดยอ ไม่ทิ้งงาน และยังหมายถึงความวิระหาญกล้า ตามหมั่นประกอบในการทำงานกับสิ่งที่ตนทำให้สำเร็จ ทำการงานได้อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องจนกว่าการงานนั้นจะสำเร็จไปตามเป้าประสงค์ตามมโนหวัง

๓. อธิปไตยข้อจิตตะ

พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึง จิตตะ ไว้ว่า ในที่นี้เป็นคำเดียวกับคำว่า จิตใจ แต่ไม่ได้หมายถึงจิตใจ หมายถึงการฝึกฝน เอาใจใส่อยู่แต่สิ่งนั้น ไม่เปลี่ยนความมุ่งหมาย ไม่เปลี่ยนเรื่องอะไร ฝึกฝนอยู่แต่ในสิ่งนั้น คนเรามักจะเปลี่ยนอยู่เรื่อย เดี่ยวอยากทำนา เดี่ยวอยากค้าขาย เดี่ยวอยากเป็นขุนนางนี้ก็เรียกว่า ไม่มี จิตตะ อย่างนี้ เดี่ยวอยากเอาดีทางเล่าเรียน เดี่ยวอยากดีทางกีฬา เดี่ยวอยากจะทำเอาดีอย่างอื่น ทางสังคมทางอะไรไป ฯลฯ มันไม่จริง แม้เราจะฝึกฝนถึงขนาดนี้แล้ว มันก็ยังมีอุปสรรคต้องแก้อุปสรรคด้วยวิมังสา^{๑๒}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวถึง จิตตะ ไว้ว่า จิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝึกฝนได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ฝาคิดเรื่องนั้นใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ขลุ่ยง่วนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อฝึกฝนเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดปธานสังขาร คือความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย^{๑๓}

พระธรรมวิสุทธิภิกขุ (พิจิตร จิตตวณฺโณ) กล่าวถึง จิตตะ ไว้ว่า คือ ความใส่ใจ มีจิตจดจ่อ มีความตั้งใจจะทำงานนั้นจริง ๆ ไม่ลี้ม บางคนทอดทิ้งงานจนลี้มงานไปเลย แต่บางคนมีจิตจดจ่อจนฝืนถึงงานนั้นอยู่ เพราะฉะนั้น เมื่อเรามีมีจิตใจจดจ่อ มีจิตใจฝึกฝนในงานนั้นอยู่ งานนั้นก็เสร็จไวขึ้น แม้จะค้างไปบ้างก็ไม่นานจนเกินไป เพราะใจจะคอยเตือนอยู่เรื่อยว่างานยังไม่เสร็จ จะต้องทำให้เสร็จ เพราะมีคุณค่า^{๑๔}

^{๑๑} สิริอัญญา, วิมุเต

^{๑๒} พุทธทาสภิกขุ, ฆราวาสธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๕๑.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๘๔๔-๘๔๕.

^{๑๔} พระธรรมวิสุทธิภิกขุ (พิจิตร จิตตวณฺโณ), อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา, อ่างแก้ว, หน้า ๑๔๓.



เลขทะเบียน 5742787
เลขเรียกหนังสือ ศ ๒๕๒ ก ๔๒
วันที่ 8 ก.ย. ๖๖

พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนฺโท) กล่าวถึง จิตตะ ไว้ว่า มีความผูกใจ สนใจ ไม่ทอดธุระ ในความดีที่พอใจ หากเพียรกระทำอยู่มีสติคุ้มจิตใจ กระตุ้นความเพียรให้เป็นไปสม่ำเสมอ ไม่ทำ ๆ หยุด ๆ เหมือนกิ่งก่า วิ่ง ๆ หยุด ๆ ยิ่งในการปฏิบัติธรรมเจริญกัมมัฏฐาน ท่านสอนว่า “เตลปคฺคฺ ยถา ปรีหเรยฺย เอว สจิตฺตมนุรกเข” ผู้ปฏิบัติพึงรักษาจิตของตนเนื่อง ๆ ไม่ประมาทขาดระยะ เหมือนคน ประคองบาตรที่เต็มเปี่ยมด้วยน้ำมันฉะนั้น เมื่อบุคคลมีจิตฝักใฝ่ในกุศลกรรม คือความดีต่าง ๆ มีการศึกษาศิลปวิทยาเป็นต้น ไม่หัดหู่ห่อหู่ ก็มีแต่ความสำเร็จ จุดที่ประสงค์ทั้งในคดีโลก ทั้งในคดี ธรรม ตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงที่สุด^{๕๕}

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ) กล่าวถึง จิตตะ ไว้ว่า เอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่ วางธุระ ซึ่งหมายความว่า เมื่อบุคคลใช้ความเพียรพยายามทำงานในสิ่งที่ตนได้ปลุกฝังความพอใจ ไว้ จะต้องเป็นความเพียรพยายามที่สืบต่อกันไป เอาใจใส่สนใจในเรื่องเหล่านั้น ไม่ทำงานแบบจับ ๆ อด ๆ หรือทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ แต่ว่าเมื่อเริ่มลงมือทำไปแล้ว ก็ทำงานนั้น ๆ จนสำเร็จ^{๕๖}

พระราชญาณวิสิฐ กล่าวถึง จิตตะ ไว้ว่า จิตตะ คือ มีใจจดจ่ออยู่กับธรรม^{๕๗}

พันเอก ปิ่น มุทุกันต์ อธิบาย จิตตะ ไว้ว่า จิตตะ หมายความว่าเอาใจใส่กับงานที่ตนทำ หรือ พุดง่าย ๆ คือหมั่นตรวจตราดูแล เอาใจจ่อไว้กับงานของตน^{๕๘}

แสง จันทร์งาม อธิบาย จิตตะ ไว้ว่า เอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้น ถึงงานนั้นเป็นชีวิตจิตใจ ไม่ใช่ทำอย่างเสียไม่ได้^{๕๙}

ศาสตราจารย์เสฐียรพงษ์ วรรณปก อธิบาย จิตตะ ไว้ว่า ต้องเอาใจใส่ งานทุกชนิดถ้าเอา จิตจดจ่อ ไม่ย่อท้อทอดอาลัย ไม่ว่าจะงานใหญ่จะยาก จะมากแค่ไหน ก็สำเร็จลงได้ง่ายเพราะใจเรา สู้งาน^{๖๐}

ร.ศ. กมล ฉายาวัดนะ อธิบาย จิตตะ ไว้ว่า ได้แก่ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้น ใจ อยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อยให้ห่างไปไหน^{๖๑}

^{๕๕} พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนฺโท), อธิบายธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๑, อ่างแล้ว, หน้า ๕๕.

^{๕๖} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ), ธรรมปริทรรค, อ่างแล้ว, หน้า ๕๕.

^{๕๗} พระราชญาณวิสิฐ, หลักธรรมาภิบาล, อ่างแล้ว, หน้า ๕๐.

^{๕๘} พันเอก ปิ่น มุทุกันต์, แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี, อ่างแล้ว, หน้า ๒๓๑.

^{๕๙} แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, อ่างแล้ว, หน้า ๒๕๕.

^{๖๐} ศ.เสฐียรพงษ์ วรรณปก (ราชบัณฑิต), จุดประกายแห่งชีวิต, อ่างแล้ว, หน้า ๒๘.

^{๖๑} ร.ศ.กมล ฉายาวัดนะ, บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า, อ่างแล้ว, หน้า ๓๘.

สิ่งพิมพ์นี้เป็นสมบัติของห้องสมุด มจร.

ผู้ใดพบอยู่ในที่อื่นไม่สมควร

ไปรคนนำมาส่งที่แผนกห้องสมุดด้วย ขอบคุณ

นายแพทย์อุทัย สูดสุข อธิบาย จิตตะ ไว้ว่า แปลว่า คิด หมายความว่า คิดอารมณ์ต่าง ๆ การคิดนั้นจำแนกออกเป็น ๓ อย่าง คือ

- ๑) อุหนนจินตา คิดด้วยสามารถแห่งการตรึก ได้แก่ วิตก
- ๒) วิชาชนจินตา คิดด้วยสามารถแห่งการรู้แจ้ง ได้แก่ จิต
- ๓) ปชาชนจินตา คิดด้วยสามารถแห่งการรู้ชัด ได้แก่ ปัญญา^{๕๒}

สิริอัญญา อธิบาย จิตตะ ไว้ว่า คือความเอาใส่ใจหรือการเอาใจใส่ในการนั้น ๆ อย่างเต็มที่ เต็มเปี่ยม จิตใจและการที่กระทำทั้งปวงนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แปลกแยกออกจากกัน การเป็นใดใจก็เป็นอย่างนั้น ใจเป็นอย่างไรการก็เป็นอย่างนั้น รู้ต้องแท้ทั่วถึงในการทั้งปวง ทั้งเหตุทั้งผลทั้งการเริ่มต้น การดำเนิน ไปจนถึงที่สุด รู้เบื้องต้น รู้ท่ามกลาง รู้ที่สุด จนสำเร็จในเบื้องต้น ในท่ามกลางและในที่สุด^{๕๓}

จากความหมายของจิตตะดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า จิตตะ คือ มีจิตใจฝักใฝ่จดจ่อกับการงานไม่ผลอสติ ไม่ทอดทิ้งซึ่งธุระนั้น ๆ มีสมาธิอยู่กับงานที่ทำ ทำด้วยความไม่ประมาทพลังผลอไม่ทำสักแต่ว่าทำ ดังคำว่า “เอาหูไปนา เอาตาไปไร่” ควรมีความใส่ใจดูแลอยู่ตลอดเวลา เช่น คนที่ปลูกดอกไม้ก็คอยเอาใจใส่รดน้ำเพื่อให้ดอกไม้ได้เจริญเติบโตสวยงาม ไม่ปล่อยให้เหี่ยวเฉา นักเรียนก็ตั้งใจฟัง จดจำในสิ่งที่คุณครูสอน ฟังอย่างตั้งใจ ไม่มีแว่แต่คิดถึงเรื่องที่ไม่เป็นเรื่อง เป็นต้น

๔. อธิบาทข้อวิมังสา

พุทธทาสภิกขุ กล่าวถึง วิมังสา ไว้ว่า สอดส่องอยู่อย่างละเอียดลออ อย่างเข็ญเขินอยู่เสมอ ก็ จะแก้อุปสรรคได้^{๕๔}

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึง วิมังสา ไว้ว่า วิมังสา ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลขบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ซึ่งจะเห็น ได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบทดสอบ ทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิดพิจารณาทดสอบไป เช่นคิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านั้น ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างไร ถ้าเพิ่ม

^{๕๒}ดร.นายแพทย์ อุทัย สูดสุข, สาธารณสุขในพระไตรปิฎก : บูรณาการสู่สุขภาพดี ชีวิตมีสุข, อ่างแก้ว, หน้า ๔๕๔-๔๕๕.

^{๕๓}สิริอัญญา, วิมุตตะมิตติ มหัทธรรยแห่งโลกภายนอก, อ่างแก้ว, หน้า ๕๖๔ -๕๖๕.

^{๕๔}พุทธทาสภิกขุ, ฆราวาสธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๕๑.

องค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างนี้ ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน^{๕๕}

พระธรรมวิสุทธิทักวี่ (พิจิตร จิตตวณฺโณ) กล่าวถึง วิมังสา ไว้ว่า คือ ความเข้าใจในการทำงานนั้น สดุดยอคของการทำงานให้สำเร็จอยู่ที่ข้อสุดท้าย คือ วิมังสานี้เอง ได้แก่ การทำงานโดยการใช่ปัญญาใช้สมองคิด ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ คนเราแม้จะรักงานสักเพียงใด บากบั่นทำงานสักปานใด หรือเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลาก็ตาม แต่ถ้าขาดปัญญาพิจารณาแล้ว ผลที่สุดงานก็จะต้องค้างงนได้ เพราะแม้ว่าขั้นตอนของการทำงานจะสำเร็จไปแล้ว แต่ว่าผลงานไม่เรียบร้อย ต้องทำงานใหม่อยู่เรื่อยไป นี่คือการขาดการใช้วิมังสา วิมังสาคือปัญญานั้นเอง ที่ใช้วิจย วิจาร์ณ พิจาร์ณา ไคร์ครวญ สอดถามท่านผู้รู้ ปรีกษาหารือ งานนั้นก็จะประสบความสำเร็จได้ อีกประการหนึ่ง คือ คนทำงานโดยไม่ใช้ปัญญา จะทำงานไม่สำเร็จสักที แม้จะพยายามทำให้เสร็จก็ไม่เสร็จ เพราะขาดวิมังสาหรือขาดปัญญา หนักเข้าตนเองก็กลายเป็นทาสของงาน^{๕๖}

พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนฺทโก) กล่าวถึง วิมังสา ไว้ว่า ความตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น ๆ หมายความว่า ใช้ปัญญาสอดส่องเทียบเคียงเปรียบเทียบทั้งเหตุทั้งผลในความดีต่าง ๆ ที่ตนกระทำมาแล้ว คือย้อนกลับไปดูว่าตน ได้ทำเหตุปลูกฉันทะ ใช้วิริยะ ได้ตั้งจิตตะในการงานนั้น ๆ ไว้มากน้อยเท่าไรแล้ว ได้ผลเท่าไร แม้ในปัจจุบันกำลังทำเหตุ คือ ปลูกฉันทะเป็นต้น ไว้เท่าไร ต่อไปคงจะได้ผลเท่าไร อุทาหรณ์ เช่น การศึกษาศิลปวิทยา ถ้าได้ทำเหตุคือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ ไว้ดีในเบื้องต้น ก็ย่อมได้รับผล คือความสำเร็จในขั้นนั้น ๆ เป็นลำดับมา และถ้าไม่ละเหตุดังกล่าวนั้นเสีย ในปัจจุบัน ก็ย่อมได้ผลคือความสำเร็จในขั้นสูงต่อไปในอนาคต แม้ในการปฏิบัติธรรมสะสางกิเลส ถ้ามีเหตุคือฉันทะ เป็นต้น บริบูรณ์ ก็ย่อมจะได้รับผลดีเป็นขั้น ๆ ถ้ามีเหตุไม่บริบูรณ์ ก็ย่อมได้รับผลไม่ดี คือละกิเลสไม่ได้ ฉะนั้น การใด ๆ ที่ตนกระทำ จะสำเร็จมากน้อยเพียงใด หรือไม่สำเร็จเพราะเหตุใด จะต้องสอบสวนเปรียบเทียบเองเป็นดีที่สุด พระพุทธเจ้าตรัสเตือนไว้ว่า “ปฏิมฺเสตมตตนา” จงพิจารณาสอบสวนด้วยตนเอง ดังนี้^{๕๗}

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตวณฺโณ) กล่าวถึง วิมังสา ไว้ว่า คือ หมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น การทำงานเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการศึกษาเล่าเรียนทำงาน หรือปฏิบัติหน้าที่อะไรก็ตาม บุคคลจะต้องประสบกับเรื่องแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน ซึ่งในกรณี

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๘๔๕.

^{๕๖} พระธรรมวิสุทธิทักวี่ (พิจิตร จิตตวณฺโณ), อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา, อ่างแล้ว, หน้า ๑๔๓-๑๔๔.

^{๕๗} พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนฺทโก), อธิบายธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๑, อ่างแล้ว, หน้า ๕๕-๕๖.

นี้ท่านสอนให้ใช้วิมังสา หมั่นตรึงตรองพิจารณาเหตุผลในเรื่องเหล่านั้น เช่น มีอุปสรรค
ขึ้นมาจะแก้ไขอย่างไรจึงจะสำเร็จโดยง่าย ทำอย่างไรงานเหล่านี้จึงจะสำเร็จด้วยความรวดเร็วและ
เรียบร้อย บางเรื่องอาจจะต้องอาศัยคำแนะนำชี้แจงจากบุคคลอื่น บางเรื่องก็ต้องคิดได้ด้วยตนเอง
และตัดสินใจให้ได้ด้วยตนเอง บุคคลจะสามารถใช้วิมังสา คือตรึงตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่ง
นั้นได้โดยต้องแท้ ก็ต้องอาศัยความรู้ในเรื่องเหล่านั้นเป็นอย่างดี^{๕๔}

พระราชญาณวิสิฐ กล่าวถึง วิมังสา ไว้ว่า วิมังสา คือ ความพิจารณาเหตุ สังกตผล โดยแยก
กาย ด้วยปัญญาอันเห็นชอบ^{๕๕}

พันเอก ปิ่น มุกทุกันต์ อธิบาย วิมังสา ไว้ว่า วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาประกอบการ
ทำงาน ปัญญาที่ว่านี้ก็ได้แก่วิชาความรู้ และความรู้สำคัญที่จะนำออกใช้ก็คือความรู้เรื่องงานที่ท่านทำ
นั่นเอง เริ่มแต่รู้จักงานที่ท่านว่าเราทำอะไร มีขอบเขตแค่ไหน รู้จักผลได้ผลเสียของงาน รู้จักวิธีทำงาน
ให้ได้ผลดี วิธีทุ่มแรงทำเวลาและเพิ่มผลงาน การใช้ปัญญาพิจารณางานของตน^{๕๖}

แสง จันทร์งาม อธิบาย วิมังสา ไว้ว่า คือ หมั่นพิจารณาเหตุเหตุผลของงานนั้นว่าเท่าที่ทำ
อยู่นั้นได้ผลดีหรือยัง ถ้าไม่ดี มีอุปสรรคอะไรบ้าง จะแก้ไขอย่างไร ถ้าดีแล้วมีทางที่จะปรับปรุงให้ดี
ขึ้นหรือไม่ เป็นต้น^{๕๗}

ศาสตราจารย์เสถียรพงษ์ วรรณปก อธิบาย วิมังสา ไว้ว่า ต้องใช้ปัญญาไตร่ตรอง งาน
บกพร่องไม่สำเร็จหรือสำเร็จไม่เต็มที่เพราะเหตุใด ใช้ปัญญาคิดพิจารณาแก้ไข งานน้อยใหญ่จึงจะ
สัมฤทธิ์ผล^{๕๘}

รองศาสตราจารย์กมล ฉายาวัฒน์ อธิบาย วิมังสา ไว้ว่า ได้แก่การใช้ปัญญาพิจารณา หมั่น
ใคร่ครวญตรวจตรา หาเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่องอันเกินเลย บกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้น ใน
กิจที่ท่าน รู้จักทดลองและคิดค้นค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง^{๕๙}

นายแพทย์อุทัย สูดสุข อธิบาย วิมังสา ไว้ว่า แปลว่า พิจารณา หมายความว่า พิจารณารูป
นาม จนรู้แจ้ง รู้ชัด ไม่หลง วิจัยธรรมได้ถูกต้อง จนเกิดเป็นตัวปัญญา^{๖๐}

^{๕๔}พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ), ธรรมปริทรรศน์, อ่างแก้ว, หน้า ๕๕.

^{๕๕}พระราชญาณวิสิฐ, หลักธรรมาภิบาล, อ่างแก้ว, หน้า ๕๐.

^{๕๖}พันเอก ปิ่น มุกทุกันต์, แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี, อ่างแก้ว, หน้า ๒๓๒.

^{๕๗}แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, อ่างแก้ว, หน้า ๒๕๕.

^{๕๘}ศ.เสถียรพงษ์ วรรณปก (ราชบัณฑิต), จุดประกายแห่งชีวิต, อ่างแก้ว, หน้า ๒๘.

^{๕๙}ร.ศ.กมล ฉายาวัฒน์, บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า, อ่างแก้ว, หน้า ๓๘.

สิริธัญญา อธิบาย วิมังสา ไว้ว่า คือความใคร่ครวญทบทวนเหตุผล เป็นองค์ธรรมเพื่อการยกระดับความรู้ความชำนาญให้สูงขึ้นไปเป็นลำดับ ๆ ไปจนรู้และเข้าใจเหตุแห่งความล้มเหลวผิดพลาดทั้งปวง รู้และเข้าใจเหตุแห่งความสำเร็จทั้งปวง รู้และเข้าใจ อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของการที่ทำนั้นอย่างถ่องแท้ รู้เหตุ รู้ผล ของการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป การทั้งปวงที่ทำอยู่นั้น^{๖๔}

จากความหมายของวิมังสาดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า วิมังสา คือ การพิจารณาไตร่ตรองด้วยเหตุผล ใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์ จำแนก วิจัย หาวิธีการที่จะให้การทำงานมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นไป ตรวจสอบข้อบกพร่อง รวมทั้งรู้จักทดลองให้ประจักษ์ โดยคุณธรรมข้อวิมังสาหมายถึงรวมเอาปัญญาด้วย เช่น หากเป็นนักเรียนก็ใช้ความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เราได้เรียนมาประยุกต์ใช้ มาแก้ปัญหาเกี่ยวกับวิกฤติต่าง ๆ ที่เกิดเข้ากับตัวเองและผู้อื่น หากเป็นนักธุรกิจหรือผู้ประกอบการก็ใช้วิมังสาในการแก้ปัญหาคิดหาต้นสายปลายเหตุถึงเหตุของปัญหาแล้วแก้ด้วยปัญญา

อุปสรรคของการขาดอิทธิบาท ๔

อุปสรรคเป็นสิ่งหรือเหตุที่มาขัดขวางไม่ให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจจะต้องประสบพบเจอ โดยเราจะต้องหาสาเหตุของอุปสรรคและดับที่สาเหตุนั้น ๆ ซึ่งอุปสรรคแห่งวิถีของความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้

๑. ฉันทะ อุปสรรคคือ ความเบื่อหน่าย ขาดความรักงานหมดกำลังใจ เมื่องานอันเป็นหน้าที่ที่อดอยแล้วทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจกดทำอะไรไม่สำเร็จ เกียจคร้านการทำงาน

วิธีแก้ไข ต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจ

๒. วิริยะ อุปสรรคคือ ความเกียจคร้าน จะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากไปหาที่ง่าย ไม่มีทางทำอะไรสำเร็จเป็นชิ้นเป็นอัน ขาดความก้าวหน้าในงานของตน คนเกียจคร้านไม่ยอมสู้กับอุปสรรคหรือเหตุการณ์สิ่งแวดล้อม เช่น กลัวร้อน กลัวหนาว กลัวแดด กลัวฝน กลัวหิว กลัวเหนื่อย เป็นต้น แล้วเลิกไม่ทำงาน จะเป็นคน ที่เต็มไปด้วยงานอาภูล (งานค้าง)

วิธีแก้ไข ต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นมาก ๆ ฉันทะจะช่วยหนุนวิริยะให้กล้าแข็งเพิ่มมากขึ้น คบเพื่อนที่ขยันละเว้นการมั่วสุมกับคนที่เกียจคร้าน (ฝนทิ้งให้เป็นเข็ม) เช่น ข้าราชการทอดทิ้งให้

^{๖๔}ดร.นายแพทย์ อุทัย สดุดสุข, สาธารณสุขในพระไตรปิฎก : บูรณาการสู่สุขภาพดี ชีวิตมีสุข, อ่างแล้ว, หน้า ๔๕๕.

^{๖๕}สิริธัญญา, วิมุตตะมิตติ มหัทธรรยแห่งโลกภายนอก, อ่างแล้ว, หน้า ๕๖๕.

งานค้างไว้มาก ๆ ก็ไม่ได้เลื่อนขั้น ตำแหน่ง กลับถูกลดโทษ เป็นคนทำงานอาภูลมากจะกลายเป็นคน
สมองเสื่อมจนเป็นคนหย่อนสมรรถภาพในที่สุด

๓. จิตตะ อุปสรรคคือ การไม่ใส่ใจ การวางธุระหรือการทอดทิ้งการงานที่กำลังกระทำอยู่
งานที่ตนลงทุนลงแรงทำไว้นั้นจะเสียหายโดยไม่รู้ตัว หรือรู้ตัวเมื่อสายเกินแก้เสียแล้ว

วิธีแก้ไข ต้องศึกษางานที่กำลังกระทำอยู่นั้นให้ชัดเจนแจ่มแจ้งเพื่อจะได้ทราบว่าควรจะ
กระทำในเวลาใด ที่ไหน และมีอะไรบ้างที่จะต้องทำเช่นเดียวกับการปลูกต้นไม้ ต้องศึกษาให้รู้เวลา
การรดน้ำ การให้ปุ๋ย การปราบศัตรูพืช เป็นต้น

๔. วิมังสา อุปสรรคคือ ความโง่เขลา การทำงานอย่างผิด ๆ ถูก ๆ ทำผิดอย่างจัง ๆ ทำด้วย
ความมมงาย เปลืองทุน เปลืองแรง เปลืองเวลา เพราะผู้ทำโง่เขลา ขาดการแสวงหาความรู้ใน
งานที่กระทำ

วิธีแก้ไข ต้องแสวงหาความรู้ให้มาก ค้นคว้าหาวิธีที่จะทำงานให้ดีกว่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถ้า
เป็นงานใหญ่ก็ต้องจัดให้มีการระดมสติปัญญาของหมู่คณะเข้าช่วยเหลือ^{๖๖}

จากอุปสรรคและวิธีแก้ไขดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า การกระทำทุกอย่างไม่ว่าจะเป็น
การประกอบการ การประกอบอาชีพหรือการทำกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง หากผู้ทำไม่มีหลักธรรม
คือคุณเครื่องให้ประสบความสำเร็จทั้ง ๔ ข้อ ก็จะไม่ประสบความสำเร็จหรือประสบกับปัญหาเป็น
อนกประการ เพราะถ้าทำงานด้วยความไม่มีฉันทะ คือไม่พอใจกับงานที่ตนทำแล้ว ความเกียจ
คร้านก็จะมากดทับ ความพากเพียรไม่เกิด ความเอาใจใส่ไม่มี และการพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญา
ไม่ออกเงยขึ้น ความล้มเหลวในการทำงานก็จะตามมา เพราะขาดหลักอิทธิบาท ๔ นั้นเอง

หลักการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔

หลักอิทธิบาท ๔ เป็นคุณธรรมหรือคุณเครื่องที่จำเป็นอย่างมากในอันที่ผลักดันกลไกใน
การบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งอิทธิบาท ๔ มีวิธีปฏิบัติพอสรุปได้
ดังนี้

๑. วิธีปฏิบัติอิทธิบาทข้อฉันทะ คือ เมื่อเราจะคิดทำงานสิ่งใด ต้องปลูกฉันทะขึ้น คือทำ
ความพอใจรักใคร่ในงานนั้นก่อน ที่ท่านใช้ภาษาบาลีว่า ฉนฺทํ ชนฺติ (ทำความพอใจให้เกิดขึ้น) การ
ที่จะทำเช่นนั้นได้ต้องพิจารณาให้เห็นผลได้ผลเสีย คือ ถ้าทำงานนั้นจะเกิดผลคืออย่างไร และถ้าไม่
ทำจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อเห็นผลได้ผลเสียแล้วฉันทะย่อมจะเกิดขึ้น

^{๖๖} ชาญ ชาญกว้าง, คุณธรรมช่วยให้สมหวัง, วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔,

โดยทำนองเดียวกัน ถ้าเราจะให้คนอื่นทำงานสิ่งใด เราก็ควรจะตั้งชื่อผลได้ผลเสียให้เข้าใจ เพื่อช่วยปลูกฉันทะขึ้นในใจของเขา ซึ่งถ้าเป็นงานใหญ่อาศัยคนหมู่มาก เช่นทำสงคราม การปลูกฉันทะก็ยิ่งต้องทำเป็นการใหญ่ จนรู้สึกว่าการรบทั้งหลายเกิดขวัญและกำลังใจเพียบพร้อมแล้วจึงประกาศสงคราม ในหมวดธรรมทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้เราก็จะสังเกตได้ว่าพระพุทธองค์แสดงผลได้ผลเสียไว้เสมอ เพื่อให้เกิดฉันทะแก่ผู้ปฏิบัติ

๒. วิธีปฏิบัติอิทธิบาทข้อวิริยะ คือ เมื่อเร่งปลูกฉันทะขึ้นให้มาก แล้วฉันทะจะหนุนให้เกิดวิริยะ และคบหาสมาคมกับคนที่ขยันขันแข็ง อย่างมีวามสุขกับคนเกียจคร้านเชื่องช้า

๓. วิธีปฏิบัติอิทธิบาทข้อจิตตะ คือ เมื่อท่านจะทำงานสิ่งใด จงพยายามศึกษารายละเอียดของงานให้เข้าใจ เราใช้สำนวนอีกอย่างหนึ่งว่า “ความต้องการของงาน” คือให้รู้งานที่เราจะทำนั้นมันต้องการอะไรบ้าง ยกตัวอย่างเช่น จะปลูกต้นไม้เราก็ต้องรู้ความต้องการของงาน ปลูกต้นไม้มันต้องการรดน้ำเวลาไหน ให้ปุ๋ยกี่วันครั้งอากาศอย่างไร อะไรเป็นศัตรูพืช ต้องการร่มแสงแดด อากาศทางลม ฯลฯ อย่างไร เมื่อได้ศึกษาความต้องการของงานดีแล้วก็ตรวจตราให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์

ในวงการขนาดใหญ่ เขาถึงกับจ้างผู้ตรวจงานไว้ และผู้ตรวจงานก็วางแผนการตรวจทำตารางการปฏิบัติงานไว้พร้อม เพื่อกันเปลือง แม้ทางปฏิบัติธรรมพระพุทธเจ้าก็ทรงวางแผนไว้กันตลอด นั่นคือทรงวางหลักอภินิหารปัจเจกชนไว้ให้

๔. วิธีปฏิบัติอิทธิบาทข้อวิมังสา คือ เมื่อจะทำงานสิ่งใดต้องศึกษาวิธีทำให้แม่นยำ และวิจัยหาวิธีที่ดีกว่า ถ้าเป็นงานใหญ่หรือตนไม่แน่ใจ ก็จัดให้มีการประชุมระดมปัญญา ระดมมันสมอง (Brainstorming) ของหมู่คณะเข้าช่วย หรือปรึกษาหารือท่านผู้รอบรู้ประกอบด้วย^{๒๗}

จากวิธีปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า หลักอิทธิบาท ๔ เป็นคุณธรรมทำที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งในทางธรรมและทางโลก เป็นแรงผลักดันในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ คุณธรรมข้อฉันทะและวิริยะจะเป็นตัวที่สามารถช่วยให้แก้ปัญหาและอุปสรรค ส่วนจิตตะและวิมังสาเป็นตัวตรวจสอบว่าแนวทางในการดำเนินงานเป็นไปถูกต้องหรือไม่อย่างไร ซึ่งผู้ประกอบธุรกิจสามารถยึดแนวปฏิบัติตามแนวอิทธิบาท ๔ อันเป็นคุณธรรมที่ช่วยสมหวังหรือให้สำเร็จได้

^{๒๗} พันเอก ปิ่น มุกข์กันต์, เณรสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี, อ่างแก้ว, หน้า ๒๓๐-๒๓๒.

๒.๒ หลักอิทธิบาท ๔

๒.๒.๑ ความหมายของหลักอิทธิบาท ๔

อิทธิบาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
๒. วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
๓. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น
๔. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่างๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน

ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ข้อต่อไป ทุกข้อ

วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบ ความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง

จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึงความสอดส่องใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้ง ยิ่งๆ ขึ้น ไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

คำว่า อิทธิบาท นั้น อิทธิเราแปลกันเป็นไทยอย่างหนึ่งว่าฤทธิ์ ดังที่มีแสดงไว้ในพุทธศาสนาเช่น อภิญญา ๖ วิชชา ๘ ซึ่งมีข้อ อิทธิวิธี การแสดงฤทธิ์ได้ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงยกย่อง พระโมคคัลลานะเป็นเอกทัตตะคือเป็นพระสาวกผู้เลิศในทางมีฤทธิ์มาก

ทางแห่งความสำเร็จ อีกอย่างหนึ่งคำว่า อิทธิ แปลว่าความสำเร็จ ความสำเร็จแห่งการปฏิบัติขั้นหนึ่งๆ ก็เป็นอิทธิอย่างหนึ่ง จนถึงเป็นความสำเร็จอย่างสูง คือสำเร็จความรู้ธรรมเห็นธรรม อันเป็นภูมิอริยชน จนถึงความตรัสรู้อันเป็นความรู้สูงสุดในพุทธศาสนา ก็เป็นอิทธิคือความสำเร็จ คำว่า บาท นั้นแปลตามศัพท์ว่า เหตุที่ให้บรรลุถึง เหตุที่ให้ถึง อันได้แก่ปฏิบัติหรือทางปฏิบัติ หรือมรรคคือทาง บาท แห่งอิทธิ ก็คือเหตุที่ให้บรรลุถึงความสำเร็จ หรือบรรลุถึงฤทธิ์ ทางปฏิบัติมรรคาคือทางแห่งฤทธิ์ หรือแห่งความสำเร็จ^{๖๔}

^{๖๔} อภิ.วิ. ๓๕/๕๐๘/.....

พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอิทธิบาทไว้ ๔ ประการ คืออิทธิบาทอันประกอบด้วย ความเพียร ด้วยสมาธิ ที่มีฉันทะคือความพอใจยังให้บังเกิดขึ้น ข้อ ๑ อิทธิบาทอันประกอบด้วย ความประกอบ ความเพียรด้วยสมาธิ ที่มีวิริยะคือความเพียรยังให้บังเกิดขึ้น ข้อ ๑ อิทธิบาทอันประกอบด้วยความ เพียรด้วยสมาธิที่มีจิตตะความเอาใจใส่ยังให้บังเกิดขึ้นข้อ๑อิทธิบาทอันประกอบด้วยความประกอบ ความเพียรด้วยสมาธิที่มีวิมังสาความใคร่ครวญไตร่ตรองยังให้บังเกิดขึ้นข้อ ๑ เป็นอิทธิบาท ๔ ประการ เพราะฉะนั้นอิทธิบาททั้ง ๔ ที่มาพูดย่อๆ ว่า ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิต ตะ ความเอาใจใส่ วิมังสา ความไตร่ตรองพิจารณา จึงเป็นการกล่าวอย่างย่อๆ

ปธานะสังขาระ

แต่เมื่อกล่าวตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เอง ก็เป็นไปดั่งที่ได้ยกมาแสดงในเบื้องต้นนั้น คือ อิทธิบาทนั้นมีใช้มีความสั้นๆ เพียง ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา แต่ว่าจะเป็นอิทธิบาทได้ต้อง ประกอบด้วย ความประกอบความเพียร มาจากคำว่า ปธานะสังขาระ หรือ ปธานสังขาร คำว่า ปธานะ ก็คือสัมมัตตปธาน ๔ อันเป็นหมวดที่ ๒ นั้น สังขาระ คือสังขาร ก็ได้แก่สังขารคือความ ประุ่งแต่ง ในที่นี้ใช้แปลว่าความประกอบ เพราะความประกอบนั้นก็คือปรุงแต่งนั่นเอง อย่างเช่น ประกอบไม้ให้เป็นโต๊ะเป็นเก้าอี้ เป็นบ้านเป็นเรือน ก็คือเอาของหลายๆ อย่างมาประกอบกันเข้า ก็มี ความหมายตรงกับคำว่าความปรุงแต่ง ซึ่งมีความหมายว่าต้องมีหลายอย่างมาประกอบกันเข้า อย่าง ปรุงอาหารก็ต้องมีของหลายอย่าง มาต้มมาแกงปรุงเป็นอาหารขึ้น เพราะฉะนั้น คำว่าความประกอบ หรือความปรุงแต่ง จึงมีความหมายเป็นอันเดียวกัน และออกมาจากคำเดียวกันว่า สังขาร หรือ สังขาระ ความปรุงแต่งหรือความประกอบ ปธานสังขาร ก็คือประกอบความเพียร อัน ได้แก่สัมมัตตปธาน ๔ ที่แสดงแล้ว

เพราะฉะนั้น คำว่าอิทธิบาทนั้นจึงรวมสัมมัตตปธาน ๔ เข้ามาด้วย แต่ว่ามีขยายความออกไป ว่า ความประกอบปธานะคือความเพียรนั้น ประกอบด้วยสมาธิที่มี ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ยังให้ บังเกิดขึ้น ก็คือธรรมะทั้ง ๔ ข้อนี้ อันได้แก่ฉันทะวิริยะจิตตะวิมังสา ยังให้เกิดสมาธิขึ้น คือความ ตั้งใจมั่น ไม่กลับกลอกคลอนแคลน

สมาธิ คือ ความตั้งใจมั่นที่ธรรมะทั้ง ๔ ข้อนั้นให้บังเกิดขึ้น ก็ทำให้เกิดความประกอบ ความเพียร อันเป็นสัมมัตตปธานทั้ง ๔ ข้อนั้น เพราะฉะนั้นฉันทะวิริยะจิตตะวิมังสา จึงเป็นอธิปไตย คือเป็นใหญ่ อันจะนำให้เกิดสมาธิความตั้งใจมั่นเพื่อประกอบความเพียร อันเป็นสัมมัตตปธานทั้ง๔ นั้น เมื่อเป็นดังนี้ จึงจะเป็นปฏิบัติความปฏิบัติหรือทางปฏิบัติ เป็นมรรคคือมรรคา คือ ทางแห่ง อิทธิความสำเร็จ หรือแห่งฤทธิ์ทั้งหลาย

อิทธิบาทเป็นเหตุให้สัมมัตถ์สำเร็จได้

ในหมวดสัมมัตถ์ปธาน ๔ นั้นก็ได้มีเริ่มตรัสทำวมาถึงอิทธิบาททั้ง ๔ นี้ด้วยแล้ว คือครั้งที่ตรัสไว้ว่า ยังฉันทะคือความพอใจให้เกิดขึ้น พยายามเริ่มความเพียร ประคองจิตตั้งความเพียรขึ้นมา ในการระงับปาปอกุศลที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น ในการละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ในการยังกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ในการรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว และปฏิบัติเพิ่มเติมให้บริบูรณ์

เพราะฉะนั้น ครั้นตรัสสัมมัตถ์ปธาน ๔ และมีทำวมาถึงอิทธิบาท อันเป็นอุปการกรรมในการปฏิบัติสัมมัตถ์ปธานทั้ง ๔ นั้นด้วยแล้ว จึงมาตรัสถึงหมวดอิทธิบาท ๔ นี้ และก็ได้อธิบายว่า ประกอบด้วย ความประกอบปธานะทั้ง ๔ นั้น ที่ตรัสว่า ปธานะสังขาระ ความประกอบความเพียร ด้วยสมาธิที่มีฉันทะวิริยะจิตตะวิมังสาให้บังเกิดขึ้น

เพราะฉะนั้น เมื่อแสดงความให้เนื่องกันแล้วจึงกล่าวได้ว่า อิทธิบาททั้งที่ตรัสไว้นี้เองเป็นเหตุให้ประกอบปธานะ คือสัมมัตถ์ปธานทั้ง ๔ นั้นสำเร็จขึ้นได้ และความต้องการของอิทธิบาทในที่นี้ก็คือว่า เป็นเหตุให้ประกอบความเพียร อันเป็นสัมมัตถ์ปธานทั้ง ๔ นั้นได้สำเร็จโดยอาศัยฉันทะสมาธิ วิริยะสมาธิ จิตตะสมาธิ วิมังสาสมาธิ คือสมาธิที่มีฉันทะวิริยะจิตตะวิมังสาให้บังเกิดขึ้น

สมาธิในสัมมัตถ์ปธาน

เมื่อกล่าวจำเพาะสมาธิก็กล่าวได้ว่า ในการประกอบความเพียรอันเป็นสัมมัตถ์ปธานทั้ง ๔ นั้น จะต้องมีสมาธิ คือความตั้งใจมั่นเพื่อที่จะประกอบความเพียร เพื่อประกอบความเพียรอันเป็นสัมมัตถ์ปธานทั้ง ๔ ซ้อนนั้น ถ้าขาดสมาธิเสียแล้วความประกอบความเพียรอันเป็นสัมมัตถ์ปธาน ๔ นั้นก็เกิดขึ้นไม่ได้ เพราะว่าจิตใจนี้ไม่ตั้งเพื่อที่จะทำให้สัมมัตถ์ปธานทั้ง ๔ นี้บังเกิดขึ้น คือจิตนี้ไม่ตั้งมั่นในอันที่จะระมัดระวัง อันเรียกว่า สังวรปธาน ในอันที่จะละ อันเรียกว่า ปหานปธาน ในอันที่จะปฏิบัติให้มีให้เป็นขึ้น อันเรียกว่า ภาวนापธาน ในอันที่จะรักษากุศลธรรมที่บังเกิดขึ้นไว้ไม่ให้เสื่อมและให้เพิ่มเติมให้สมบูรณ์ จึงต้องมีสมาธิคือความตั้งจิตมั่นในอันที่จะประกอบความเพียร สมาธิในที่นี้จึงมีความหมายว่าความตั้งจิตมั่นที่จะประกอบความเพียรทั้ง ๔ ซ้อนนั้น ไม่เปลี่ยนจิตเป็นอย่างอื่น

เพราะฉะนั้น จึงไม่หมายถึงการที่มานั่งปฏิบัติ ภาวนาอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่างที่เรียกว่าทำสมาธิกันทั่วไป แต่หมายเอาถึงความที่ตั้งจิตมั่นในอันที่จะประกอบความเพียร เมื่อมีความตั้งจิตมั่นตั้งนี้แล้ว การประกอบความเพียรอันเป็นสัมมัตถ์ปธานทั้ง ๔ ซึ่งตรัสเรียกในหมวดอิทธิบาทนี้ว่า ปธานสังขาร ปรุงแต่งความเพียร หรือประกอบความเพียร จึงจะบังเกิดขึ้นได้ แต่ว่าสมาธินั้นก็จำต้องอาศัยความมีฉันทะวิริยะจิตตะวิมังสาทั้ง ๔ ซ้อนนี้ มาทำให้บังเกิดเป็นสมาธิขึ้น ถ้าขาดทั้ง ๔ ซ้อนนี้ สมาธิ คือ ความตั้งจิตมั่นในอันที่จะประกอบความเพียรก็ไม่บังเกิด

ความเนืองกันของธรรมปฏิบัติ

เพราะฉะนั้น ธรรมะทั้ง ๔ ข้อนี้จึงมีความสำคัญ อันจะเป็นอุปการะแก่ความประกอบความเพียรทั้ง ๔ หากว่าจะกล่าวให้เนืองกันมาจากสติปัญญา ก็กล่าวได้ว่า สติปัญญาทั้ง ๔ นั้นเป็นข้อธรรมที่เป็นที่ตั้งของความปฏิบัติตั้งสติ เป็นหลักในการปฏิบัติธรรมทางจิต หรือว่าจิตภาวนา เป็นข้อปฏิบัติทางจิตภาวนาที่เป็นตัวหลัก หลักสำคัญ แต่ว่าจะต้องอาศัยอุปการะธรรมคือสัมมัตตธาน ๔ มาเป็นเครื่องอุปการะ ให้การปฏิบัติในสติปัญญาทั้ง ๔ นี้บังเกิดขึ้น เป็นไป และก้าวหน้า จนกระทั่งสำเร็จเป็นสติปัญญาทั้ง ๔ ขึ้นได้และสัมมัตตธานทั้ง ๔ นี้แล้ว ก็ต้องมีอิทธิบาททั้ง ๔ นี้เป็นอุปการะ ถ้าขาดสัมมัตตธาน ๔ สติปัญญาก็มีไม่ได้ จึงต้องมีสัมมัตตธาน ๔ ช่วย ถ้าขาดอิทธิบาททั้ง ๔ สัมมัตตธานทั้ง ๔ ก็มีไม่ได้ จะต้องต้องมีอิทธิบาท ๔ ช่วย ก็จะต้องมีฉันทะคือความพอใจในความประกอบความเพียร รักที่จะประกอบความเพียร ไม่เกลียดความประกอบความเพียร ไม่รังเกียจความประกอบความเพียร ไม่เฉยๆ ต่อความประกอบความเพียร ต้องมีความพอใจความรักที่จะประกอบความเพียร ข้อ ๑

ต้องมีวิริยะคือความเพียร คือความกล้าที่จะประกอบความเพียร วิริยะนั้นแปลว่าความกล้า และวิริยะคือความกล้านี้ก็ตรงกันข้ามกับความไม่กล้า คือความย่อหย่อน อันหมายถึงความเกียจคร้าน จะต้องมีความไม่เกียจคร้าน ความขยันลุกขึ้นประกอบความเพียร ก็คือมีจิตใจที่กล้าที่แข็ง ในอันที่จะประกอบกระทำความเพียรนั่นเอง ข้อ ๑

ต้องมีจิตตะคือมีจิต จิตที่ตั้งคือเอาใจใส่ดูแล จิตใจไม่ทอดทิ้งแต่จิตที่ตั้งดูแล ถ้าขาดจิตใจตั้งดูแล จิตใจทอดทิ้งแล้ว ก็เกิดความประกอบความเพียรขึ้นไม่ได้ หรือเกิดขึ้นได้ก็ย่อหย่อน เพราะเมื่อไม่มีจิตเข้าประกอบก็เป็นไปไม่ได้ ต้องมีจิตเข้าประกอบ จิตต้องตั้งมั่น แน่วแน่ และดูแล ข้อ ๑

ต้องมีวิมังสาคือจิตที่ตั้งมั่นนั้นจะต้องดูแล ก็คือต้องมีวิมังสาคือความใคร่ครวญพิจารณา ให้รู้จักทางและมีช่องทาง ให้รู้จักการปฏิบัติที่ตั้งขึ้นได้ หรือไม่ตั้งขึ้นได้ ที่ก้าวหน้าหรือถอยหลัง ด้วยเหตุอะไร จะต้องรู้ ในการปฏิบัติประกอบความเพียรของตน โดยเหตุโดยผล โดยถูกทางโดยผิดทาง อะไรที่เป็นเหตุให้ย่อหย่อนเป็นเหตุให้ผิดทาง ก็ต้องรู้ อะไรที่เป็นเหตุให้ความประกอบความเพียรตั้งอยู่และก้าวหน้า เมื่อถูกทางก็ให้รู้ เพื่อว่าความประกอบความเพียรนั้นจะได้ดำเนินขึ้นได้ และเป็นไปโดยถูกต้องไม่ผิดทาง

ผลหลายอย่างในการปฏิบัติ

เพราะฉะนั้นทั้ง ๔ ข้อนี้สำคัญทั้งนั้น เพราะในการประกอบความเพียรนั้น จะต้องประสบกับผลที่บังเกิดขึ้นหลายอย่าง เป็นผลของกิเลสอันปฏิปักษ์ต่อสัมมัตตธาน คือความประกอบความเพียรที่ชอบก็มี เป็นผลของตัวความเพียรก็มี ซึ่งให้ผลปรากฏเป็นสุขก็มี เป็นทุกข์ก็มี และบังเกิดความประสพการณ์ในการปฏิบัติ ซึ่งมีเป็นขั้นตอน อาจเห็นนั่นเห็นนี่ในภายนอกก็มี จะต้องมีวิมังสาคือความใคร่ครวญ

พิจารณาว่าสิ่งที่รู้ที่เห็นในระหว่างปฏิบัตินั้น บางอย่างก็เป็นอุปกิเลส คือเป็นเครื่องเศร้าหมองของปฏิบัติที่ปฏิบัติไปสู่ความตรัสรู้

ถ้าหากว่าขาดปัญญาที่รู้จักก็ไปสำคัญคนว่าเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้ บางทีก็ไปเกิดความกลัวเมื่อไปพบนิมิตที่น่ากลัว บางทีก็เกิดความเข้าใจผิดในเมื่อได้ประสบกับปิตุสุขต่างๆ ที่บังเกิดขึ้นดังที่มีเล่าถึงว่าท่านที่ปฏิบัติธรรมในป่าบางท่าน เมื่อท่านปฏิบัติไปได้รับความรู้และความสุข จิตใจปลอดโปร่งสะอาด ถึงกับร้องขึ้นว่าเราสำเร็จแล้วดังนี้ก็มี และต่อมาเมื่อถึงวันรุ่งขึ้นจึงรู้สึกว่ายังไม่สำเร็จ เพราะในขณะที่จิตบริสุทธิ์สะอาดนั้นรู้สึกเหมือน ไม่มีกิเลส แต่เมื่อพ้นจากการปฏิบัตินั้นแล้ว จิตกลับสู่ภาวะปรกตรับอารมณ์ทั้งหลาย จึงรู้ว่ายังมีอินทรีย์ร้าย ยังไม่สำเร็จ อย่างนี้ก็มี จึงต้องมีวิมมังสาความใคร่ครวญพิจารณานี้ อันเป็นข้อสำคัญ และเมื่อมีทั้ง ๔ ข้อนี้แล้ว ก็ทำให้ได้สมาธิคือความตั้งใจมั่น ในอันที่จะประกอบความเพียร ความประกอบความเพียรจึงบังเกิดขึ้นได้

ดังนี้แหละจึงกล่าวได้ว่าเป็นอิทธิบาท ซึ่งมีฉันทะเป็นใหญ่เรียกว่าฉันทาธิปไตย มีวิริยะเป็นใหญ่เรียกว่ามีวิริยาธิปไตย มีจิตตะเป็นใหญ่เรียกว่ามีจิตตาธิปไตย มีวิมังสาเป็นใหญ่เรียกว่าวิมังสาธิปไตย ก็จะทำให้ได้สมาธิในการประกอบความเพียร แล้วก็ทำให้ประกอบความเพียร ซึ่งเป็นสัมมัตตปธานะ นำให้การปฏิบัติในสติปัญญานั้นสำเร็จอิทธิ คือความสำเร็จในการปฏิบัติดังกล่าว ต่อไปนี้ก็จะขอให้ตั้งใจทำความสงบสืบต่อไป^{๖๕}

อิทธิบาท ๔ เป็นแนวทางการทำงานที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแบบคล้าย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใครๆก็ท่องได้ จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบกระบวนการทั้ง ๔ ข้อ อันเป็น ๔ ขั้นตอนที่ต้องเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ผมขออธิบายดังต่อไปนี้^{๖๖}

๑) ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร เราคงเคยได้ยินคำว่า "ขอฉันตามติจากประชุม" บ่อยๆ หรือ "มีฉันทะร่วมกัน" ก่อนเลิกการประชุมบางอันเป็นเสมือนสัญญาระหว่างกันว่าเราจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ร่วมกัน หรือละเว้นบางสิ่งร่วมกัน ซึ่งความเข้าใจในข้อนี้ผมคิดว่าถูกเพียงครึ่งเดียว เพราะความหมายของ "ฉันทะ" นั้น ไม่ใช่แปลว่าเป็นสัญญาภาษากระดาศหรือสัญญาที่ให้ไว้กับมวลหมู่สมาชิกเท่านั้น หากแต่เป็นสัญญาใจและเป็นใจที่ผูกพัน เป็นใจที่ศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งนั้นอยู่เต็มเปี่ยม จึงจะเกิด

^{๖๕} สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช, ทศบารมีทศพิราชธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ชวนการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

ความเพียรตามมา เปรียบได้กับนักวิจัยที่ศรัทธาและเชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นซึ่งอาจมีมากน้อยต่างกัน คงไม่มีใครบอกได้นอกจากตัวนักวิจัยเองและผลของงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน

การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำใจให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอ ๆ กัน เพราะรักดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของเราจริง ๆ ขึ้นทำไปก็มีแต่จะทุกข์ทรมานแม้จะได้บางสิ่งที่ยังหวังแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นการแอบแฝงมาจากความคิดอื่นศรัทธาอื่นหรือความเป็นอื่นที่เราพยายามหาเหตุและผลมาอธิบายว่า มันคือสิ่งเดียวกันเพื่อให้สามารถดำเนินไปได้หรือเพื่อให้ตัวเองสบายใจที่สุด แต่ถ้าเรามีใจศรัทธาอันแรงกล้าแล้ว พลังสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้นกับเราอย่างมหัศจรรย์ทีเดียว

ที่นี้มาพูดถึงว่า “เราจะสร้างมันซะให้เกิดขึ้นได้อย่างไร” พระพุทธองค์เคยสอนไว้ว่า มนุษย์เราต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตัวเองว่าดีต่อตัวเองและดีต่อผู้อื่น อันรวมถึงสังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างก็จงมุ่งมั่นที่จะทำด้วยความตั้งใจ และหากไม่ดีก็จงเปลี่ยนแปลงศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งเราต้องเลือก ไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสาร และเป็นคนไร้รากในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็จะถูกชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเอง หากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเราเมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัดก็จะเข้าถึงวัด ศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญก็จะเข้าถึงลาภยศเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่ศรัทธาอะไรเลยก็ไม่เข้าถึงก็ไม่เข้าถึงอะไรเลย เพราะความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั้นเอง

ขณะเดียวกันก็ลองตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งที่ยึดถือของเราศรัทธานั้นตรงกันหรือไม่ หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนหรือหากไม่ตรงกันก็เรียนรู้ที่จะให้โอกาสตัวเองไปสู่แห่งที่เหมาะสมกว่า

๒) วิริยะ คือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้นเรื่องนั้น ถ้าหากกระทำก็จะทำงานเชี่ยวชาญจนเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษา ก็จะศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องราวนั้น ๆ ดังนั้น คำว่า “วิริยะ” จึงหมายถึงความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็นุมนานได้ว่าเรามีฉันทะ หลอก ๆ หรือศรัทธาหลอก ๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น เพื่ออะไรนั้น ผลงานที่เขาทำจะชี้ชัดออกมาเองว่าทำเพื่ออะไร ดังนั้น นักวิจัยท้องถิ่น จึงต้องมีใจที่รักต่อคนท้องถิ่นและรักต่อการทำงาน

วิจัยเพื่อแก้ปัญหาคอนทอสถิต อันเป็นศรัทธาสูงสุด หากไม่เป็นเช่นนั้น ก็ได้แต่เพียงศรัทธาปากเปล่าที่ไร้แม้เงาของความมุ่งมั่นและทุ่มเท หากแต่มีศรัทธาอื่นให้ครุ่นคิดและกระทำอยู่

วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจ ความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่ข่มขู่ลู่คุดนรบริวารและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและท้าวต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งหมด

ถามว่า “ความวิริยะมันเกิดจากอะไร” คำตอบก็คือ “เกิดจากศรัทธาหรือฉันท์ตนเอง” และเป็นศรัทธาที่มั่นคงด้วยไม่ว่าจะมีอุปสรรคใด ๆ มากกระทบก็ตามก็จะไม่เปลี่ยนแปลง แต่อาจปล่อยวางหรือวางเฉยในบางเวลาบางสถานการณ์บ้าง เพื่อรอสภาวะที่เหมาะสมกว่า ความวิริยะไม่ใช่ความอดทนอย่างเอาเป็นเอาตายหรือต้องให้ได้เสมอ แต่มันคือความยับยั้งและเลือกที่จะทำบางอย่างเพื่อรักษาศรัทธาไว้หรือเพื่อรอวาระที่เหมาะสมอันหมายถึงการบรรลุผลแห่งศรัทธา ถ้าจะฝึกฝนเรื่องความวิริยะแล้วคงต้องเริ่มจากความคิดที่ว่า ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อยๆ หมั่นทำหมั่นคิดหมั่นเขียนหมั่นนำเสนอและอย่าขี้เกียจ อย่ากลัวความผิดพลาดและจงกล้าแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบ ต่อความล้มเหลวของตัวเอง อย่าท้อต่องานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่างบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะเวลามีเท่าเดิม ฯลฯ

๓) จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตามคำนี้ยิ่งใหญ่มาโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีมักจะใจแตกบ่อย ๆ หรือใจแตกยาวนาน มักหลงใหลได้ปลื้มไปกับวัตถุ เทคโนโลยี เทียบกลางคืน เรื่องเพศและยาเสพติด เมื่อใจแตกก็มีมักจะขาดความรับผิดชอบ คิดทำอะไรก็มักทำแบบสุกเอาเผากินพอให้เสร็จไปวัน ๆ ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่างทำผิด ๆ ถูก ๆ อยู่อย่างนั้น ชอบเอาดีใส่ตัวเองและให้ร้ายผู้อื่นตามมา อันนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ตนเองและองค์กร ถ้าอยู่ในวัยเรียนก็จะเสียการเรียนเสียชื่อเสียงของโรงเรียนและพ่อแม่ก็เสียใจ ถ้าอยู่ในวัยทำงานก็จะเสียงานและองค์กรก็จะเสียงานด้วย แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วยความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนืองนิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและหลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเราพร้อมกับค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อย ๆ ก็เป็นสิ่งจำเป็น

ซึ่งเมื่อเราทำได้แบบนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่เข้าใจลึกความรอบรู้ไปโดยปริยาย เมื่อเราเข้าใจลึกความรอบรู้แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากที่จะวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อแท้ของเรื่องราวนั้น ๆ ออกมาสู่การตัดสินใจของหมู่คณะหรือแม้แต่เรื่องส่วนตัวของเราเอง ดังนั้น ความรอบคอบจึงแฝงไปด้วยความรอบรู้ตามสภาพจริงของมัน อันเป็นแนวปฏิบัติที่คนรุ่นใหม่ต้องสร้างให้เกิดเป็นนิสัยแก่ตนเอง ไม่ใช่ใช้ความเจ้าเล่ห์เพทุบายคอยหาโอกาสแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัวเองและพวกพ้องเหมือนคนในสังคมปัจจุบันที่เราเห็นกันคาดเดื่อน ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่าง ๆ นั้น ได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนา และจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข ไม่เช่นนั้นแล้วมนุษย์อาจเข่นฆ่ากันไม่เว้นแต่ละวันแม้ว่ามนุษย์จะอุดมไปด้วยความรู้และความรอบคอบก็ตาม

๔) วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิด ได้ทำมา อันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

การทบทวนเรื่องราวจากภายในของตัวเองเป็นสิ่งสำคัญมากในยุคปัจจุบันที่ผู้คนเริ่มสับสนวุ่นวายอย่างเข้มข้น ทบทวนความคิดเพื่อตรวจสอบความคิดและการกระทำของเราว่าเราคิดหรือทำจากความคิดอะไร ? พร้อมกับถามตัวเองว่าเราคิดอย่างนั้นเพื่ออะไร? เราทำสิ่งนี้เพื่ออะไร? เพื่อความสุขของตัวเองหรือเพื่อความสงบสุขของสังคม ? ฯลฯ ซึ่งจะทำให้เรารู้ว่าเราควรจะทำอยู่ ณ จุดไหนของสังคมหรือเปลี่ยนแปลงคนอย่างไรไปสู่การสร้างสรรค์ตนเองและสังคมที่งดงามในการวิจัยและการพัฒนานั้นเรามักจะใช้คำว่า "สรุปบทเรียน" เป็นการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูว่าสิ่งที่คิดและทำมานั้นมันดำเนินไปในแนวทางที่วาดหวังหรือไม่ หรือว่าคิดไว้อย่างทำอีกอย่าง หรือคิดไว้แต่ไม่ได้ทำเลย หรือทำไปแล้วแต่ไม่ได้อย่างที่มุ่งหวัง ทั้งนี้จะได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ที่มันสำเร็จมันเป็นเพราะอะไร และที่มันล้มเหลวมันเกิดจากอะไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางแก้ไขหรือหาทางหลีกเลี่ยงผลเสียที่อาจเกิดขึ้น

การสรุปบทเรียนนั้น คนส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่า สรุปเมื่องานเดินทางมาได้ครึ่งทางหรือสิ้นสุดการทำงาน หรืออย่างดีที่สุดมีการทำแผนงานรายไตรมาส คือทุก ๓ เดือน จึงสรุปบทเรียนครั้งหนึ่ง แต่จริงๆ แล้วการสรุปบทเรียนควรจะทำให้อย่างสม่ำเสมอ อาจเป็นการพูดคุยกันหลังเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมทุกครั้ง หรือหลังเลิกงานแต่ละวัน หรือใช้วิธีการแบบไม่เป็นทางการ

เพื่อสรุปบทเรียนของแต่ละคนให้ได้มากที่สุด หรือพูดคุยกับตัวเองบ้าง แต่ช่วงที่เหมาะสมที่สุด คือ ช่วงที่รู้สึกว่างและปลอดโปร่งจากเรื่องราวที่ปวด ซึ่งควรทำให้เป็นนิจสิน

สรุปได้ว่า “อิทธิบาท ๔” จึงมีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปในสู่ความสำเร็จในชีวิตและการงาน เพราะหากทำได้ตามกระบวนการแล้ว ตั้งคมความรู้ ชุมชนความรู้ และปัจเจกชนความรู้ คงอยู่ไม่ไกลเกินฝัน ประการสำคัญ “อิทธิบาท ๔” ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว จากหลักธรรมข้ออื่นๆอันเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงถึงกัน เพียงแต่อธิบายคนละบทบาทเท่านั้น สิ่งสำคัญ เราได้ใคร่ครวญในเรื่องเหล่านี้มากน้อยเพียงใด เพราะ ในโลกปัจจุบัน โลกที่สั่งสมอวิชชามากจนเกินล้น จึงกลายเป็นโลกที่ฉาบฉวยและวุ่นวายสูงสุด นั่นแปลว่าเราต้องฝึกฝนตนเองหลายเท่าตัวเพื่อจะเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมที่ก่อกำเนิดการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของตนเองอย่างแท้จริง

วิธีเจริญสมาธิตามหลักอิทธิบาท ๔

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า “...อิทธิบาทแปลว่าธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์ หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือทางแห่งความสำเร็จมี ๔ อย่างคือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจ้อง) และวิมังสา (ความไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่ามีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝึกฝั ใ้ปัญญาสอบสวน...”^{๓๖}

“...อิทธิบาทนั้น พระพุทธเจ้าตรัสพัวพัน ไว้กับเรื่องสมาธิเพราะอิทธิบาทเป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดสมาธิ และนำไปสู่ผลสำเร็จที่เป็นจุดหมายของสมาธิ สมาธิเกิดจากอิทธิบาทข้อใด ก็มีชื่อเรียกตามอิทธิบาทข้อนั้น โดยนัยนี้จึงมีสมาธิ ๔ ข้อ คือ...”

๑. ฉันทสมาธิ สมาธิที่เกิดจากฉันทะ หรือสมาธิที่มีฉันทะเป็นใหญ่
๒. วิริยสมาธิ สมาธิที่เกิดจากวิริยะ หรือสมาธิที่มีวิริยะเป็นใหญ่
๓. จิตตสมาธิ สมาธิที่เกิดจากจิตต หรือ สมาธิที่มีจิตตะเป็นใหญ่
๔. วิมังสาสมาธิ สมาธิที่เกิดจากวิมังสา หรือสมาธิที่มีวิมังสาเป็นใหญ่

สมาธิที่เกิดจากฉันทะ หรือสมาธิที่มีฉันทะเป็นใหญ่คือความพอใจมีใจรักในสิ่งที่ทำ อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย อาจเป็นต้นหาอย่างหนึ่ง คือ เกิดความอยากให้สำเร็จ แต่ความอยากของฉันทะนั้นทำให้เกิดความสุข ความชื่นชมเมื่อเห็นสิ่งนั้น ๆ งานนั้น ๆ บรรลุความสำเร็จสมบูรณ์อยู่ในภาวะอันดีงามของมัน ในขณะที่เกิดความพอใจที่จะทำ วิริยะหรือความเพียรก็เกิดขึ้นพร้อมกัน คือความบากบั่น ใจสู้ ไม่ท้อถอย ไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรค

^{๓๖}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๘๔๒-๘๔๘.

และความยากลำบาก เมื่อมีความเพียรพยายามที่จะทำสิ่งนั้น งานนั้นให้สำเร็จ ความเพียรก็จะเป็นแรงหนุนให้จิตแน่วแน่ มั่นคง มุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาธิก็เกิดขึ้น เรียกว่าวิริยะสมาธิ ทำให้จิตจดจ่อ แน่วแน่อยู่กับสิ่งที่ทำ งานที่ทำ ไม่ปล่อย ไม่ห่าง ไปไหน เกิดเป็นจิตตะสมาธิ ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง บุคคลนั้นจะไม่สนใจ ไม่รับรู้เรื่องอื่นใดนอกจากสิ่งที่กำลังมีจิตจดจ่ออยู่ ความมีจิตจดจ่อฝึกลงเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น จิตตะสมาธิจะหนุนเนื่องไปกับฉันทะสมาธิและวิริยะสมาธิ ให้มีกำลังแรงขึ้น และเมื่อสมาธิมีกำลังเต็มที่แล้ว ก็ใช้ปัญญาไตร่ตรองว่าสิ่งที่ทำอยู่ งานที่ทำอยู่ บังเกิดผลดีมีประโยชน์เพียงใด หรือมีสิ่งต้องแก้ไขปรับปรุงอย่างไรให้ดีที่สุด การไตร่ตรองนี้เรียกว่าวิมังสาสมาธิ เป็นการเข้าสู่วิปัสสนา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเจริญสมาธิ

สาระของการสร้างสมาธิตามหลักอิทธิบาท ๔ ก็คือการเอางาน สิ่งที่ทำ หรือจุดหมายที่ต้องการเป็นอารมณ์ของจิต แล้วปลุกเร้าระดม ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาเข้าหนุน สมาธิก็เกิดขึ้น และมีกำลังแรงกล้าช่วยให้ทำงานอย่างมีความสุขและบรรลุผลสำเร็จด้วยดี ดังนั้นการปฏิบัติธรรมคือการทำงานตามหน้าที่ของตนที่มีอยู่ก็ดี การศึกษาเล่าเรียนก็ดี หรือการประกอบกิจการงานอื่นใดก็ดี เมื่อต้องการสมาธิเพื่อให้กิจที่ทำนั้นดำเนินไปอย่างได้ผลดี ก็พึงปลุกเร้าและชักจูงอิทธิบาท ๔ ให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะฉันทะ ความพอใจที่จะทำต้องมีเป็นอันดับแรก แล้วสร้างความเพียร ให้จิตจดจ่อ สุดท้ายใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองงาน ความสุขกายสบายใจ และการทำงานที่ได้ผลดีก็จะบังเกิดขึ้นจากการเจริญสมาธิ ซึ่งเป็นสัมมาสมาธิ

การฝึกสมาธิด้วยอิทธิบาท ๔ นั้นตามปกติใช้ได้กับงานหรือการประกอบกิจต่างๆเช่นการเล่าเรียนและกิจกรรมทั้งหลายซึ่งมีความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของงานหรือกิจนั้นๆเป็นเป้าหมาย แต่ในการดำเนินชีวิตประจำวันทั่วไปที่คนเราสัมพันธ์กับอารมณ์ของประสาทสัมผัส กาย หู จมูก ลิ้น และใจ ย่อมไม่มีฐานที่ตั้งหรือที่ทำการของอิทธิบาท ในกรณีเช่นนี้ องค์ธรรมที่จะใช้เป็นเครื่องชักนำหรือฝึกให้เกิดสมาธิ ก็คือองค์ธรรมพื้นฐานที่เรียกว่าสติ เพราะสติเป็นเครื่องดึงและกุมจิตไว้กับอารมณ์ สติคือความระลึกได้ ความไม่ปล่อย หลงลืม เลินเล่อ หรือไม่ประมาท การมีชีวิตอยู่อย่างไม่ขาดสติ หรือการใช้สติอยู่เสมอในการดำเนินชีวิตจะทำให้มีการระมัดระวังตนไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว ลักษณะการทำงานโดยทั่วไปของสตินั้นคือการไม่ปล่อยให้ความนึกคิดฟุ้งซ่านไปในอารมณ์ต่างๆ แต่คอยเฝ้าระวังอารมณ์ที่ผ่านเข้ามา ว่าอยู่ในอารมณ์ใด เฝ้าระลึกไว้เสมอ มิให้หลงลืม ย่อมทำให้จิตเกิดสมาธิ ชำระพฤติกรรมต่างๆทั้งกายกรรม วาจากรรม การฝึกสมาธิด้วยสติ มีวิธีปฏิบัติฝึกอบรม เรียกว่า สติปัฏฐาน ๔^{๑๒}

^{๑๒} ส.ม. ๑๘/ข้อ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔

ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา คือ หลักอิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่คุ้นเคยกันดี ซึ่งหลักธรรมข้อนี้มีความสำคัญและนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้ชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนรู้ ฯลฯ ซึ่งอิทธิบาท ๔ แบ่งออกเป็นดังนี้

ฉันทะ คือ ความพอใจ ความชอบ ความรัก การเป็นผู้บริหารที่ดี จะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ ความพอใจ ความรัก ความชอบ ในงานบริหารก่อน ถ้าไม่รักไม่ชอบ ไม่ต้องการจะเป็นผู้บริหารแล้ว ถูกบังคับให้เป็นผู้บริหาร คนๆ นั้นจะไม่มีความสุขในการทำงานด้านบริหาร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบริหารคน บริหารงาน บริหารงบประมาณ ต่างๆ เราจะสังเกตได้ว่า งานใดๆ ถ้าเรารักชอบแล้วเรามักจะทำงานนั้นๆ ด้วยความสุข รวมไปถึงสิ่งต่างๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ผู้หญิง หรือ แฟน ถ้าเราพอใจ ชอบ ผู้หญิงหรือแฟนเราแล้ว เราก็มักจะมีความสุขเมื่อได้อยู่ใกล้ การเลี้ยงสัตว์เลี้ยงก็เช่นกัน เมื่อเรารัก สุนัข รักปลา รักม้า ฯลฯ เราก็มักจะมีความสุขในการได้เลี้ยงมัน

วิริยะ คือ ความขยัน หมั่นเพียร คนที่ประสบความสำเร็จในงานด้านบริหาร จะต้องมีความรัก ความชอบ ความพอใจ ยังไม่พอ ต้องมีความขยันหมั่นเพียร เราจะเห็น ได้จากการอ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ หรือ ดู ฟังอ่าน จากสื่อต่างๆ ว่า คนที่เป็นผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องเป็นคนขยันมากกว่าลูกน้อง ผู้บริหารบางคนต้องอยู่ในที่ทำงานมากกว่าลูกน้อง ในขณะที่ลูกน้อง กลับบ้านแล้ว ผู้บริหารยังต้องมาตรวจงานในตอนกลางคืน ฉะนั้น ผู้บริหารที่ต้องการประสบความสำเร็จจึงต้องมีความเพียร ดังเช่นคำเปรียบที่ว่า “น้ำหยดลงหินทุกวันหินมันยังกร่อน” ถ้าต้องการประสบความสำเร็จไม่ว่าเรื่องใด ๆ บุคคลผู้นั้นจะต้องมีความเพียร

จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ มีจิตใจที่จดจ่อกับสิ่งนั้น ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ นอกจากจะมีความพอใจ ความขยัน ยังไม่พอ ยังต้องมีการเอาใจใส่ในงานอีก จึงจะทำให้งานบริหารประสบความสำเร็จ การจดจ่อในงานนั้นๆ มักจะทำให้งานนั้นๆ เกิดความผิดพลาดน้อยและงานนั้นๆ ออกมาสวย เรียบร้อย มีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผล มีคุณภาพ

วิมังสา คือ รู้จักพิจารณา ใคร่ครวญ (ทำไมเราถึงตัดสินใจพลาด ขณะที่คู่แข่งตัดสินใจได้ถูก) ต้องรู้จักวิเคราะห์ ใคร่ครวญ ปรับปรุง แก้ไข พัฒนา งานด้านบริหาร และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ เพิ่มมากขึ้น เช่น การพัฒนา การพูดต่อหน้าที่ชุมชน การเจรจา การพัฒนาบุคลิกภาพ มนุษย์สัมพันธ์ ฯลฯ การที่ผู้บริหารรู้จักพิจารณา ใคร่ครวญ วิเคราะห์ มักจะทำให้การตัดสินใจได้ถูกต้องมากกว่าผิด มีการใช้ข้อผิดพลาดมาแก้ไขได้ในอนาคต

๒.๔ สภาพพื้นที่ที่ศึกษา

ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนโยธินบูรณะ^{๓๓}

โรงเรียนโยธินบูรณะ เป็นโรงเรียนสหศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๑๖๒ แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐

เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ อนุมัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นเงิน ๑๒,๐๐๐ ล้านบาท เพื่อก่อสร้างอาคารรัฐสภาแห่งใหม่ บนพื้นที่ ๑๑๕ ไร่ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ย่านเกียกกาย รวมถึงพื้นที่ของโรงเรียน โยธินบูรณะด้วย

ก่อนที่จะมาเป็นโยธิน

เมื่อวันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐ รongหัวหมื่นพระอนุวัฒนราชนิยม (สง เทชะวณิช) ได้มีจิตศรัทธาสั่งสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดสะพานสูง เขตบางซื่อ โดยมีอาคารเรียนไม้ ๒ ชั้น เครื่องไม้ เสา กาน ไม้มุงกระเบื้องซีเมนต์ กว้าง ๑๔ เมตร และยาว ๒๕ เมตร แบ่งออกเป็นห้องเรียน ๘ ห้อง ห้องประชุม ๑ ห้อง และห้องพักครู ๑ ห้องและเมื่อสร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงได้กราบบังคมทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาเป็นประธานในพิธีเปิดโรงเรียน และพระราชทานนามโรงเรียนว่า โรงเรียนอนุวัฒนศึกษาการ

ต่อมาเมื่อชุมชนรอบ ๆ ขยายตัวขึ้น มีผู้คนเข้ามาศึกษามาก มีสามารถขยายโรงเรียนได้อีก ทำให้โรงเรียนคับแคบขึ้น อาจารย์ใหญ่ในขณะนั้น อาจารย์ภักดี จิวสุข จึงได้ไปปรึกษากับ หลวงสุนทรอัศวราช (เลขานุการประจำตัวหลวงพิบูลสงคราม และผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม) ให้ไปทำรายงานเสนอแก่อำมาตย์ตรี หลวงพิลาศวรรณสาร (พนักงานตรวจการศึกษา แขวงพระนครเหนือ) สนองต่อกระทรวงธรรมการดำเนินการเจรจาขอที่ดิน ๓ แห่งจาก กระทรวงกลาโหม ได้แก่

๑. ที่ดินกรมทหารสื่อสาร
๒. ที่ดินริมกองทหารสื่อสาร กองพันที่ ๑ ด้านเหนือ
๓. ที่ดินระหว่างถนนสะพานแก้ว (ถนนสามเสน)

ในที่สุดทางกระทรวงจึงได้อนุญาตให้ก่อสร้างโรงเรียนบริเวณฝ่ายซ้ายของถนนสะพานแก้ว ตรงข้ามกรมทหารพันม้า (กรมทหารม้ารักษาพระองค์) โดยมีเนื้อที่ประมาณ ๕ ไร่เศษ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๗

จากบันทึกคำบอกเล่าของ คุณครูภักดี จิวสุข อดีตครูใหญ่โรงเรียนมัธยมวัดสะพานสูง “อนุวัฒนศึกษาการ” ได้กล่าวถึงประวัติการสร้างไว้ดังนี้ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐ รongหัว

^{๓๓}โรงเรียน โยธินบูรณะ, คู่มือวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : คูสติกการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

หมื่นพระอนุวัฒน์ราชนิคม (อง เตชะวณิช) ได้มีจิตศรัทธาสร้างสถานศึกษาขึ้นที่วัดสะพานสูงบางชื่อ และเมื่อสร้างเสร็จในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงได้กราบบังคมทูลพระกรุณาพระราชทานนามว่า “โรงเรียนอนุวัฒน์ศึกษาการ”

จากนั้นรองหัวหน้าหมื่นพระอนุวัฒน์ราชนิคม (อง เตชะวณิช) ได้กราบบังคมทูลอัญเชิญ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในพิธีเปิด โรงเรียนใน วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ต่อมาชุมชนเริ่มขยายตัวขึ้น ความหนาแน่นของประชากร ในท้องที่บางชื่อมีมากขึ้น โรงเรียนเดิมเริ่มคับแคบ ไม่เหมาะสมที่จะขยายเป็น โรงเรียนขนาดใหญ่ได้ ที่ดินหลังกรมทหารสื่อสาร กองพันที่ ๒ ที่ดินริมกองทหารสื่อสาร กองพันที่ ๑ ด้านเหนือที่ดิน ระหว่างถนนสะพานแก้ว (ถนนสามเสนผ่านหน้าโรงเรียนปัจจุบัน) กับโรงเลื่อยตำข้าว (โรงเลื่อยไม้ ไทยปัจจุบัน) ตรงข้ามกรมทหารม้ารักษาพระองค์ในที่สุดกระทรวงกลาโหมได้อนุญาตให้กระทรวง ธรรมการได้รับมอบที่ดิน จำนวน ๕ ไร่เศษ จากกระทรวงกลาโหม เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๖๕ ต่อมาเจ้าหน้าที่กระทรวงธรรมการเสนอว่าที่ดินแปลงนี้กว้างขวาง และตั้งอยู่ในทำเลระหว่างกลาง จากโรงเรียนมัธยมวัดสะพานสูงกับ โรงเรียนวัดจันทรสโมสรเห็นควรย้ายนักเรียนทั้งสองแห่งมา รวมกัน และเปิดสอนถึงชั้นมัธยมปีที่ ๖ ซึ่งต่อมาได้ขยายชั้นเรียนออกไปถึงมัธยมบริบูรณ์นักเรียน โรงเรียนมัธยมโยธินบูรณะในปีแรกที่เปิดเรียนเป็นนักเรียนชายล้วนจำนวนนักเรียน ๕๑๖ คน, ครู ๒๒ คน, ๑๘ ห้องเรียนเปิดสอนระดับประถมปีที่ ๒ ถึงมัธยมปีที่ ๖ ด้วยเหตุที่ย้ายนักเรียนจาก โรงเรียนมัธยมวัดสะพานสูง และโรงเรียนวัดจันทรสโมสรมาเรียนรวมกัน ซึ่งได้อาศัยที่ดินของ กระทรวงกลาโหม และตั้งอยู่ระหว่างกลางของกรมทหารหลายหน่วยงาน อีกทั้งโรงเรียน และ ชุมชนชุมชนในเขตทหาร ได้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตั้งแต่นั้นมา พร้อมกันนี้จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อโรงเรียนแห่งนี้ใหม่ว่า “โรงเรียนมัธยม โยธินบูรณะ” ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียน โยธินบูรณะ” สืบมาจนถึงปัจจุบันและได้แต่งตั้งคุณครูภักดี ฉวีสุข อดีตครูใหญ่โรงเรียนมัธยมวัด สะพานสูงเป็นอาจารย์ใหญ่ และคุณครูเปลื้อง สุเสวี อดีตครูใหญ่โรงเรียนวัดจันทรสโมสรเป็นครู ผู้ปกครอง

โรงเรียนโยธินบูรณะในปัจจุบัน : “มุ่งมั่นจัดระบบการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม คู่คุณภาพมาตรฐานสากลปัจจุบัน โรงเรียนโยธินบูรณะเป็น โรงเรียนสหศึกษามีนักเรียนทั้งชาย และ หญิงทุกระดับชั้น โดยเปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

โยธินบูรณะ

เมื่อเจ้าหน้าที่กระทรวงธรรมการเสนอว่าที่ดินผืนนี้กว้างขวาง และตั้งอยู่ในทำเลระหว่างกลาง จากโรงเรียนวัดสะพานสูง และ โรงเรียนมัธยมวัดจันทรสโมสรจึงเห็นสมควรที่จะย้ายนักเรียนทั้ง ๒

โรงเรียนมารวมกัน และตั้งชื่อโรงเรียนแห่งใหม่นี้ว่า โรงเรียนมัธยมโยธินบูรณะ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น โยธินบูรณะ

ส่วนอาจารย์ใหญ่นั้น คือ อาจารย์ภักดี จวีสุข ผู้ที่ได้ออกความคิดเห็นที่จะย้ายเป็นคนแรก อาคารเรียนเป็นอาคารเรือนไม้ ๓ ชั้น ชั้นละ ๘ ห้อง รวม ๒๔ ห้อง ราคาทั้งสิ้น ๒๑,๐๐๐ บาท อนุมัติ เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เริ่มสร้างเมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ และสิ้นสุดในปีต่อมา

เมื่อทำการเปิดอาคารเรียนเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๘ แล้ว โรงเรียนมัธยมโยธินบูรณะแห่งนี้มีนักเรียนชายล้วน ๕๑๖ คน และอาจารย์ ๒๒ คน เปิดสอนตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ ๒ ถึงปีที่ ๖ ซึ่งในปัจจุบันได้กลายมาเป็นสหศึกษาแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ โรงเรียนโยธินบูรณะได้มีมติเปิดการเรียนหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ในภาษาอังกฤษ หรือ โครงการภาคภาษาอังกฤษ (English Program) เป็นโรงเรียนแรกในประเทศไทย

ข้อพิพาทในด้านการบริหารงาน

อาคารสิทธิบัตร

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ วิชัย รูปจำดี ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนโยธินบูรณะ ได้เข้ายื่นหนังสือต่อ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ประธานคณะกรรมการ (กมธ.) การศึกษา และกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เพื่อให้ตรวจสอบการเรียกผลประโยชน์จากผู้ปกครองในการรับนักเรียน ซึ่งได้รับการร้องเรียนจากผู้ปกครองจำนวนมากเกี่ยวกับการรับนักเรียน ม.๑ และ ม.๔ โดยในภาคปกติจะต้องบริจาคคนละ ๓๐,๐๐๐-๕๐,๐๐๐ บาท ส่วนภาคภาษาอังกฤษ ไม่ต่ำกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาท และใบเสร็จที่ออกให้เป็นของคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ซึ่งผอ. โรงเรียนโยธินบูรณะได้ชี้แจงว่ามีการนำเงินไปทำโครงการต่างๆ เช่น ปรับปรุงห้องเรียน ปรับปรุงระบบรักษาความปลอดภัย ฯลฯ แต่นายวิชัยกล่าวต่อว่าทางโรงเรียนไม่ได้แจ้งจำนวนนักเรียนที่รับเพิ่ม รวมถึงไม่แจ้งจำนวนเงินที่ได้รับบริจาค และรายละเอียดค่าใช้จ่ายต่างๆ และเห็นว่าเป็นการกระทำที่ผิดซึ่งไม่เป็นไปตามประกาศ ศช.ที่ไม่ให้เรียกเงิน

- วิสัยทัศน์ (Vision) :** มุ่งมั่นจัดระบบการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรมสู่คุณภาพมาตรฐานสากล
- พันธกิจ (Mission) :**
- เร่งรัดการพัฒนาาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน
 - จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเพื่อการศึกษา และการสื่อสารในชีวิตประจำวัน
 - จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การคิดวิเคราะห์และปฏิบัติได้จริงตามศักยภาพผู้เรียน

- จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์
 - มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ
- เป้าประสงค์ของโรงเรียน (School Goal) :**
- ส่งเสริมการจัดระบบการศึกษาของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้สู่ระดับสากล โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการและเจตคติตามหลักสูตรที่สถานศึกษาและเจตคติตามหลักสูตรที่สถานศึกษา
 - กำหนดใช้ระบบดูแลช่วยเหลือให้พ้นจากอบายมุขและสารเสพติด มุ่งปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีคุณธรรม จริยธรรมตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ

สัญลักษณ์ประจำโรงเรียน

คติพจน์ “ปัญญา โลกสมบัติ ปชฺโชโต” แปลว่า “ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก”

• ตราประจำโรงเรียน

- คบเพลิง แสงสว่างของคบเพลิง หมายถึง ความรุ่งโรจน์แห่งปัญญา สอดคล้องกับคตินิยมของโรงเรียนว่า ปัญญา โลกสมบัติ ปชฺโชโต

- กงจักร รูปกงจักรเกี่ยวกับคบเพลิง หมายถึง การก้าวไปข้างหน้า โดยอาศัยปัญญาเป็นเครื่องนำทางและพร้อมที่จะฟันฝ่าอุปสรรคทั้งปวงให้สิ้นไป

- กนกกลายไทย กนกกลายไทยล้อมรอบคบเพลิง กงจักร อักษรย่อ ย.บ. และคตินิยมของโรงเรียนนั้น หมายถึง "ลูกโยธินบูรณะทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม ในขอบเขตของขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย"

คำขวัญประจำโรงเรียน เรียนเด่น เล่นดี สามัคคี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม

สีประจำโรงเรียน

- สีชมพู หมายถึง ความร่าเริง แจ่มใส ความรักสามัคคี และเสียสละ

- สีน้ำเงิน หมายถึง ความมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีวินัย และคุณธรรม

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นต่อการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียน โยธินบูรณะ งานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ศรีเพชร แสงอะโณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ โรงเรียนบ้านห้วยยาง” ผลการศึกษาพบว่า ๑) สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดมี ๗๗ คนมีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา มากที่สุดถึงร้อยละ ๗๗.๕๒ และมีสถานะเป็นผู้ปกครองมากถึงร้อยละ ๘๓.๑๒ ๒) ผลการศึกษา ความพึงพอใจต่อการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ - ๒.๑ ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครู พบว่าในภาพรวมครูมีความพึงพอใจต่อการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยเฉลี่ยอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านวิริยะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านวิมังสา ด้านจิตตะ และด้านฉันทะ ตามลำดับ -๒.๒ ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ในภาพรวมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจต่อการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยเฉลี่ย อยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านวิมังสามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านจิตตะ ด้านวิริยะ และด้านฉันทะ ตามลำดับ -๒.๓ ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลัก อิทธิบาท ๔ ของ ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ในภาพรวมผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยเฉลี่ยอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ใน ระดับมากทุกด้าน โดยด้านฉันทะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านวิมังสา ด้านวิริยะ และด้านจิต ตะ ตามลำดับ ๓) ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรค เกี่ยวกับการดำเนินงานการบริหาร โรงเรียนแบบ มี ส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ -๓.๑ ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานการ บริหาร โรงเรียน แบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ ของครู พบว่า ในภาพรวมครูเห็นว่าปัญหา อุปสรรคต่อการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท ๔ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ น้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากโรงเรียน และที่เกิดจากผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชน ต่อการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับน้อยที่สุด -๓.๒ ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานการบริหาร โรงเรียน แบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ในภาพรวม คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นว่าปัญหาอุปสรรคต่อการบริหาร โรงเรียน แบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท ๔ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาและ อุปสรรคที่เกิดจากโรงเรียน และที่เกิดจากผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน ต่อการบริหาร โรงเรียน แบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด -๓.๓ ผลการศึกษาปัญหาและ อุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานการบริหาร โรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ ของ

ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ในภาพรวมผู้ปกครองนักเรียนเห็นว่าปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ตามหลักอิทธิบาท ๔ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากโรงเรียน และที่เกิดจากผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน ต่อการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด^{๑๔}

พระมหาสมคิด โครธา ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า การใช้อิทธิบาท ๔ ของพระนิสิตโดยรวมและที่เป็นรายด้าน ๔ ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านจิตตะ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตของมหาวิทยาลัยชั้น ปีที่ ๑ ถึง ชั้น ปีที่ ๔ จำนวน ๓๘๔ รูป พระนิสิตมีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับมาก พระนิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีการใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียน โดยรวมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕^{๑๕}

พันเอกจารุมาศ เรืองสุวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างซ่อมจักรยานยนต์ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก พบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างจากการสอนแบบปกติมากที่สุด จากการเปรียบเทียบการจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ กับการสอนหลังจากปรับอิทธิพลตัวแปรร่วมออกแล้ว พบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ มีผลสัมฤทธิ์ สูงกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕^{๑๖}

สถิต รัชปัทย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาภาคฤดูร้อน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด” ผลการศึกษายืนยันพบว่า ความเข้าใจในองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ อันประกอบด้วย ฉันทะ คือความพึงพอใจ วิริยะ

^{๑๔} ศรีเพชร แสงอะโน, “การศึกษาการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนบ้านหัวยาง”, ๕ เมษายน ๒๕๕๑,

<<http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php? user= sobkru&board =๘&id=๑๑&order= numtopic &mobileE=Y>> (21 May 2012)

^{๑๕} พระมหาสมคิด โครธา. “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๗, ๑๕๕ หน้า.

^{๑๖} พันเอกจารุมาศ เรืองสุวรรณ, “การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก”, ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๘, ๒๕๓ หน้า.

คือ ความเพียร จิตตะ คือ เอาใจฝักใฝ่ วิมังสา คือความไตร่ตรอง โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๗๘.๓๕) มีความเข้าใจความหมายที่ถูกต้องตรงกัน ด้านวิธีปฏิบัติ พบว่า นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ส่วนใหญ่ ให้ทัศนะที่คล้ายคลึงกันว่า ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นแล้ว เป้าหมายที่ตั้งไว้คือการประสบผลสำเร็จ ในสิ่งที่ทำ ต้องเริ่มที่ฉันทะ ให้เกิดขึ้นในใจของตนเองก่อน คือ รักชอบอยากที่จะทำในสิ่งนั้น จากนั้นจะ ต้องใช้วิธียะ คือ ความเพียรพยายาม มีความอดทนไม่ท้อถอย พยายามทำอย่างสุดความสามารถเพื่อ ให้งาน หรือสิ่งที่จะทำให้สำเร็จ หากเกิดปัญหาหรืออุปสรรคก็ควรจะใช้วิมังสา คือ การไตร่ตรอง หาเหตุผล วิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พยายามแก้ไขปัญหาเพื่อให้ปัญหานั้นผ่อนคลายหรือสิ้นสุดลงไป การงานหรือสิ่งที่ทำนั้นก็จะประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพสูงสุด^{๑๑}

บวร แก้วราช ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้อิทธิบาท ๔ ในงานที่ทำของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พ.ศ. ๒๕๔๘” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า บุคคลกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในมหาวิทยาลัยนี้ เพราะมีความสนใจทำงานและต้องการทำงานให้สำเร็จตามกำหนดด้วยตนเอง ด้านการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานนั้น บุคคลกรได้นำหลักธรรมนี้มาใช้มากที่สุด เช่น พอใจในการปฏิบัติงานและพอใจในการะงาน (ฉันทะ) การไปทำงานทุกวันเพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมายและการพยายามทำงานเพิ่มขึ้นทุกวัน (วิริยะ) การพัฒนาตัวเองให้เข้ากับงาน การไม่คิดเปลี่ยนหน้าที่ การทำงานด้วยความตั้งใจมั่น ไปทำงานและกลับจากที่ทำงานตรงเวลา (จิตตะ) นอกจากนี้ ต้องทบทวนงานก่อนทำงานและไตร่ตรองที่ทำแล้วทุกครั้ง การคิดก่อนพูดกับเพื่อนร่วมงานและการตรวจสอบภาระงานก่อนกลับบ้านทุกครั้ง (วิมังสา) และจากการทำสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า ปัจจัยสนับสนุนได้แก่การศึกษาความสัมพันธ์กับการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ส่วนปัจจัยที่เหลือไม่มีความสัมพันธ์กัน^{๑๒}

เสกสันต์ บุญยะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๔ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีพฤติกรรมการใช้อิทธิบาท ๔ ดังนี้ ด้านฉันทะ มีการใช้อิทธิบาท

^{๑๑} สติต ธีชปิตย์, “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๔๘, ๘๔ หน้า.

^{๑๒} บวร แก้วราช, “การใช้อิทธิบาท ๔ ในงานที่ทำของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยญาณสังวร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘, ๕๓ หน้า.

ระดับดีมากที่สุดในเรื่องมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเรื่องมีอิทธิพลและมีน้ำใจที่ดีต่อทุกคน และมีการใช้ที่อยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องการใช้คำพูดที่เหมาะสมในการตักเตือนผู้ร่วมงานทุกคน มีความห่วงใยในผู้ร่วมงานทุกคน และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษา ด้านวิริยะ มีการใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องไม่ใช้อำนาจหน้าที่บังคับให้ทำงานเกินกำลังความสามารถ และมีการใช้อยู่ในระดับดีมากในเรื่อง ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษานำเอาหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารงานเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา และส่งเสริมในการให้ความรู้แก่บุคลากรผู้ปกครองและนักเรียนให้เห็นคุณค่าของการใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาชีวิต ด้านจิตตะ มีการใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องเป็นมิตรกับผู้ร่วมงานทุกคนและรักษาความลับของทางราชการและของผู้ร่วมงาน และมีการใช้อยู่ในระดับดีมากในเรื่องชื่นชมผลงานการปฏิบัติงานของบุคลากรด้วยความบริสุทธิ์ใจ เอาใจใส่ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้ผู้ร่วมงานเสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน ด้านวิมังสา มีการใช้อยู่ในระดับดีมากที่สุดในเรื่องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และมีการใช้อยู่ในระดับดีมากในเรื่องอดทนต่อปัญหาต่างๆ ในที่ทำงาน อุทิศเวลาในการทำงานอย่างเต็มที่ และข่มใจ รักษาอารมณ์ของตนเองได้อย่างมั่นคง^{๖๕}

กฤษณา เทพสุวรรณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนบางขันวิทยา อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ ของโรงเรียนบางขันวิทยา อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเพศ เกรดเฉลี่ย อายุ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนบางขันวิทยา อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามเพศ และเกรดเฉลี่ย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนอายุและสถานภาพทางครอบครัว ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๖๖}

^{๖๕} เสกสันต์ บุญยะ, “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต ๔”, ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่), ๒๕๔๘, ๑๗๓ หน้า.

^{๖๖} กฤษณา เทพสุวรรณ, “การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนบางขันวิทยา อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช”, สารนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, ๑๒๓ หน้า.

เกรียงศักดิ์ ราชโคตร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิบาท ๔ และลักษณะทางจิตที่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของ นักศึกษาในโรงเรียนเอกชนประเภทช่างอุตสาหกรรมตั้งอยู่ใน กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม การศึกษาล้วนแต่มีกลไกที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ถ้านักศึกษาสายช่างอุตสาหกรรมขาดความเข้าใจและไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศอย่างมาก การพัฒนาการศึกษาจึงถือเป็นเรื่องสำคัญและถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพปัจจุบัน เรื่องการศึกษายเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับประเทศ ถ้ามีการศึกษาที่ไม่มีประสิทธิภาพจะกลายเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ได้มากมายตามมาในอนาคต ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้ทำการศึกษาพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักศึกษาในโรงเรียนเอกชนประเภทช่างอุตสาหกรรมตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะทางชีวสังคมที่แตกต่างกันของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักศึกษา ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิบาท ๔ กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของ นักศึกษา และลักษณะทางจิตมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาใน โรงเรียนเอกชนประเภทช่างอุตสาหกรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพตอนต้น และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา ๒๕๔๔ ภาคเรียนที่ ๒ จำนวน ๓๓๒ คน การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นจำนวน ๖ ตอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t – test) และการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ ๑. ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางชีวสังคมของนักศึกษากับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพตอนต้นมีพฤติกรรมในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างจากนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และการศึกษาของมารดา มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ๒. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิบาท ๔ กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน พบว่าอิทธิบาท ๔ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ๓. ศึกษาลักษณะทางจิต ได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การสนับสนุนทางสังคม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จะเห็นได้ว่าลักษณะทางชีวสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานอิทธิบาท ๔ มี

ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน ดังนั้นลักษณะทางจิตมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานด้วย^{๑๐}

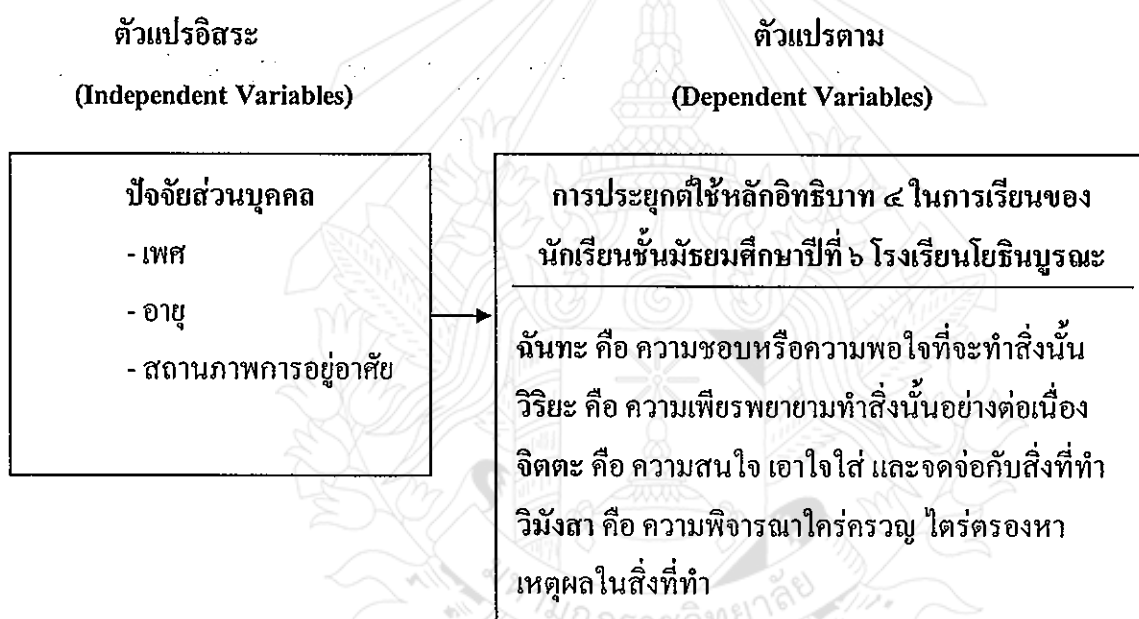
พระมหาสอนประจันต์ เสียงเย็น ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจของประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดมุกดาหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับของอิทธิบาท ๔ ความเชื่อประสิทธิภาพในตน แรงสนับสนุนทางสังคมจากหน่วยงานของรัฐ แรงสนับสนุนทางสังคมตาคณะสงฆ์ แรงสนับสนุนทางสังคมจากประชาชน และการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจของประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจของประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการ จำแนกตามพรรษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ระดับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ระดับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ระดับการศึกษาฝ่ายสามัญและประสบการณ์ในการได้รับการอบรม และเพื่อศึกษาว่าอิทธิบาท ๔ ความเชื่อประสิทธิภาพในตน แรงสนับสนุนทางสังคมจากหน่วยงานของรัฐ แรงสนับสนุนทางสังคมตาคณะสงฆ์ แรงสนับสนุนทางสังคมจากประชาชน สามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจของประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นพระสังฆาธิการในจังหวัดมุกดาหาร จำนวน ๑๑๕ รูป ผลการวิจัยพบว่า อิทธิบาท ๔ และความเชื่อประสิทธิภาพในตน อยู่ในระดับมาก ส่วนแรงสนับสนุนทางสังคมจากหน่วยงานของรัฐ แรงสนับสนุนทางสังคมตาคณะสงฆ์ แรงสนับสนุนทางสังคมจากประชาชน และการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า พระสังฆาธิการที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ พระสังฆาธิการที่มีระดับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์ในการได้รับการอบรมแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑ ส่วนพระสังฆาธิการที่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งและระดับการศึกษาฝ่ายสามัญแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกัน และ อิทธิบาท ๔ และความเชื่อประสิทธิภาพ

^{๑๐}เกรียงศักดิ์ ราชโคตร, “อิทธิบาท ๔ และลักษณะทางจิตที่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของนักศึกษาในโรงเรียนเอกชนประเภทช่างอุตสาหกรรมตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์..... (บัณฑิตวิทยาลัย :), ๒๕๕๐, หน้า.

ในคน สามารถร่วมกันทำนุภาพการปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจของประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ ได้ร้อยละ ๒๘.๑ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑^๒

๒.๖ สรุปรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัย ได้เลือกแนวคิดตาม คัมภีร์วิสุทธิมัคคมหาฎีกา^๓ มาเป็นประเด็นศึกษาในด้านตัวแปรตาม และมี ๑) เพศ ๒) อายุ และ ๓) สถานภาพการอยู่อาศัย เป็นตัวแปรอิสระในการวิจัยครั้งนี้ ดังนั้นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรอิสระดังกล่าวแล้วและมีประเด็นศึกษาในด้านตัวแปรตาม คือ ๑) ด้านฉันทะ ๒) ด้านวิริยะ ๓) ด้านจิตตะ และ ๔) ด้านวิมังสา การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ดังแสดงในแผนภูมิตี่ ๒.๑ ดังนี้



แผนภูมิตี่ ๒.๒ แสดงสรุปรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

^๒พระมหาสอนประจันทร์ เสียงเย็น, “การปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจของประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดมุกดาหาร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐, หน้า

^๓พระธัมมपालมหาเถระ, ปรมัตถมัชชูลา วิสุทธิมัคคมหาฎีกา ภาค ๒, อ้างแล้ว, หน้า ๒๔๔.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยผู้วิจัย ได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๒ เทคนิควิธีสุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ๑) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำนวน ๒๐๐ คน
- ๒) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะจำนวน ๑๓๓ คน

๓.๒ เทคนิควิธีสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเป็นการสุ่มตัวอย่างจากหน่วยย่อยของนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน แบบสุ่มเป็นช่วง ๆ จากจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโยธินบูรณะ จำนวน ๒๐๐ คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๓๓ คน และใช้วิธีการแบ่งชั้นภูมิโดยสุตร โดยใช้ห้องเรียนเป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

- ๑) แบ่งเป็นชั้นภูมิ โดยใช้ห้องเรียนเป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ
- ๒) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิตามสัดส่วน
- ๓) ทำการสุ่มแต่ละชั้นภูมิตามจำนวนที่กำหนดไว้

สำหรับรายละเอียดของนักเรียนและกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนนักเรียนและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามห้องเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ

ระดับชั้น	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๑	๓๕	๒๓
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๒	๓๕	๒๓
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๓	๔๐	๒๖
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๔	๔๕	๓๐
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖/๕	๔๕	๓๐
รวม	๒๐๐	๑๓๓

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออก ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓ ข้อ ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบและเขียนตอบ ได้แก่

- 1) เพศ
- 2) อายุ
- 3) สถานภาพการอยู่อาศัย

ตอนที่ ๒ สอบถามความคิดเห็นระดับการประยุกต์ใช้ของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในชีวิตประจำวัน จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่ (๑) ด้านฉันทะ (๒) ด้านวิริยะ (๓) ด้านจิตตะ และ (๔) ด้านวิมังสา จำนวน ๒๐ ข้อ

ลักษณะของแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert Scale) แบ่งระดับในการวัดออกเป็น ๕ ระดับโดยกำหนดค่าระดับ ดังนี้

คะแนน ๕ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อระดับการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนน ๔ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อระดับการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับมาก
 คะแนน ๓ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อระดับการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับปานกลาง
 คะแนน ๒ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อระดับการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับน้อย
 คะแนน ๑ หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อระดับการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับน้อยที่สุด
 สำหรับวัดค่าตัวแปรทั้งหมด โดยได้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อ
 คำถามที่เป็นข้อคำถามเชิงบวก (Positive) ที่สร้างขึ้นจำนวน ๒๐ ข้อ โดยกำหนดการวัดค่าตัวแปร
 ซึ่งเป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ ๐.๕๑ ขึ้น ไปปัด
 เป็นเลขจำนวนเต็ม เกณฑ์ที่ใช้เป็นดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๔.๕๑ – ๕.๐๐ หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๓.๕๑ – ๔.๕๐ หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๒.๕๑ – ๓.๕๐ หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๑.๕๑ – ๒.๕๐ หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐ – ๑.๕๐ หมายถึง มีความเห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ และ
 เกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาดตามความเห็นของผู้เสนอแนะมากที่สุด

๓.๔ การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการตามลำดับ
 ขั้นตอน ดังนี้

๑) ศึกษาจากตำรา เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔
 ของนักเรียนประกอบด้วย ด้านฉันทะ ด้านวิริยะด้าน จิตตะและ ด้านวิมังสา

๒) กำหนดกรอบแนวคิดและเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำมาใช้เป็นข้อมูลใน
 การสร้างแบบสอบถาม ทั้งชนิดปลายปิดและปลายเปิด

๓) นำร่างแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจ วิเคราะห์
 แก้ไข เสนอแนะ ปรับปรุง เพื่อความเหมาะสมและความถูกต้องของแบบสอบถาม

๔) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงตามข้อ ๓ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) และความครอบคลุมของเนื้อหา มีค่าเท่ากับ ๐.๘๕

๕) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ จำนวน ๓๐ คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach)

ในการวิจัยครั้งนี้ได้สุ่มเลือกนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูลมาจำนวน ๓๐ คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๓๓ ซึ่งแสดงผลเอาไว้อย่างละเอียดในภาคผนวก

๖) นำแบบสอบถามมาปรับปรุง แล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาจัดพิมพ์และนำไปใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑) นำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยจากโรงเรียน โยธินบูรณะ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำวิจัย

๒) นำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยจากโรงเรียน โยธินบูรณะ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการทำวิจัยและแจกแบบสอบถาม

๓) ผู้วิจัยใช้การส่งแบบสอบถามให้แก่ผู้ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเป็นนักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ นำแบบสอบถามไปมอบให้นักเรียนและกลุ่มตัวอย่าง โดยแจกแบบสอบถามจำนวน ๑๓๓ ฉบับ และได้รับแบบสอบถามคืนมาจำนวน ๑๓๓ ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ ๑๐๐

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ซึ่งแยกวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

๑) ศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ที่มีต่อการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓) ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ที่มีต่อการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในชีวิตประจำวันกับข้อมูลทั่วไปด้านเพศ ใช้การทดสอบค่าที (t-test) ส่วนด้านอายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ใช้การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA or F - test) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

๔) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีสถิติที่ใช้ในการทำวิจัย ๒ ประเภท ได้แก่

๑) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๒) สถิติอนุมานหรืออ้างอิง (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA or F-test) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ” เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ไว้ ๓ ประการ คือ

- ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ
- ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะที่มี เพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัยต่างกัน
- ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ

ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำนวน ๑๓๓ คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยใช้ห้องเรียนเป็นตัวแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม จากนั้นนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อคำนวณหาค่าสถิติสำหรับตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ มีลำดับขั้นตอนดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของนักเรียนในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ ๓ การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ใช้การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะ

ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ ใช้การวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วเรียงลำดับความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล จึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ t (t – distribution)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ F (F – distribution)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมกำลังสอง (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)
Sig.	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significance)
*	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยเรื่องนี้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ ซึ่งมีคุณลักษณะข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ใช้การวิเคราะห์โดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ปากฎดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ
ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = ๑๓๒)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๔๗	๓๕.๖
หญิง	๘๕	๖๔.๔
รวม	๑๓๒	๑๐๐.๐
อายุ		
น้อยกว่า ๑๖ ปี	๒๐	๑๕.๒
๑๖ - ๑๗ ปี	๕๕	๔๑.๐
มากกว่า ๑๗ ปีขึ้นไป	๑๓	๙.๘
รวม	๑๓๒	๑๐๐.๐
สถานภาพการอยู่อาศัย		
อยู่กับพ่อและแม่	๗๗	๕๘.๓
อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว	๑๕	๑๑.๔
อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว	๒๒	๑๖.๗
อยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่	๑๘	๑๓.๖
รวม	๑๓๒	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า นักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๔๐ และเพศชาย จำนวน ๔๗ คนคิดเป็นร้อยละ ๓๕.๖๐ ส่วนมากมีอายุ ๑๖-๑๗ ปี จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๐๐ รองลงมา มีอายุน้อยกว่า ๑๖ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒๐ มีอายุมากกว่า ๑๗ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๓ คนคิดเป็นร้อยละ ๙.๘๐ ส่วนมากอยู่กับพ่อและแม่ จำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๓๐ รองลงมา อยู่กับแม่ จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๐ อยู่กับพ่อ จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔๐ และอยู่กับคนอื่นที่ไม่ใช่พ่อหรือแม่ จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๖๐

ตอนที่ ๒ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนโยธินบูรณะ

การศึกษาวิเคราะห์ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนโยธินบูรณะ ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้ว
นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ การสรุปค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของ การ
ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ
โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน

ด้านที่	อิทธิบาท๔	\bar{X}	S.D.	ระดับ
๑	ด้านฉันทะ	๓.๕๘	๐.๕๖	มากที่สุด
๒	ด้านวิริยะ	๓.๘๕	๐.๕๓	มาก
๓	ด้านจิตตะ	๓.๕๓	๐.๕๖	มาก
๔	ด้านวิมังสา	๓.๘๘	๐.๕๕	มาก
รวม		๓.๕๒	๐.๔๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนโยธินบูรณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๕๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับ
จากมากไปหาน้อย พบว่าด้านฉันทะ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๓.๕๘$) รองลงมาคือ ด้านจิตตะ ($\bar{X} =$
 ๓.๕๓) ด้านวิริยะ ($\bar{X} = ๓.๘๕$) และด้านน้อยที่สุด คือ ด้านวิมังสา ($\bar{X} = ๓.๘๘$)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านฉันทะ

ข้อที่	ด้านฉันทะ	\bar{x}	s.d.	ระดับ
๑	มีใจรักในการเล่าเรียนที่ท่านเรียนอยู่	๓.๕๔	๐.๖๗	มาก
๒	มีความพอใจในการเรียนและผู้ร่วมชั้น	๔.๐๕	๐.๗๕	มาก
๓	มีความสนใจต่อการเรียน ไม่ทอดทิ้งหรือละเลยต่อการเรียน	๔.๐๐	๐.๗๕	มาก
๔	มีความเต็มใจที่จะศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มความสามารถ	๓.๗๗	๐.๘๐	มาก
๕	มีความปรารถนามุ่งหวังให้การเรียนของท่านบรรลุจุดหมายปลายทาง	๔.๑๐	๐.๗๑	มาก
	รวม	๓.๕๘	๐.๕๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านฉันทะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๘$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก จำนวน ๕ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีความปรารถนามุ่งหวังให้การเรียนของท่านบรรลุจุดหมายปลายทาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๔.๑๐$) รองลงมา คือ มีความพอใจในการเรียนและผู้ร่วมชั้น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๔.๐๕$) และน้อยที่สุด คือ มีความเต็มใจที่จะศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มความสามารถ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๗๗$)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) และระดับ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านวิริยะ

ข้อที่	ด้านวิริยะ	\bar{x}	s.d.	ระดับ
๑	มีความพากเพียรในการเล่าเรียนที่ท่านกำลังศึกษาอยู่	๓.๘๑	๐.๖๗	มาก
๒	มีความอดุทธสาหัส อดทน จริงจังในการเรียนอย่างเต็มที่	๔.๐๒	๐.๖๔	มาก
๓	มีความกล้าหาญ ไม่หวั่นกลัวที่จะเผชิญกับอุปสรรคและความยากลำบากในการเรียน	๓.๘๖	๐.๗๑	มาก
๔	มีความหมั่นที่จะปลุกใจตนเอง ก้าวไปข้างหน้าเมื่อเกิดการท้อแท้หรือหมดกำลังใจ	๔.๐๕	๐.๖๗	มาก
๕	มีความมุ่งมั่นกระตือรือร้น ในการเรียนให้บรรลุจุดหมาย	๓.๗๐	๐.๗๕	มาก
รวม		๓.๘๕	๐.๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๘๕$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ด้านวิริยะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก จำนวน ๕ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีความหมั่นที่จะปลุกใจตนเอง ก้าวไปข้างหน้าเมื่อเกิดการท้อแท้หรือหมดกำลังใจมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๔.๐๕$) รองลงมา คือ มีความอดุทธสาหัส อดทน จริงจังในการเรียนอย่างเต็มที่ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๔.๐๒$) และน้อยที่สุด คือ มีความมุ่งมั่นกระตือรือร้น ในการเรียนให้บรรลุจุดหมาย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๖๘$)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านจิตตะ

ข้อที่	ด้านจิตตะ	\bar{x}	s.d.	ระดับ
๑	มีความเอาใจใส่ในการเรียนที่ท่านเล่าเรียนอยู่ตลอดเวลา	๓.๕๐	๐.๖๕	มาก
๒	มีจิตฝึกฝั จดจ่อกับการเรียน ไม่ปล่อยใจเลือนลอยในขณะทีเรียน	๓.๘๕	๐.๗๔	มาก
๓	มีการเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนอยู่เสมอ	๓.๕๕	๐.๗๗	มาก
๔	มีความเข้าใจระบบในการเรียนตั้งแต่ต้นจนจบการศึกษา	๓.๕๔	๐.๗๖	มาก
๕	มีความรับผิดชอบในการเรียนให้ บรรลุจุดหมายปลายทาง	๓.๕๑	๐.๖๔	มาก
รวม		๓.๕๓	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๓$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ด้านจิตตะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก จำนวน ๕ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีการเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๕$) รองลงมา คือ มีความเข้าใจระบบในการเรียนตั้งแต่ต้นจนจบการศึกษามีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๔$) และน้อยที่สุด คือ มีจิตฝึกฝั จดจ่อกับการเรียน ไม่ปล่อยใจเลือนลอยในขณะทีเรียน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๘๕$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านวิมังสา

ข้อที่	ด้านวิมังสา	\bar{x}	s.d.	ระดับ
๑	มีการไตร่ตรอง ใคร่ครวญก่อนเริ่มการเรียนอยู่ตลอดเวลา	๓.๗๕	๐.๘๓	มาก
๒	มีการพิจารณาตรวจสอบประสิทธิผลการเรียนของตัวเองเสมอ	๓.๖๕	๐.๘๑	มาก
๓	มีการตรวจสอบข้อบกพร่องและคิดหาหนทางแก้ปัญห ในการเรียนเสมอ	๓.๕๗	๐.๗๑	มาก
๔	มีวิธีการปรับเปลี่ยนแผนการเรียนให้ดีกว่า เดิมเพิ่มขึ้น เรื่อย ๆ	๔.๐๕	๐.๗๒	มาก
๕	มีการประเมินผลการเล่าเรียนของตนเองอยู่เสมอ	๓.๘๕	๐.๘๑	มาก
รวม		๓.๘๘	๐.๕๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๘๘$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า ด้านวิมังสา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก จำนวน ๕ ข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มีวิธีการปรับเปลี่ยนแผนการเรียนให้ดีกว่า เดิมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๔.๐๕$) รองลงมา คือ มีการตรวจสอบข้อบกพร่องและคิดหาหนทางแก้ปัญหในการเรียนเสมอมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๗$) และน้อยที่สุด คือ มีการพิจารณาตรวจสอบประสิทธิผลการเรียนของตัวเองเสมอ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๖๕$)

ตอนที่ ๓ การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่านักเรียนโรงเรียนโยธินบูรณะที่มี เพศ อายุ และสถานภาพ การอยู่อาศัย ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านฉันทะ, ด้านวิริยะ ด้านจิตตะและด้านวิมังสา แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) และระดับ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำแนกตามเพศ

ด้าน	เพศ	n	\bar{x}	s.d.	ระดับ	t	Sig(2-tailed)
ฉันทะ	ชาย	๔๗	๔.๐๗	๐.๕๓	มาก	๑.๓๖	๐.๑๘
	หญิง	๘๕	๓.๕๓	๐.๕๗	มาก		
	รวม	๑๓๒	๔.๐๐	๐.๕๕	มาก		
วิริยะ	ชาย	๔๗	๔.๐๒	๐.๕๑	มาก	๒.๑๒	๐.๐๔*
	หญิง	๘๕	๓.๘๒	๐.๕๔	มาก		
	รวม	๑๓๒	๓.๙๒	๐.๕๓	มาก		
จิตตะ	ชาย	๔๗	๔.๐๓	๐.๕๓	มาก	๑.๖๒	๐.๑๑
	หญิง	๘๕	๓.๘๗	๐.๕๘	มาก		
	รวม	๑๓๒	๓.๙๐	๐.๕๖	มาก		
วิมังสา	ชาย	๔๗	๔.๐๔	๐.๕๒	มาก	๒.๕๒	๐.๐๑*
	หญิง	๘๕	๓.๗๙	๐.๖๑	มาก		
	รวม	๑๓๒	๓.๙๒	๐.๕๗	มาก		
รวม ๔ ด้าน	ชาย	๔๗	๔.๐๔	๐.๔๓	มาก	๒.๒๗	๐.๐๒*
	หญิง	๘๕	๓.๘๕	๐.๔๘	มาก		
	รวม	๑๓๒	๓.๙๕	๐.๔๖	มาก		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ด้านฉันทะ ไม่แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๔.๐๐$) ด้านวิริยะ แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และอยู่

ในระดับมากค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๒$) ด้านจิตตะ ไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๑$) ด้านวิมังสา ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๒$) โดยภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน จำแนกตามเพศ ต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๕$)

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำแนกตามอายุ

ด้าน	อายุ	n	\bar{x}	s.d.	ระดับ
ด้านฉันทะ	ต่ำกว่า ๑๖ ปี	๒๐	๓.๕๖	๐.๕๕	มาก
	๑๖ - ๑๗ ปี	๕๕	๓.๕๘	๐.๕๓	มาก
	๑๗ ปีขึ้นไป	๑๓	๓.๕๗	๐.๘๐	มาก
	รวม	๑๓๒	๓.๕๘	๐.๕๖	มาก
ด้านวิริยะ	ต่ำกว่า ๑๖ ปี	๒๐	๓.๗๕	๐.๕๗	มาก
	๑๖ - ๑๗ ปี	๕๕	๓.๕๑	๐.๕๐	มาก
	๑๗ ปีขึ้นไป	๑๓	๓.๘๘	๐.๗๒	มาก
	รวม	๑๓๒	๓.๘๕	๐.๕๓	มาก
ด้านจิตตะ	ต่ำกว่า ๑๖ ปี	๒๐	๓.๕๓	๐.๕๓	มาก
	๑๖ - ๑๗ ปี	๕๕	๓.๕๒	๐.๕๗	มาก
	๑๗ ปีขึ้นไป	๑๓	๓.๕๗	๐.๖๗	มาก
	รวม	๑๓๒	๓.๕๓	๐.๕๗	มาก
ด้านวิมังสา	ต่ำกว่า ๑๖ ปี	๒๐	๓.๕๕	๐.๖๑	มาก
	๑๖ - ๑๗ ปี	๕๕	๓.๘๕	๐.๕๗	มาก
	๑๗ ปีขึ้นไป	๑๓	๓.๕๒	๐.๗๕	มาก
	รวม	๑๓๒	๓.๘๘	๐.๕๕	มาก
รวม ๔ ด้าน	ต่ำกว่า ๑๖ ปี	๒๐	๓.๕๐	๐.๔๕	มาก
	๑๖ - ๑๗ ปี	๕๕	๓.๕๒	๐.๔๔	มาก
	๑๗ ปีขึ้นไป	๑๓	๓.๕๓	๐.๖๒	มาก
	รวม	๑๓๒	๓.๕๒	๐.๔๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า นักเรียน โรงเรียนโยธินบูรณะ มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านฉันทะ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๘$) และเมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า อายุที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = ๓.๕๘$) มีอายุอยู่ระหว่าง ๑๖ - ๑๗ ปี รองลงมาอายุ ๑๗ ปีขึ้นไป ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๗$) และอายุที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๓.๕๖$) คือ อายุต่ำกว่า ๑๖ ปี

ด้านวิริยะ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๘๘$) และเมื่อจำแนกตามอายุ พบว่าอายุที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = ๓.๕๒$) มีอายุระหว่าง ๑๖ - ๑๗ ปี รองลงมา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๘๘$) อายุ ๑๗ ปีขึ้นไป และอายุที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๓.๗๕$) อายุต่ำกว่า ๑๖ ปี

ด้านจิตตะ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๓$) และเมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า อายุที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = ๓.๕๗$) มีอายุ ๑๗ ปีขึ้นไป รองลงมา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๓$) อายุต่ำกว่า ๑๖ ปี และอายุที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๓.๕๒$) มีอายุระหว่าง ๑๖ - ๑๗ ปี

ด้านวิมังสา จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๘๘$) และเมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า อายุที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = ๓.๕๕$) มีอายุต่ำกว่า ๑๖ ปี รองลงมา ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๒$) มีอายุ ๑๗ ปีขึ้นไป และอายุที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๓.๘๕$) มีอายุระหว่าง ๑๖ - ๑๗ ปี

โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน จำแนกตามอายุอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๑$) และเมื่อพิจารณา จำแนกตามอายุ พบว่า อายุที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ($\bar{x} = ๓.๕๓$) อายุ ๑๗ ปีขึ้นไป รองลงมา มีอายุอยู่ระหว่าง ๑๖ - ๑๗ ปี ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๒$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๓.๕๐$) อายุต่ำกว่า ๑๖ ปี



ตารางที่ ๔.๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำแนกตามอายุ

ด้าน	แหล่งแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ฉันทะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑	๒	๐.๐๑	๐.๐๒	0.98
	ภายในกลุ่ม	๔๑.๓๓	๑๒๕	๐.๓๒		
	รวม	๔๑.๓๔	๑๓๑			
วิริยะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๔๓	๒	๐.๒๑	๐.๘๒	๐.๔๕
	ภายในกลุ่ม	๓๖.๕๑	๑๒๕	๐.๒๙		
	รวม	๓๖.๙๔	๑๓๑			
จิตตะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๓	๒	๐.๐๑	๐.๐๔๕	๐.๙๖
	ภายในกลุ่ม	๔๒.๒๔	๑๒๕	๐.๓๓		
	รวม	๔๒.๒๕	๑๓๑			
วิมังสา	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๘	๒	๐.๐๙	๐.๒๖	๐.๗๗
	ภายในกลุ่ม	๔๕.๔๖	๑๒๕	๐.๓๕		
	รวม	๔๕.๖๔	๑๓๑			
รวม ๔ ด้าน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑	๒	๐.๐๑	๐.๐๓	๐.๙๗
	ภายในกลุ่ม	๒๘.๕๖	๑๒๕	๐.๒๒		
	รวม	๒๘.๕๗	๑๓๑			

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า นักเรียน โรงเรียน โยธินบูรณะกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ ด้านฉันทะ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม ด้านวิริยะ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม ด้านจิตตะ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม ด้านวิมังสา ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม และโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธิน จำนวนตามสถานภาพการอยู่อาศัย

ด้าน	สถานภาพการอยู่อาศัย	n	\bar{x}	S.D.	ระดับ
ด้านฉันทะ	อยู่กับพ่อและแม่	๗๗	๔.๐๑	๐.๖๐	มาก
	อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว	๑๕	๓.๗๗	๐.๕๐	มาก
	อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว	๒๒	๔.๐๒	๐.๕๑	มาก
	อยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่	๑๔	๔.๐๑	๐.๔๕	มาก
	รวม	๑๓๒	๓.๘๘	๐.๕๖	มาก
ด้านวิริยะ	อยู่กับพ่อและแม่	๗๗	๓.๘๖	๐.๕๓	มาก
	อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว	๑๕	๓.๖๕	๐.๕๔	มาก
	อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว	๒๒	๓.๘๐	๐.๕๑	มาก
	อยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่	๑๔	๓.๘๔	๐.๕๔	มาก
	รวม	๑๓๒	๓.๘๕	๐.๕๓	มาก
ด้านจิตตะ	อยู่กับพ่อและแม่	๗๗	๓.๘๒	๐.๕๗	มาก
	อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว	๑๕	๓.๗๘	๐.๖๐	มาก
	อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว	๒๒	๔.๐๘	๐.๕๕	มาก
	อยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่	๑๔	๓.๘๔	๐.๔๗	มาก
	รวม	๑๓๒	๓.๘๓	๐.๕๗	มาก
ด้านวิมังสา	อยู่กับพ่อและแม่	๗๗	๓.๘๖	๐.๖๓	มาก
	อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว	๑๕	๓.๗๒	๐.๕๗	มาก
	อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว	๒๒	๔.๐๔	๐.๕๐	มาก
	อยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่	๑๔	๓.๘๑	๐.๕๑	มาก
	รวม	๑๓๒	๓.๘๘	๐.๕๕	มาก
โดยรวม ๔ ด้าน	อยู่กับพ่อและแม่	๗๗	๓.๘๔	๐.๕๐	มาก
	อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว	๑๕	๓.๗๓	๐.๔๐	มาก
	อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว	๒๒	๓.๘๘	๐.๔๒	มาก
	อยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่	๑๔	๓.๘๕	๐.๔๒	มาก
	รวม	๑๓๒	๓.๘๒	๐.๔๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า นักเรียนโรงเรียนโยธินบูรณะ มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านฉันทะ จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๘$) และเมื่อจำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย พบว่าสถานภาพการอยู่อาศัยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๐๒$) อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว รองลง ค่าเฉลี่ย ๔.๐๑ มีสถานภาพการอยู่อาศัยอยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่ และสถานภาพการอยู่อาศัยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๓.๗๗$) อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว

ด้านวิริยะ จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๘๕$) และเมื่อจำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย พบว่าสถานภาพการอยู่อาศัยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = ๓.๕๖$) อยู่กับพ่อและแม่ รองลงมามีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๔$) อยู่ในสถานภาพการอยู่อาศัยอยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่ และสถานภาพการอยู่อาศัยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๓.๖๕$) อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว

ด้านจิตตะ จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๓$) และเมื่อจำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย พบว่า สถานภาพการอยู่อาศัยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๐๘$) อยู่ในสถานภาพการอยู่อาศัย อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว รองลงมา ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๔$) อยู่ในสถานภาพการอยู่อาศัยอยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่ และสถานภาพการอยู่อาศัย มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๓.๗๘$) อยู่ในสถานภาพการอยู่อาศัย อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว

ด้านวิมังสา จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๘๘$) และเมื่อจำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย พบว่า สถานภาพการอยู่อาศัยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๐๔$) อยู่ในสถานภาพการอยู่อาศัย อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว รองลงมา ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๑$) อยู่ในสถานภาพการอยู่อาศัยอยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่ และสถานภาพการอยู่อาศัยมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๓.๗๒$) อยู่ในสถานภาพการอยู่อาศัย อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว

โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๘๒$) และเมื่อจำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย พบว่าสถานภาพการอยู่อาศัย ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = ๓.๕๘$) อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว รองลงมาคือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = ๓.๕๕$) อยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่ และสถานภาพการอยู่อาศัย ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = ๓.๗๗$) อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว

ตารางที่ ๔.๑๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย

ด้าน	แหล่งแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านฉันทะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๘	๓	๐.๓๓	๑.๐๔	๐.๓๘
	ภายในกลุ่ม	๔๐.๔๐	๑๒๘	๐.๓๒		
	รวม	๔๑.๓๘	๑๓๑			
ด้านวิริยะ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๘	๓	๐.๕๖	๒.๐๐	๐.๑๒
	ภายในกลุ่ม	๓๕.๗๑	๑๒๘	๐.๒๘		
	รวม	๓๗.๓๘	๑๓๑			
ด้านจิตตะ	ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๖	๓	๐.๓๒	๐.๕๕	๐.๔๐
	ภายในกลุ่ม	๔๑.๓๑	๑๒๘	๐.๓๒		
	รวม	๔๒.๒๗	๑๓๑			
ด้านวิมังสา	ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๕	๓	๐.๓๖	๑.๐๔	๐.๓๘
	ภายในกลุ่ม	๔๔.๕๕	๑๒๘	๐.๓๕		
	รวม	๔๕.๖๔	๑๓๑			
ด้านรวม ๔ ด้าน	ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๓	๓	๐.๒๘	๑.๒๗	๐.๒๕
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๗๕	๑๒๘	๐.๒๒		
	รวม	๒๘.๕๘	๑๓๑			

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า นักเรียนที่มีสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านฉันทะ จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม ด้านวิริยะ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม จึงไม่ต้องทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้านจิตตะ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม ด้านวิมังสา จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม และ โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ จากผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ใช้การวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วเรียงลำดับความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ends Questionnaire) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในลักษณะการบรรยายความเรียง ดังนี้

๔.๑ ข้อเสนอแนะความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านฉันทะ คือ ควรมีความสนใจและมีใจรักในด้านการศึกษาล่าเรียน และเพื่อนร่วมชั้น เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะทำให้การศึกษาเป็นไปอย่างมีความสุข บรรลุวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จในที่สุด เรา ควรมีความตั้งใจ สนใจ เอาใจใส่ในการทำกิจกรรมทั้งใน และนอกชั้นเรียนทำอย่างเต็มที่ให้ดีที่สุด พร้อมทั้งมีการปรับขบวนการเรียนให้เหมาะสมตามสภาพการณ์ มีการตั้งเป้าหมายและสร้างแรงบันดาลใจ และ การมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และมีความรับผิดชอบต่องานนั้น ๆ จะส่งผลให้เราในอนาคตที่ดี

๔.๒ ข้อเสนอแนะความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ คือ ควรจะต้องมีความพยายาม ขยันหมั่นเพียรในการล่าเรียนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ผ่านพ้นอุปสรรค บรรลุเป้าหมายและก้าวเข้าสู่ความสำเร็จ มีความมานะอดทนต่อการล่าเรียน อดกลั้นต่อความยากลำบากของเนื้อหาวิชาการและเพื่อนร่วมชั้น พยายามแสวงหาเทคโนโลยีแบบใหม่ๆ และพึงระลึกเสมอว่า จะต้องมีความอดุสาหะ กระตือรือร้น มุ่งมั่น จริงใจในการล่าเรียน พร้อมทั้งจะเผชิญปัญหาอุปสรรค ชีวิตในภายหน้าจะไม่รู้จักความลำบาก

๔.๓ ข้อเสนอแนะความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านจิตตะ คือ ควรเตรียมตัวให้พร้อม เอาใจใส่และจดจ่ออยู่กับการศึกษา มีความกระตือรือร้นศึกษาหาความรู้ตลอดเวลาเกี่ยวกับ สาระความรู้ใหม่ๆ และควรที่สนใจติดตามวิทยาการอย่างต่อเนื่อง เมื่อเกิดปัญหาใดๆ ควรศึกษาปัญหา ข้อดีข้อเสีย ข้อบกพร่อง อย่างหนีปัญหา อีกทั้งการบำรุงพัฒนาและปรับเปลี่ยน กลยุทธ์การศึกษาและติดตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักเรียนควรใช้เวลากับศึกษาล่าเรียนที่ตนเองเลือก ขยันหมั่นเพียรคอยติดตาม วางเป้าหมายและปฏิบัติตามขั้นตอน นักเรียนผู้ฝึกตน ควรมีความรับผิดชอบต่องานที่เลือกจะรับผิดชอบอย่างถึงที่สุด ด้วยความรอบคอบและมีสติ ต้องเข้ามาร่วมกิจกรรมของตนเอง อย่างวางใจแต่สมาชิกในกลุ่มเสมอไป

๔.๔ นักเรียนโรงเรียนโยธินบูรณะ เสนอแนะข้อคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ด้านวิมังสา คือ ควรมีการพิจารณาใคร่ครวญอย่างรอบคอบในการศึกษาอยู่เสมอตลอดเวลา ทั้งการควบคุมให้เป็นไปตามกระบวนการเรียน ความรู้ที่ได้รับ มีการประเมินและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ สิ่งที่ต้องทำต้องมีการตรวจสอบ ประสิทธิภาพและหาข้อบกพร่องข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการศึกษาในทุก ๆ รายวิชา แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง ควรตระหนักดีว่า สถานการณ์เป็นตัวแปรในการเรียน ไม่มีสิ่งใดจะคาดเดา เหตุการณ์ได้แม่นยำ ขอเพียงในแต่ละวันเราเต็มที่กับการเรียนอยู่เท่านั้นก็พอ แรงบันดาลใจจะเกิดต่อเมื่อผลของการเรียนมีผลออกมาดี เพื่อเป็นการไม่ประมาท ควรที่จะมีการวางแผนให้รอบคอบ เตรียมตัวพร้อมไว้ก่อนที่จะเริ่มการเรียนในแต่ละวิชา เพื่อป้องกันการสับสน



บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลวิจัยการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะโดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะที่มีเพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ประชากรที่ทำการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำนวน ๒๐๐ คน และกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๓๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แบบสอบถามโดยแบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบมีคำตอบให้เลือก (Check list) โดยสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น ๕ ระดับ โดยสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำนวน ๔ ด้าน ได้แก่

๑. ด้านฉันทะ คือ ความพอใจ
๒. ด้านวิริยะ คือ ความเพียร
๓. ด้านจิตตะ คือ ความเอาใจใส่การเรียน
๔. ด้านวิมังสา คือ การใช้ความรู้

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Opened form) เป็นคำถามซึ่งผู้ตอบคำถามให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

๑. การแจกแจงความถี่ (frequency)
๒. ค่าร้อยละ (percentage)
๓. ค่าเฉลี่ย (mean)
๔. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ จำนวน ๒๐๐ คน พอสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง รองลงมาเป็นเพศชาย ส่วนมากมีอายุ ๑๖-๑๗ ปี รองลงมา มีอายุน้อยกว่า ๑๖ ปี และมีอายุมากกว่า ๑๗ ปีขึ้นไป สถานภาพทางครอบครัวส่วนมากอยู่กับพ่อและแม่ รองลงมา อยู่กับแม่ อยู่กับพ่อ และอยู่กับคนอื่นที่ไม่ใช่พ่อหรือแม่ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมทั้ง ๔ ด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านฉันทะ รองลงมา คือ ด้านจิตตะ ด้านวิริยะและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านวิมังสา และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว มีรายละเอียดดังนี้

๑) ด้านฉันทะ พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีความปรารถนามุ่งหวังให้การเรียนรู้ของท่านบรรลุจุดหมายปลายทาง และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีความเต็มใจที่จะศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มความสามารถ

๒) ด้านวิริยะ พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีความหมั่นที่จะปลุกใจตนเอง ก้าวไปข้างหน้าเมื่อเกิดการท้อแท้หรือหมดกำลังใจ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีความมุ่งมั่นกระตือรือร้น ใน การเรียนให้บรรลุจุดหมาย

๓) ด้านจิตตะ พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีการเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียน อยู่เสมอ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีจิตฝึกฝั จดจ่อกับการเรียน ไม่ปล่อยใจเลื่อนลอยในขณะที่เรียน

๔) ด้านวิมังสา พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีวิธีการปรับเปลี่ยนแผนการเรียนให้ดีกว่า เดิมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการพิจารณาตรวจสอบประสิทธิผลการเรียน ของตัวเองเสมอ

สรุปผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ โดยภาพรวมทั้ง ๔ ด้านและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ ที่มีเพศ อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน พบว่า มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ ที่มีเพศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วน นักเรียนที่อายุ และสถานภาพการอยู่อาศัย ไม่แตกต่างกัน เมื่อแยกทดสอบในแต่ละด้าน มีรายละเอียดดังนี้

๑) จากสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนแตกต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ด้านฉันทะ ไม่แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และอยู่ในระดับมาก ด้านวิริยะ แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และอยู่ในระดับมาก ด้านจิตตะ ไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และอยู่ในระดับมาก ด้านวิมังสา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ อยู่ในระดับมาก และโดยภาพรวม จำแนกตามเพศ แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และอยู่ในระดับมาก

๒) จากสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนแตกต่างกัน พบว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ ด้านฉันทะ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม ด้านวิริยะ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม ด้านจิตตะ ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม ด้านวิมังสา ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม และโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) จากสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า นักเรียนที่มีสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนแตกต่างกัน พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ ด้านฉันทะ จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัย ไม่มีความแตกต่างกัน ด้านวิริยะ ไม่มีความแตกต่างกัน

ด้านจิตตะ ไม่มีความแตกต่างกันและ ด้านวิมังสา จำแนกตามสถานภาพการอยู่อาศัยไม่มีความแตกต่างกัน และ โดยภาพรวม ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย จากสมมติฐานที่ตั้งว่า นักเรียนที่มี เพศ อายุ และ สถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ในการเรียนแตกต่างกัน พบว่า

๑) นักเรียนที่เพศ ต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม ด้านวิริยะและ ด้านวิมังสา แตกต่างกัน และพบอีกว่า นักเรียนที่เพศ ต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้าน จันทะ และด้านจิตตะ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) นักเรียนที่อายุ ต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม ๔ ด้าน ไม่แตกต่างกัน และพบอีกว่า นักเรียนที่อายุต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ด้านจันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

๓) นักเรียนที่สถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ โดยภาพรวม ๔ ด้าน ไม่ แตกต่างกัน และพบอีกว่า นักเรียนที่สถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน การประยุกต์ใช้หลัก อิทธิบาท ๔ ด้านจันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔ ผลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ สามารถแยกเป็นด้าน มีรายละเอียดดังนี้

๑. ด้านจันทะ เรียงลำดับดังนี้

๑) นักเรียนควรมีความสนใจและมีใจรักในด้านการศึกษาเล่าเรียน และเพื่อนร่วมชั้น เป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะทำให้การศึกษาเป็นไปอย่างมีความสุข บรรลุวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จในที่สุด ๒) นักเรียนควรมีความตั้งใจ สนใจ เอาใจใส่ในการทำกิจกรรมทั้งใน และนอก ชั้นเรียนทำอย่างเต็มที่ให้ดีที่สุด ๓) นักเรียนควรมีการปรับขบวนการเรียนให้เหมาะสมตามสภาพการณ์ มีการตั้งเป้าหมายและสร้างแรงบันดาลใจ และ ๔) นักเรียน ควรมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่ง ใหม่ๆ และมีความรับผิดชอบต่อการงานนั้น ๆ

๒. ด้านวิริยะ เรียงลำดับดังนี้

๑) นักเรียนควรจะต้องมีความพยายาม ขยันหมั่นเพียรในการเล่าเรียนอย่างเต็มที่ เพื่อ เป็นแรงผลักดันให้ผ่านพ้นอุปสรรค บรรลุเป้าหมายและก้าวเข้าสู่ความสำเร็จ ๒) นักเรียนควร จะต้องมีความมานะอดทนต่อการเล่าเรียน อดกลั้นต่อความยากลำบากของเนื้อหาวิชาการและเพื่อน ร่วมชั้น พยายามแสวงหาเทคโนโลยีแบบใหม่ ๆ และ๓) นักเรียนควรจะต้องมีความอดสาหะ กระตือรือร้น มุ่งมั่น จริงใจในการเล่าเรียน พร้อมทั้งจะเผชิญปัญหาอุปสรรค

๓. ด้านจิตตะ เรียงลำดับดังนี้

๑) นักเรียนควรเตรียมตัวให้พร้อม เอาใจใส่และจดจ่ออยู่กับการศึกษา มีความกระตือรือร้นศึกษาหาความรู้ตลอดเวลาเกี่ยวกับ สารระควมรู้ใหม่ ๆ และสนใจติดตามวิทยาการอย่างต่อเนื่อง ๒) นักเรียนควรศึกษาปัญหา ข้อดีข้อเสียข้อบกพร่อง การบำรุงพัฒนาและปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การศึกษาและติดตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ ๓) นักเรียนควรใช้เวลากับศึกษาเล่าเรียนที่ตนเองเลือก ขยันหมั่นเพียรคอยติดตาม วางเป้าหมายและปฏิบัติตามขั้นตอน และ ๔) นักเรียนควรรับผิดชอบกิจกรรมที่รับผิดชอบอย่างถึงที่สุด ด้วยความรอบคอบและมีสติ ต้องเข้าร่วมกิจกรรมของตนเอง อย่างวางใจแต่สมาชิกในกลุ่มแต่อย่างเดียว

๔. ด้านวิมังสา เรียงลำดับ ดังนี้

๑) นักเรียนควรมีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการศึกษาอยู่เสมอ ตลอดเวลา ทั้งการควบคุมให้เป็นไปตามขบวนการเรียน ความรู้ที่ได้รับ มีการประเมินและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ ๒) นักเรียนควรตรวจสอบประสิทธิภาพและหาข้อบกพร่องข้อ ผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการศึกษาในทุก ๆ รายวิชา แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง ๓) นักเรียนควรตระหนักดีว่า สถานการณ์เป็นตัวแปรในเรียน ไม่มีสิ่งใดจะคาดเดาเหตุการณ์ได้แม่นยำ ขอเพียงในแต่ละวันเราเต็มที่กับการเรียนอยู่เท่านั้นก็พอ แรงบันดาลใจจะเกิดต่อเมื่อผลของการเรียนมีผลออกมาดี และ ๔) นักเรียนควรที่จะมีการวางแผนให้รอบคอบเตรียมตัวพร้อมไว้ก่อนที่จะเริ่มการเรียนในแต่ละวิชา เพื่อป้องกันการสับสน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ

ผลการศึกษา การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า นักเรียนได้นำหลักธรรมอิทธิบาท ๔ เข้าช่วยในการศึกษาเล่าเรียนเพราะให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก การศึกษาจะเป็นใบเบิกทางนำสู่ความเจริญรุ่งเรืองและความก้าวหน้าเพื่ออนาคตที่ดี มีชีวิตที่สดใส เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีมีคุณภาพของสังคม เป็นประชาชนที่มีศักยภาพของชาติ สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ ราชโคตร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิบาท ๔ และลักษณะทางจิตที่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของ นักศึกษาในโรงเรียนเอกชน ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาการศึกษาจึงถือเป็นเรื่องสำคัญและถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ และมี

ประสิทธิภาพปัจจุบัน เรื่องการศึกษาเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับประเทศ ถ้ามีการศึกษาที่ไม่มีประสิทธิภาพจะกลายเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ได้มากมาย

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านฉันทะความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองทำ พอใจในสิ่งที่ตนเองมี หรือสิ่งที่ตนเองเป็นอยู่ ไม่มีความฟุ้งเฟ้อ ความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ เชื่อมั่นในแนวคิดแนวปฏิบัติของการเรียน ผลการเรียนก็จะเป็นที่ประจักษ์ต่อทุกคน ตัวเองรับรู้ความรู้สึกที่ดีที่สุดจากสังคม ความคิดเห็นเรื่องฉันทะ จึงมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยมีความเข้าใจว่าถ้าเรามีใจศรัทธาอันแรงกล้าแล้ว พลังสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้นกับเราอย่างมหัศจรรย์ทีเดียว ซึ่งสอดคล้องตามแนวคำสอน ของสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช หัวข้อ ทศบารมีทศพิชราชธรรม ในเรื่องอิทธิบาท ๔ สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช ได้ประพันธ์ไว้ว่า มนุษย์เราต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตัวเองว่าดีต่อตัวเองและดีต่อผู้อื่นอันรวมถึงสังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างก็จงมุ่งมั่นที่จะทำด้วยความตั้งใจ และหากไม่ดีก็จงเปลี่ยนแปลงศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งเราต้องเลือก ไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสารและเป็นคนไร้รากในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็จะถูกชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเอง หากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเราเมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัดก็จะเข้าถึงวัด ศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญก็จะเข้าถึงลาภถึงยศเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม ความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั้นเอง

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านวิมังสาการทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา ที่เป็นเช่นนี้อกปิปรายได้ว่า นักเรียนมีการประยุกต์อิทธิบาท ๔ ในชีวิตเป็นประจำจนเป็นนิสัย ผลการเรียนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ใดๆจึงมีปัญหาน้อยดังนั้น โอกาสที่จะต้องใช้เวลาไปกับการทบทวนสิ่งผิดพลาดน้อยไปด้วย จึงมีค่าเฉลี่ยด้านวิมังสาต่ำกว่าข้ออื่น แต่มีความเข้าใจว่าเมื่อมีปัญหาใดๆ ใช้วิมังสาทบทวนในสิ่งที่ผิดพลาดของงานอันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สถิต รัชปีย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคฤหัสถ์ โดยนักศึกษา ให้ทักษะที่คล้ายคลึงกันและ มีความเข้าใจความหมายที่ถูกต้องตรงกัน ด้านวิธีปฏิบัติ ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นแล้ว เป้าหมายที่ตั้งไว้คือการประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ทำ ถ้าเกิดความผิดพลาดจะ พยายามแก้ไข

ปัญหาเพื่อให้ปัญหานั้นผ่อนคลายหรือสิ้นสุดลงไปงานหรือสิ่งที่จะทำให้สำเร็จ หากเกิดปัญหาหรืออุปสรรคก็ควรจะใช้วิม้งสา คือการไตร่ตรอง หาเหตุผล วิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พยายามแก้ไข ปัญหาเพื่อให้ปัญหานั้นผ่อนคลายหรือสิ้นสุดลงไป

และพิจารณาเป็นรายด้านในการอภิปรายผลตามลำดับดังนี้

๑) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ ๑ คือ ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า นักเรียนที่มุ่งเข้าศึกษา ณ โรงเรียนนี้ส่วนหนึ่งมาจากความพอใจ ความชอบ ความรัก ถิ่นารักและมีความชอบแล้วเรามักจะเรียนหรือทำกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นๆ ด้วยความสุข รวมไปถึงสิ่งต่างๆด้วย ถิ่นารสใจที่จะเรียนด้วยใจชอบใจรัก เหมือนนักเรียนของ โรงเรียน โยธินบูรณะ นักเรียนทุกคน ใจชอบใจรักและสนใจที่จะเข้าเรียนที่โรงเรียนนี้ จึงมีการเตรียมตัวเพื่อสอบแข่งขันมาเป็นอย่างดี ถึงแม้จะลำบากยากเย็นอย่างไร เมื่อมีใจรักก็จะสามารถทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับ บวร แก้วราช ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้สิทธิบาท ๔ ในงานที่ทำของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พ.ศ. ๒๕๔๘” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า บุคคลกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สิทธิบาท ๔ ในมหาวิทยาลัยนี้ เพราะมีความสนใจทำงานและต้องการทำงานให้สำเร็จตามกำหนดด้วยตนเอง ด้านการนำหลักสิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานนั้นบุคลากรได้นำหลักธรรมนี้มาใช้มากที่สุด เช่น พื่อใจในการปฏิบัติงานและพื่อใจในภาระงาน (ฉันทะ) การไปทำงานทุกวันเพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมายและการพยายามทำงานเพิ่มขึ้นทุกวัน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความพื่อใจในการเรียนและผู้ร่วมชั้น อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า นักเรียนมีความตั้งใจที่จะเข้าเรียนที่โรงเรียนนี้ เมื่อเข้าเรียนในห้องใด ทุกคนสร้างบรรยากาศทำความคุ้นเคย มีความพื่อใจเพื่อนร่วมชั้นเรียน พร้อมทั้งจะเรียนรับแต่สิ่งดีๆ ก็ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งแล้ว เมื่อได้รับการปลูกฝังด้านคุณธรรม คือนักเรียนรู้จักการปรับตัวตามหลักธรรมสิทธิบาท ๔ เรื่องของฉันทะ เข้าใจสภาพแวดล้อมรอบตัว เห็นความสำคัญของการเรียนและเพื่อนร่วมชั้นเรียนเป็นเรื่องสำคัญเป็นการเตรียมกายเตรียมใจให้พร้อมที่จะรับวิชาความรู้ ผลการเรียนก็พัฒนาไปในทางที่ดี การเรียนที่ได้สำเร็จตามเจตนา สอดคล้องกับสถิติ รัชปตย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษา คฤหัสถ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นแล้ว เป้าหมายที่ตั้งไว้คือการประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ทำ ต้องเริ่มที่ฉันทะ ให้เกิดขึ้นในใจของตนเองก่อน คือ รักชอบอยากที่จะทำในสิ่งนั้น จากนั้นจะ ต้องใช้วิธีระคือความเพียรพยายาม

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความเต็มใจที่จะศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มความสามารถอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า เมื่อนักเรียนสมัครเข้าเรียน ณ โรงเรียนแห่งนี้แล้วย่อมมีความพื่อใจเต็มทีหรือความตั้งใจที่ต้องเรียนให้ประสบผลตามที่ตั้งใจไว้ โดยใช้หลักสิทธิบาท ๔ ด้านฉันทะเข้า

มาร่วมพิจารณาว่า เมื่อจะเรียนต้องมีใจรักในการเรียน แต่การเรียนนี้ไม่ต้องกังวลมากนักเพราะเป็นการทำด้วยใจรักตามปกติ ทำให้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด แต่ได้เห็นประโยชน์และความสำคัญของการศึกษาเล่าเรียน ณ โรงเรียนแห่งนี้มากกว่า ซึ่งจะต้องใช้ทั้งพลังสมอง พลังกาย พลังใจไปกับการศึกษาเล่าเรียนตามขบวนการเรียนการสอนสู่ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพให้ได้ตามมาตรฐานการประเมินของหลักสูตรและเป็นเยาวชนที่ดีมีคุณภาพของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสถิติ รัชปต์ย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๗๘.๓๕) มีความเข้าใจความหมายที่ถูกต้องตรงกัน ด้านวิธีปฏิบัติพบว่า นักศึกษาครุศาสตร์ส่วนใหญ่ให้ทัศนะที่คล้ายคลึงกันว่า ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นแล้ว เป้าหมายที่ตั้งไว้คือการประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ทำ ต้องเริ่มที่ฉันทะ

๒) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ ๒ คือ ด้านวิริยะความอดทน แก่กล้าบากบั่นก้าวไปใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เป้าหมายในการที่จะศึกษาต่อในระดับสูงเป็นแรงบันดาลใจที่จะต้องเพิ่มความวิริยะให้มากขึ้นเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการสอบผ่านระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ด้วยคะแนน GAT,PAT ที่สูง เมื่อความวิริยะเกิดขึ้นแล้ว แม้ว่าจุดหมายที่ตั้งไว้ นั้นจะได้มาอย่างยาก จะมีอุปสรรคมากเพียงใด หรืออาจต้องใช้เวลามากก็ไม่ท้อถอย กลับเป็นสิ่งท้าทายที่จะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ มีจิตใจที่มุ่งมั่นในความวิริยะอดทนสอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ ราชโคตร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิบาท ๔ และลักษณะทางจิตที่มีผลต่อพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของ นักศึกษาในโรงเรียนเอกชนประเภทช่างอุตสาหกรรมตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษพบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในการปฏิบัติงานอิทธิบาท ๔ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน ดังนั้นลักษณะทางจิตมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติงานด้วย

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความหมั่นที่จะปลุกใจตนเอง ก้าวไปข้างหน้าเมื่อเกิดการท้อแท้หรือหมดกำลังใจ อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า นักเรียนได้รับการฝึกปฏิบัติให้เห็นคุณค่าของการมีความวิริยะ มีมานะอดทน มีจิตมุ่งมั่น ขามใดที่เกิดอาการท้อ ก็ปลุกจิตสำนึกให้มีความคิดเห็นอุปสรรคเป็นสิ่งสำคัญต้องฟันฝ่าอุปสรรคสำหรับการศึกษาเล่าเรียน จึงมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในการสร้างความเชื่อมั่นว่า ถึงแม้การเรียนการสอนจะยุ่งยากลำบากแค่ไหน เมื่อมีความหวังก็ให้เพิ่มพลังกายพลังใจ เพิ่มความอดทน สิ่งที่ตั้งความหวังเอาไว้ก็ไม่ไกลเกินฝัน ซึ่งสอดคล้องกับสถิติ รัชปต์ย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

เป้าหมายที่ตั้งไว้คือการประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ทำ ต้องใช้วิธีคือความเพียรพยายาม มีความอดทน ไม่ท้อถอย พยายามทำอย่างสุดความสามารถเพื่อ ใ้งานหรือสิ่งที่จะทำให้สำเร็จ

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีความมุ่งมั่นกระตือรือร้น ในการเรียนให้บรรลุจุดหมาย อยู่ใน ระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนเป็นลักษณะนิสัย ประจำตัวอยู่แล้ว ดังนั้นความกระตือรือร้นเอาใจใส่การเรียนไม่ใช่เรื่องที่ต้องเป็นกังวลใจ จึงมีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด แต่การเรียนที่โรงเรียนบูรณาการวิชาความรู้เข้ากับการใช้หลักอิทธิบาท ๔ เป็นสาระวิชาที่ แตกต่างจากการเรียนปกติโดยทั่วไปนักเรียนยิ่งเพิ่มความสนใจมีความกระตือรือร้นและมีความ มุ่งมั่นอยากจะทำเรียนให้ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าสนใจมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ พันเอกจากรูมาต เรื่องสุวรรณ ได้ทำการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างซ่อมจักรยานยนต์ ตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพบก พบว่า แบบจำลอง การสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ แตกต่างจากการสอนแบบปกติมากที่สุด จากการเปรียบเทียบการจำลอง การสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ กับการสอนหลังจากปรับอิทธิพลตัวแปรร่วมออกแล้ว พบว่า แบบจำลองการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ มีผลสัมฤทธิ์ สูงกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ ๓ คือ ด้านจิตตะ การฝึกฝน เอาใจใส่อยู่แต่สิ่งนั้น ความมีจิต ผูกพัน ถ้าจิตตะเป็น ไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดจะไม่สนใจ ไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ เรื่องการเรียนนั้นจะต้องมี ความสนใจเป็นพิเศษ ผลการเรียนนั้นก็จะมีมากขึ้นทันที ผู้ปฏิบัติพึงรักษาจิตของตนเนื่อง ๆ เมื่อบุคคล มีจิตฝึกฝนในกุศลกรรม คือความดีต่าง ๆ มีการศึกษาเล่าเรียน ไม่ห่อหุ้มห่อแท้ ก็มีแต่ความสำเร็จ ตามที่วาง จุดมุ่งหมายที่ประสงค์ตั้งไว้ในอนาคต ทุกสรรพสิ่งจะสำเร็จตามปรารถนา นักเรียนได้รับการอบรม ตั้งสอนอยู่ตลอดเวลาจึงมีความซาบซึ้งในธรรมข้อนี้เป็นอย่างดียิ่ง ระดับการประยุกต์ใช้จึงอยู่ใน ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ บวร แก้วราช ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้อิทธิบาท ๔ ในงานที่ทำ ของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พ.ศ. ๒๕๔๘” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า บุคคลกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้อิทธิบาท ๔ ในมหาวิทยาลัยนี้ เพราะมีความสนใจทำงานและ ต้องการทำงานให้สำเร็จตามกำหนดด้วยตนเอง ด้านการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน นั้นบุคลากรได้นำหลักธรรมนี้มาใช้มากที่สุด การพัฒนาตัวเองให้เข้ากับงาน การไม่คิดเปลี่ยน หน้าที่ การทำงานด้วยความตั้งใจมั่น ไปทำงานและกลับจากที่ทำงานตรงเวลา (จิตตะ)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก ที่ เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า นักเรียน ได้นำหลักธรรม อิทธิบาท ๔ มาประยุกต์ใช้เพื่อการศึกษาเล่าเรียน จนคิดเป็นนิสัย เป็นผู้ตื่นตามหลักธรรม เตรียมตัวเตรียมใจสำหรับการเรียนอยู่ตลอดเวลา เพราะให้ ความสำคัญสำหรับการศึกษาเล่าเรียนเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นปีการศึกษาสุดท้ายที่จะได้เรียนใน

ระดับที่สูงขึ้นไปจึงมุ่งแต่เรื่องเรียนการเล่นและเที่ยวเตร่จะลดลงตามจิตที่มุ่งมั่น เพื่อชีวิตอนาคตที่ดี เป็นประชากรที่มีคุณภาพของประเทศตามจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาชาติและความมั่นคงของประเทศที่จะเข้าสู่สังคมของอาเซียน และพร้อมจะปฏิบัติตามสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของ พระธรรมปิฎก กล่าวไว้ในหนังสือ “ถึงเวลามือปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่” กล่าวว่า จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตาม คำนี้ยิ่งใหญ่มาโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีมักจะใจแตกบ่อย ๆ หรือใจแตกยาวนาน มักหลงไหลได้ปลื้มไปกับวัตถุ เทคโนโลยี เทียวกลางคืน เรื่องเพศและยาเสพติด เมื่อใจแตกก็มักจะขาดความรับผิดชอบ คิดทำอะไรก็มักทำแบบสุกเอาเผากินพอให้เสร็จไปวัน ๆ ทำอะไรก็ไม่ดีสักอย่างทำผิด ๆ ถูก ๆ อยู่อย่างนั้น ชอบเอาดีใส่ตัวเอง และให้ร้ายผู้อื่นตามมามอันนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ตนเองและองค์กร ถ้าอยู่ในวัยเรียนก็จะเสียการเรียนเสียชื่อเสียงของโรงเรียนและพ่อแม่ก็เสียใจ ถ้าอยู่ในวัยทำงานก็จะเสียงานและองค์กรก็จะเสียงานด้วย แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการทำงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อยๆด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วยความรอบคอบจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากไม่รอบรู้ ดังนั้น การที่คนจะรอบรู้ได้นั้น ต้องหมั่นศึกษาเรียนรู้อยู่เป็นเนื่องนิจ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองสม่ำเสมอ ต้องอ่านหนังสืออย่าให้ขาดและหลากหลายโดยไม่ยึดติดกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประการสำคัญต้องฝึกตั้งคำถามกับตัวเองกับเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นรอบตัวเราพร้อมกับค้นหาคำตอบให้ได้ การฝึกสนทนากับผู้รู้บ่อยๆก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งเมื่อเราทำได้อย่างนี้แล้ว เราก็จะเป็นผู้ที่เข้าใจลึกซึ้งความรอบรู้ไปโดยปริยาย

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีจิตฝึกใฝ่ จดจ่อกับการเรียน ไม่ปล่อยใจเลือนลอยในขณะที่เรียนอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่าเพราะนักเรียนที่มีความสนใจในการศึกษาเล่าเรียนเป็นไปตามลักษณะนิสัยโดยธรรมชาติของนักเรียนที่เรียนเก่ง จนมีความคิดเห็นว่าเรื่องคอยระวังให้มีจิตฝึกใฝ่ต้องคอยระวังตนเองไม่ได้ยุ่งยากมากนักทำให้ค่าความคิดเห็นข้อนี้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่เพื่อผลการเรียนที่ดีเพื่อให้พ่อแม่ชื่นชมและไม่ผิดหวังตนเองก็จะประสบแต่ความสำเร็จที่ดีได้ โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้อย่างมีสติ ดัดสิ่งที่ขัดขวางเป็นศัตรูกับการเรียนออกไปจากจิตใจ อดทนต่อสิ่งเร้า มีความอดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้ายที่เป็นตัวอันตรายต่อการศึกษาให้พ้นจากจิตใจ ตั้งใจเรียนอย่างมีสมาธิอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ สถิติ รัชปตย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคฤหัสถ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความเข้าใจในองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ อันประกอบด้วย ฉันทะ คือความพึงพอใจ วิริยะ คือ ความเพียร จิตตะ คือเอาใจฝึกใฝ่ วิมังสา คือความ

ไต่ตรอง โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ มีความเข้าใจความหมายที่ถูกต้องตรงกัน ด้านวิธีปฏิบัติ พบว่า นักศึกษาคฤหัสถ์ส่วนใหญ่ให้ทัศนะที่คล้ายคลึงกันว่า ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นแล้ว เป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ การประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ทำ

๔) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ ๔ คือ ด้านวิมังสา ความสอบสวนไต่ตรองใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผล หรือข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่อง การใช้ปัญญาชักนำสมาธิ ผลนี้เกิดจากปัจจัยที่หมายถึงการทำการใดๆ ให้รอบคอบมีความละเอียดลออในงานที่เราได้กระทำ ถ้าเพิ่มองค์ประกอบใหม่เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างไรลองเปลี่ยนองค์ประกอบ การทำงานโดยการใช้ปัญญาใช้สมองคิด ถึงแม้ว่าเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลาก็ตาม แต่ถ้าขาดปัญญาพิจารณาแล้วผล ที่สุดงานที่ได้ก็จะต้องไม่สำเร็จจนได้ นักเรียนได้รับการอบรมสั่งสอนให้ยึดเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์กับการเรียนการศึกษาของตนเองอยู่ตลอดเวลาจนเป็นปกติวิสัย จะมีการใช้หลักธรรมโดยอัตโนมัติเมื่อมีปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ เสกสันต์ บุญยะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต ๔ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีพฤติกรรมการใช้อิทธิบาท ๔ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษานำเอาหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหารงาน เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา และส่งเสริมในการให้ความรู้แก่บุคลากร ผู้ปกครองและนักเรียนให้เห็นคุณค่าของการใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาชีวิต เอาใจใส่ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้ผู้ร่วมงานเสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีวิธีการปรับเปลี่ยนแผนการเรียนให้ดีกว่าเดิมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่าเพราะนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเรียน การสอนและการวัดผลประเมินผลของโรงเรียนเป็นอย่างดีเนื่องจากนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและประยุกต์เอาหลักธรรม อิทธิบาท ๔ เรื่องวิมังสาเข้ามาเป็นเครื่องช่วยในเรื่องการศึกษาเล่าเรียนของตนเองได้เป็นอย่างดี ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างเคร่งครัด จนคิดเป็นพฤติกรรมประจำตัว ได้ใช้วิธีการพิจารณาไต่ตรองคัดสรรที่จะเลือกวิชาเรียน ผลการเรียนและส่วนประกอบอื่นๆ ใคร่ครวญอย่างรอบคอบแล้ว จึงปรับเปลี่ยนแผนการเรียนจึงให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก ความคิดเห็นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ สถิต รัชปัดย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคฤหัสถ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความเข้าใจในองค์ประกอบของอิทธิบาท ๔ หากเกิดปัญหาหรืออุปสรรคก็ควรจะใช้วิมังสา คือการไต่ตรองหาเหตุผล วิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พยายามแก้ไขปัญหานั้นเพื่อให้ปัญหานั้นผ่อนคลายหรือสิ้นสุดลงไป การงานหรือสิ่งที่ทำนั้นก็จะประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการพิจารณาตรวจสอบประสิทธิผลการเรียนของตนเองเสมอ อยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่าเพราะนักเรียนเป็นผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในความไม่ประมาท เข้าใจในการนำเอาหลักกรรมด้านวิมังสาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครื่องสอนใจ ประเมินผลการเรียนของตนเองตลอดเวลา หากมีปัญหาก็จะดำเนินการปรับปรุงแก้ปัญหานั้นเป็นเรื่อยๆ ไป ให้ความสนใจอยู่ในระดับมาก ถึงจะมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำสุด แต่ก็ได้นำหลักกรรม อิทธิบาท ๔ เรื่องวิมังสาเข้ามาใช้กับการเล่าเรียนมีส่วนร่วมในขบวนการเรียนการสอนอยู่เสมอ เพื่อการศึกษาเล่าเรียนได้สำเร็จตามเจตนา ไม่ปล่อยปละละเลย มีการตรวจสอบปรับเปลี่ยนและแก้ไขก่อนที่จะสถานการณ์จะยุ่งยากมากลงไปอีก สิ่งใดที่ผิดพลาดก็แก้ไข เรื่องใดไม่รู้ไม่ทราบก็ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับ สถิต รัชปต์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษเล่าเรียนของนักศึกษาหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า งานหรือสิ่งที่จะทำให้สำเร็จ หากเกิดปัญหาหรืออุปสรรคก็ควรจะใช้วิมังสา คือการไตร่ตรอง หาเหตุผล วิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พยายามแก้ไขปัญหานั้นผ่อนคลายเป็นขั้นๆ หรือสิ้นสุดลงไป การงานหรือสิ่งที่ทำนั้นก็จะประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพสูงสุด

๕.๒.๒ จากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ที่มีเพศ อายุและสถานภาพที่อยู่อาศัย แตกต่างกันไป มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

๑) จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านฉันทะและด้านจิตตะ ไม่แตกต่างกัน โดยนักเรียนหญิงมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ มากกว่านักเรียนชาย นอกนั้นไม่พบความแตกต่างกันเป็นรายคู่ ทั้งนี้เพราะว่านักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะนั้น เมื่อสอบเข้าในโรงเรียนโยธินบูรณะและได้เรียนในสาขาวิชาที่ชอบที่พอใจแล้วก็ทำให้นักเรียนมีความรักความพอใจในสาขาที่เรียนนั้นด้วย พอจะสรุปได้ว่า เพศหญิงมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา มากกว่านักเรียนชาย อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ กฤษณา เทพสุวรรณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนบางขันวิทยา อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ จำแนกตามเพศ และเกรดเฉลี่ย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๒) จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า นักเรียนที่มีอายุ ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ ไม่ว่านักเรียนจะเรียนอยู่ระดับชั้นที่ต่างกัน ย่อมแสดงถึงอายุแตกต่างกันไปด้วย แต่เนื่องด้วยนักเรียน โรงเรียนโยธินบูรณะทุกระดับชั้นได้รับการฝึกอบรมมีการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม โดยเน้นด้านการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อการเรียนการศึกษารวมไปถึงการใช้ชีวิตประจำวันเพื่อประโยชน์และความสุขของนักเรียน โดยตรง ดังนั้นนักเรียนที่มีอายุต่างกัน การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ไม่แตกต่างกันก็เป็นเรื่องปกติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา เทพสุวรรณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนบางขันวิทยา อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผล การศึกษาวิจัยพบว่า การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ ของโรงเรียนบางขันวิทยา อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามเพศ เกรดเฉลี่ย อายุ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนบางขันวิทยา อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามเพศ และเกรดเฉลี่ย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนอายุและสถานภาพทางครอบครัว ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า นักเรียนที่มีสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะแตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ ทั้งนี้เพราะว่าการศึกษาเป็นการพัฒนาและหล่อหลอมคนให้มีความรู้ความสามารถ รู้จักการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติหน้าที่ต่อการเรียน นักเรียนโรงเรียนโยธินบูรณะนั้นได้รับการฝึกฝนให้มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่เข้าเป็นนักเรียน โรงเรียนโยธินบูรณะนั้นมีความรู้สติปัญญา มีทักษะบุคลิกภาพ อุปนิสัยและความสามารถความพร้อมทางการเรียนได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่านักเรียนเหล่านั้นจะมีสถานภาพทางครอบครัวที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ด้วยศักยภาพของนักเรียน โยธินบูรณะ จึงทำให้นักเรียนที่มีสถานภาพการอยู่อาศัย ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับกฤษณา เทพสุวรรณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนบางขันวิทยา อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช การ

ศึกษาวิจัยพบว่า การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๔ จำแนกตาม อายุ และสถานภาพทางครอบครัว ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒.๓ การศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ มีรายละเอียดข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๑) นักเรียนควรมีความสนใจและมีใจรักในด้านการศึกษาล่าเรียน และเพื่อนร่วมชั้นเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะทำให้การศึกษาเป็น ไปอย่างมีความสุขบรรลุวัตถุประสงค์และประสบความสำเร็จ ในที่สุด

๒) นักเรียนควรจะต้องมีความพยายามขยันหมั่นเพียร ในการเล่าเรียนอย่างเต็มที่เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ผ่านพ้นอุปสรรค บรรลุเป้าหมายและก้าวเข้าสู่ความสำเร็จ

๓) นักเรียนควรเตรียมตัวให้พร้อมเอาใจใส่และจดจ่ออยู่กับการศึกษามีความกระตือรือร้น ศึกษาหาความรู้ตลอดเวลาเกี่ยวกับ สารความรู้ใหม่ ๆ และสนใจติดตามวิทยาการอย่างต่อเนื่อง

๔) นักเรียนควรมีการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการศึกษาอยู่เสมอสม่ำเสมอ ตลอดเวลา ทั้งการควบคุมให้เป็น ไปตามขบวนการเรียนความรู้ที่ได้รับมีการประเมินและติดตามผล อย่างสม่ำเสมอ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ศึกษาเฉพาะนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ พบว่าการใช้ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะและด้านวิมังสาอยู่ในระดับมาก ดังนั้น เพื่อให้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะเป็นไปอย่างมีความสุขและประสบผลสำเร็จ โรงเรียนจึงควรส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม

๑) ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมตามหลักธรรมอิทธิบาท ๔ อย่างต่อเนื่องและเข้มข้น ให้เกิดความภาคภูมิใจ ขยัน มีความคิดจดจ่อ มีความตั้งมั่น มีสมาธิมั่นคงอยู่กับการเรียน

๒) มีกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนเรียนด้วยความไม่ประมาท รู้จักการใช้เหตุผลใช้สติ ใช้ปัญญา รู้จักคิด ว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกหรือไม่ ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลต่อพฤติกรรมกรเรียนของนักเรียน

๓) จัดกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียน โยธินบูรณะ เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียน ส่งผลถึงชื่อเสียงของ โรงเรียนโยธินบูรณะในอนาคต

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ ในครั้งนี้มีข้อจำกัดหลายประการ ควรมีการวิจัยในตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลัก อิทธิบาท ๔ จากผลการวิจัยพบว่ามีอีกหลายประเด็นที่ต้องนำมาทำวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) ควรศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในชีวิตประจำวันของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย”

๒) ควรศึกษาเรื่อง “ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียน”

๓) ควรศึกษาเรื่อง “กิจกรรมส่งเสริมการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย”



บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑) หนังสือทั่วไป

กมล ฉายา วัฒนะ. บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : เก็ทไอเดีย, ๒๕๕๔.

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗.

กระทรวงศึกษาธิการ. กรมการศาสนา . กองแผนงาน. รายงานการศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

กระทรวงศึกษาธิการ. กรมการศาสนา . สำนักงานเลขาธิการกรม. พระพุทธศาสนา มรดกล้ำค่าของไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

กระทรวงสาธารณสุข. กรมสุขภาพจิต. สถิติผู้ป่วยทางจิต [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ กองบรรณาธิการ. “ปัญหาการศึกษาของสงฆ์ไทยในปัจจุบัน.” วารสารพุทธศาสนศึกษา ๑.๒ พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๓๗ : ๒-๔.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ต้นไม้จริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

นิภา เมธาวิชัย. วิทยาการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓.

ปรีชา นันดาภิวัฒน์. พจนานุกรม หลักธรรมพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๔.

พุทธทาสภิกขุ. ฆราวาสธรรม. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทาน ไชยา, ๒๕๓๗.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๕๑.

_____ ถึงเวลามารื้อปรับระบบพัฒนาคนกันใหม่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ . พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๕ กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____ . พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

๒๕๕๒.

พระธรรมวิสุทธิภิกขุ .พิจิตร จิตตวณฺโณ. อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ชวนพิมพ์. ๒๕๔๘.

พระเทพวิสุทธิญาณ .อุบล นนฺโทโก. อธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระธัมมपालมหาเถระ. ปรมัตถมัญชุสา วิสุทธิมัคคมหาฐีกา ภาค ๒. แปลโดยสิริ เพ็ชรไชย.
กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต). ธรรมนุญชชีวิต พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการ
ศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

_____ . การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ ๘ กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
๒๕๔๘.

พระพุทธโฆสเถระ. คัมภีร์วิสุทธิมรรค. .แปลและเรียบเรียงโดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ อาง อาสภ
มหาเถร. กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

พระราชธรรมนิเทศ . (ระแบบ จิตตวณฺโณ). ธรรมปริทรรศน์. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๓๘.

พระราชญาณวิสิฐ. หลักธรรมอภิบาล. มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย, ๒๕๕๒.

ปิ่น มุกกัณฑ์. แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่มหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ .ฉบับปรับปรุงใหม่ล่าสุด.
กรุงเทพมหานคร : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสาน
มิตร, ๒๕๔๓.

พิฑูร มลิวัลย์. ศาสนาขั้นพื้นฐาน ภาค 1. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา. มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๐.

สถาบันบันลือธรรม. พจนานุกรมธรรม ฉบับปัญญาอันนทะเล. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือ
ธรรม, ๒๕๕๔.

สถาบันบันลือธรรม. พจนานุกรมธรรมฉบับพุทธทาส. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบันลือธรรม,
๒๕๕๔.

สังศรี ชมภูวงศ์. การวิจัย. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๗.

สมชัย วงษ์นำยะ. และ ทวนทอง เขาวงกิตพิงศ์, รศ. ดร. เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิจัย.

ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์, ๒๕๕๑.

สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช. ทศบารมีทศพิราชธรรม. กรุงเทพมหานคร : ชวนการพิมพ์, ๒๕๓๒.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช. หลักพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. สารานุกรมพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การบริหารจัดการแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

สิริอัญญา. วิมุตตะมิตติ มหัทศจรยแห่งโลกภายนอก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์, ๒๕๕๓.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. จุฬประกายแห่งชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๔๗.

แสง จันทร์งาม. พุทธศาสนวิทยา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊ก, ๒๕๔๔.

สำนักนายกรัฐมนตรี คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. นโยบายเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ ๒๕๔๕-๒๕๕๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๕.

อุทัย สุขสุข, สาธารณสุขในพระไตรปิฎก : บูรณาการสู่สุขภาพดี ชีวีมีสุข .นนทบุรี : เทพประทานการพิมพ์, ๒๕๕๔.

2) บทความในหนังสือ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช. ๒๕๕๐. หลักพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.

งานนโยบายและแผน. “ปัญหาข้อเสนอแนะ”. การประเมินภายใน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕, หน้าที่ ๑๗, โรงเรียนโยธินบูรณะ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๕.

3) บทความในวารสาร

งานบริหารวิชาการ. โรงเรียนโยธินบูรณะ. คู่มือวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : คู่มือการพิมพ์, ๒๕๕๐. ฉลอง ทับศรี. “การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน .ตอนที่ ๒”. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย บูรพา ๑๐. ๒ มิถุนายน-ตุลาคม ๒๕๔๐ : ๑๕.

ประเวศ ะศรี. บันทึกปาฐกถาพิเศษ “ระบบการศึกษาแนวพุทธ ครั้งที่ 3”. คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วันเสาร์ที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖.

4) บทความจากเว็บไซต์

พระธรรมปิฎก. (ป.อ.ปยุตโต). “ข้อคิดเห็นของพระธรรมปิฎก.ป.อ.ปยุตโต ในโอกาสที่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดร.สิริกร มณีรินทร์ นำคณะเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ไปนมัสการปริกษาที่วัดญาณเวศกวัน เมื่อ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖”

<http://www.watphraphutthachai.com/watphrabuddhachay/school_put/school_put23.htm> . ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕

ศรีเพชร แสงอะ โฉ. “การศึกษาการบริหารโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท ๔ ของโรงเรียนบ้านห้วยยาง”. ๕ เมษายน ๒๕๕๑. <<http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=sobkru&board=๘&id=๑๑&order=numtopic&mobileE=Y>> . ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๕.

สุนน อมรวิวัฒน์. “แนวคิดการศึกษาแนวพุทธ โดย ศ. สุนน อมรวิวัฒน์”. ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓.

<http://www.roong-roon.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=144&Itemid=168>
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕. <http://www.abhidhamonline.org/thesis/thesis0.htm>

<http://www.kr.ac.th/ebook/surakeat/b1.htm>

ข้อคิดเห็นของพระธรรมปิฎก. (ป.อ.ปยุตโต). ในโอกาสที่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดร.สิริกร มณีรินทร์ นำคณะเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ ไปนมัสการปริกษาที่วัดญาณเวศกวัน เมื่อ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.

<http://www.watphraphutthachai.com/watphrabuddhachay/school_put/school_put23.htm>

หาญชัย ถาวงษ์กว้าง. “คุณธรรมช่วยให้สมหวัง”. ๑๗ มกราคม ๒๕๕๓.

<http://www.gotoknow.org/blog/nooy๒๐๑๐/๒๕๕๐๑๓?refresh_cache=true>.

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

ประทีป ปั่นวงศ์. “การพัฒนาหลักสูตรที่เสนอเสนอโดยรอล์ฟไทเลอร์”. ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔.

<<http://gotoknow.org/blog/prateppunwong/206262>> . ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕.

5) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

กรรณิการ์ โอมุณ. “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสหบาลข้าวหมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

- กฤษณา เทพสุวรรณ. “การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการเรียนของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียนบางขันวิทยา อำเภอบางขัน จังหวัดนครศรีธรรมราช”. สารนิพนธ์ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- จารุมาศ เรื่องสุวรรณ. “การสังเคราะห์แบบจำลองการสอนวิชาชีพช่างตามหลักอิทธิบาท ๔ ของพลทหารในส่วนสนับสนุนกองบัญชาการกองทัพก”. ปรินญาคุณฐิบัณฑิต(ปรัชญาคุณฐิบัณฑิต) อาชีวศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- บวร แก้วราช. “การใช้อิทธิบาท ๔ ในงานที่ห้าของบุคคลกรมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา”. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยญาณสังวร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระมหาสมคิด โครธา. “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการเรียนของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. ปรินญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.
- พระมหาสอนประจันทร์ เสียงเย็น. การปฏิบัติตามบทบาทในการพัฒนาจิตใจของประชาชนด้วยอิทธิบาท ๔ ของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.
- วิษญาภา เมธีวรฉัตรการ. “พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาท ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนคีรีวงศ์วิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช”. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.การบริหารจัดการคณะสงฆ์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- สถิต รัชปัดย์. “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาภาคพิเศษมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.
- เสกสันต์ บุญยะ. “การใช้อิทธิบาท ๔ ในการบริหารบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดเล็ก แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔”. ปรินญานิพนธ์ ศรศาสตรมหาบัณฑิต .การบริหารการศึกษา. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

๖) เอกสารอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้อธิพิมพ์

งานนโยบายและแผน, “ปัญหาข้อเสนอแนะ”, การประเมินภายใน ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕. โรงเรียนโยธินบูรณะ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๕. หน้าที่ ๑๗, (อัดสำเนา).

๒. ภาษาต่างประเทศ

Lewis M. Hopfe. Mark R. Woodward. **Religions of the World**. New Jersey : Upper Saddle river.
2007.

Robert E. Van Voorst. .2002. **Anthology of Word Scriptures**. Canada : Wadsworth Thomson
Lerning.

Smart. Ninian. .1972. **The world's religions**. Victoria : Cambridge University Press. 1972.

Warren Matthews. .2010. **World religions**.. USA : Wadsworth Cengage Learning.





ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย



ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

๑. นายพิชญนันท์ สารพานิช

วุฒิการศึกษา

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

การบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตำแหน่งปัจจุบัน

ผู้อำนวยการ โรงเรียน โยธินบูรณะ

ดุสิต กรุงเทพมหานคร

๒. นายมาโนช หวังตระกูล

วุฒิการศึกษา

ครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ตำแหน่งปัจจุบัน

รองผู้อำนวยการ โรงเรียน โยธินบูรณะ

ฝ่ายบริหารวิชาการ

๓. นายปราโมทย์ จิตต์ยรรยงค์

วุฒิการศึกษา

การศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ตำแหน่งปัจจุบัน

ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ การวัดประเมินผล

สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน



ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์

ที่ ศธ ๖๐๐๖(๑)/ ๒๐๒



มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ๑๒๘
๒๔๔ วัดบวรนิเวศวิหาร ถนนพระสุเมรุ กทม. ๑๐๒๐๐
โทร. (๐๒) ๒๕๑-๖๕๒๗, ๒๕๒-๘๓๐๒-๓, ๒๕๒-๘๑๐๕,
๒๕๒-๘๑๐๘, ๒๕๒-๑๗๑๕ โทรสาร: (๐๒) ๒๕๑-๐๒๔๔

๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร นายพิชชนันท์ สารพานิช

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายสุภร บุษย์ประเสริฐกุล นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ AN APPLICATION OF THE FOUR IDDHIPADA PRINCIPLES OF MATHAYOM SUKSA 6 STUDENTS, AT YOTHINBURANA SCHOOL. BANGKOK” ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการจัดทำสารนิพนธ์เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง ตามเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด ที่แนบมาพร้อมนี้แล้ว

จึงเจริญพรมาทูลขอ และหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

สมัตร มหาวิโร

(พระมหาสมัตร มหาวิโร)

รักษาการแทนคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

อาคารสมเด็จพระวันรัต (B 7.4)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.สาธิตา-นครราชสีมา ต.สาธิตา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐-๒๔๔๒-๔๕๐๔

ที่ ศธ ๖๐๐๖(๑)/ ๒๐๓



มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ๑๒๕
๒๔๕ วัดบวรนิเวศวิหาร ถนนสุเหร่า กทม. ๑๐๒๐๐
โทร. (๐๒) ๒๕๑-๖๔๒๗, ๒๕๒-๘๓๐๒-๓, ๒๕๒-๘๓๐๕,
๒๕๒-๘๓๐๔, ๒๕๒-๑๙๑๕ โทรสาร: (๐๒) ๒๕๑-๐๒๙๔

๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร นายมาโนช หวังตระกูล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายสุภกร บุญย์ประเสริฐกุล นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ AN APPLICATION OF THE FOUR IDDHIPADA PRINCIPLES OF MATHAYOM SUKSA 6 STUDENTS, AT YOTHINBURANA SCHOOL. BANGKOK” ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการจัดทำสารนิพนธ์เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง ตามเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด ที่แนบมาพร้อมนี้แล้ว

จึงเจริญพรมาทูลขอ และหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

สมัตร มหาวีโร

(พระมหาสมักร มหาวีโร)

รักษาการแทนคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

อาคารสมเด็จพระวันรัต (B 7.4)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ต.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐-๒๔๔๒-๔๕๐๔

ที่ ศธ ๖๐๐๖(๑)/ ๒๐๔



มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ๑๓๐
๒๔๔ วัดบวรนิเวศวิหาร ถ.พระสุเมรุ กทม. ๑๐๒๐๐
โทร. (๐๒) ๒๔๑-๖๔๒๗, ๒๔๒-๘๓๐๒-๓, ๒๔๒-๘๑๐๕,
๒๔๒-๘๑๐๙, ๒๔๒-๑๙๑๕ โทรสาร: (๐๒) ๒๔๑-๐๒๔๔

๑ กรกฎาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร นายปราโมทย์ จิตต์ยรรยงค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายสุภร บุษย์ประเสริฐกุล นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ AN APPLICATION OF THE FOUR IDDHIPADA PRINCIPLES OF MATHAYOM SUKSA 6 STUDENTS, AT YOTHINBURANA SCHOOL. BANGKOK” ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการจัดทำสารนิพนธ์เพื่อเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยหรือให้ข้อเสนอแนะการวิจัยดังกล่าวได้ สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง ตามเครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด ที่แนบมาพร้อมนี้แล้ว

จึงเจริญพรมาเพื่อทราบ และหวังว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

สมิตร มหาวิโร

(พระมหาสมัคร มหาวิโร)

รักษาการแทนคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

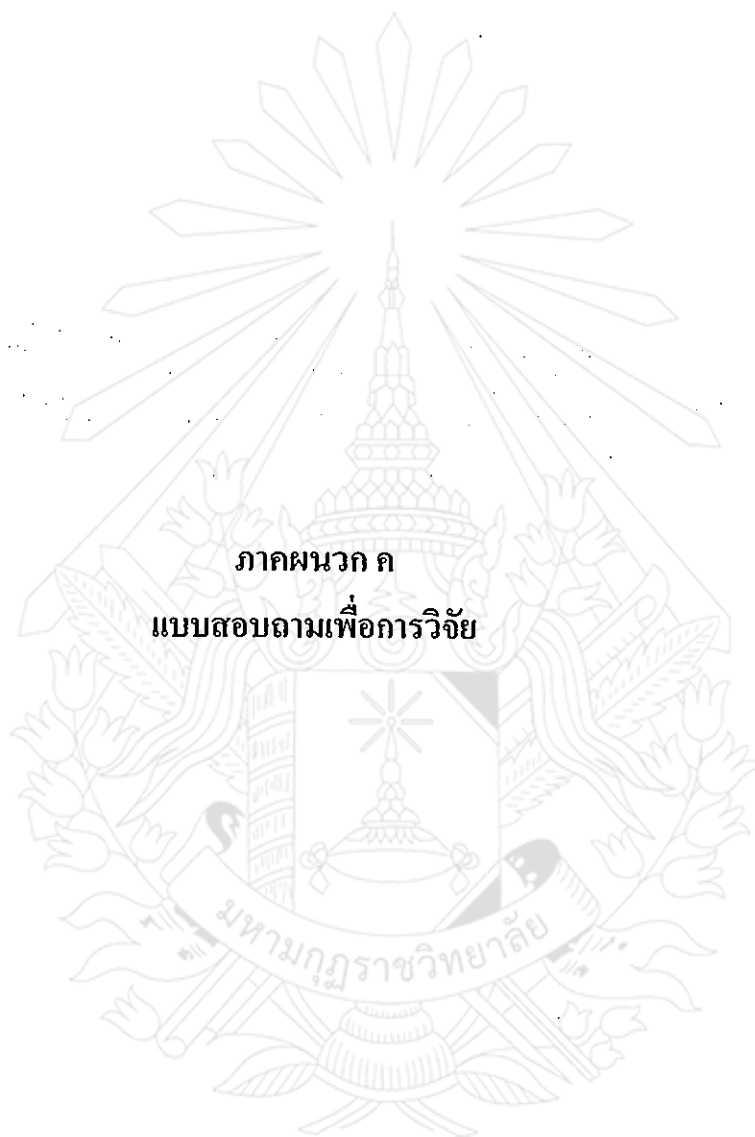
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

อาคารสมเด็จพระวันรัต (B 7.4)

๒๔๘ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครราชสีมา ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐-๒๔๘๒-๔๕๐๔



ภาคผนวก ค
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามสำหรับการวิจัยเรื่อง
การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖
: ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนโยธินบูรณะ กรุงเทพมหานคร

เนื่องด้วยผู้วิจัย เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดทำแบบสอบถามฉบับนี้ขึ้น เพื่อประกอบการทำสารนิพนธ์หัวข้อเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียน โยธินบูรณะ กรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แบบสอบถามทั้งหมดแบ่งออกเป็น ๓ ตอน มีจำนวน ๒๐ ข้อ ดังนี้

ตอนที่ ๑ สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓ ข้อ

ตอนที่ ๒ สอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ จำนวน ๒๐ ข้อ

ตอนที่ ๓ สอบถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ จำนวน ๔ ข้อ

ข้อมูลทั้งหมดนี้จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น และคำตอบของทุกท่านจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ โดยไม่มีผลกระทบต่อท่านและผู้ใด จึงขอความอนุเคราะห์ให้ทุกท่านตอบแบบสอบถามหมดทุกข้อ ตามความรู้ ความเข้าใจของท่านมากที่สุด เพราะข้อมูลที่ถูกต้อง จะทำให้งานวิจัยมีผลสรุปที่น่าเชื่อถือตามความเป็นจริง ซึ่งนอกจากจะนำผลของข้อมูลต่าง ๆ ไปใช้ในงานวิจัยแล้ว ผลของการวิจัยจะเป็นการแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป จึงนับได้ว่างานวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อท่านและธุรกิจโรงเรียนของท่าน

การวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นายสุกัร บุญย์ประเสริฐกุล
นักศึกษาหลักสูตรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

แบบสอบถามสำหรับการวิจัย

ตอนที่ ๑ : แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่เป็นความจริงของตัวท่านมากที่สุด

๑. เพศ

- ๑) ชาย
๒) หญิง

๒. อายุ

- ๑) น้อยกว่า ๑๖ ปี
๒) ๑๖-๑๗ ปี
๓) มากกว่า ๑๗ ปีขึ้นไป

๓. สถานภาพการอยู่อาศัย

- ๑) อยู่กับพ่อและแม่
๒) อยู่กับพ่อฝ่ายเดียว
๓) อยู่กับแม่ฝ่ายเดียว
๔) อยู่กับผู้ที่ไม่ใช่พ่อและแม่



ตอนที่ ๒ : แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖

โรงเรียนโยธินบูรณะ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงของตัวท่านมากที่สุด
โดยใส่เพียงช่องเดียวเท่านั้น

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท๔ของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ ๖		ระดับการประยุกต์ใช้				
ลำดับ ที่	ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๑.	ด้านฉันทะ คือ ความพอใจในการทำงาน					
	๑. มีใจรักในการเล่าเรียนที่ท่านเรียนอยู่					
	๒. มีความพอใจในการเรียนและผู้ร่วมชั้น					
	๓. มีความสนใจต่อการเรียน ไม่ทอดทิ้ง หรือทะเลยมต่อการเรียน					
	๔. มีความเต็มใจที่จะศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็ม ความสามารถ					
	๕. มีความปรารถนามุ่งหวังให้การเรียนของ ตนเองบรรลุจุดหมายปลายทาง					
๒.	ด้านวิริยะ คือ ความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน					
	๖. มีความพากเพียรในการเล่าเรียนที่ท่าน กำลังศึกษาอยู่					
	๗. มีความอดสาหัส อดทน จริงจัง ในการเรียน อย่างเต็มที่					
	๘. มีความกล้าหาญ ไม่หวั่นกลัว ที่จะเผชิญกับ อุปสรรคและความยากลำบากในการเรียน					
	๙. มีความหมั่นที่จะปลุกใจตนเองก้าวไปข้างหน้า เมื่อเกิดการท้อแท้หรือหมดกำลังใจ					
	๑๐. มีความมุ่งมั่น กระตือรือร้น ในการเรียนให้ บรรลุจุดหมาย					

การประยุกต์ใช้หลักอภิปรัชญาของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ ๖		ระดับการประยุกต์ใช้				
ลำดับ ที่	ข้อความ	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๓.	ด้านจิตตะ คือ ความเอาใจใส่ใฝ่ในการเล่าเรียน					
	๑๑. มีความเอาใจใส่ในการเรียนที่ท่านเล่าเรียน อยู่ตลอดเวลา					
	๑๒. มีจิตใฝ่ใฝ่ จดจ่อกับการเรียน ไม่ปล่อยใจ เลือนลอยในขณะที่เรียน					
	๑๓. มีการเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนอยู่ เสมอ					
	๑๔. มีความเข้าใจระบบในการเรียนตั้งแต่ต้น จนจบการศึกษา					
	๑๕. มีความรับผิดชอบในการเรียนให้บรรลุ จุดหมายปลายทาง					
๔.	ด้านวิมังสา คือ ความพิจารณาไตร่ตรองในการเล่าเรียน					
	๑๖. มีการไตร่ตรอง ใคร่ครวญ ก่อนเริ่ม การเรียนอยู่ตลอดเวลา					
	๑๗. มีการพิจารณาตรวจสอบประสิทธิผล การเรียนของตัวเองเสมอ					
	๑๘. มีการตรวจสอบข้อบกพร่องและคิดหา หนทางแก้ปัญหาในการเรียนเสมอ					
	๑๙. มีวิธีการปรับเปลี่ยนแผนการเรียนให้ดีกว่า เดิมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ					
	๒๐. มีการประเมินผลการเล่าเรียนของท่าน อยู่เสมอ					

มัธยมศึกษาปีที่ ๖ กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง ขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาดตาม
ความเห็นของท่านมากที่สุด

๑. ข้อเสนอแนะด้านฉันทะ คือ ความพอใจในการเล่าเรียน

.....

.....

.....

.....

๒. ข้อเสนอแนะด้านวิริยะ คือ ความเพียรพยายามในการเล่าเรียน

.....

.....

.....

.....

๓. ข้อเสนอแนะด้านจิตตะ คือ ความเอาใจฝักใฝ่ในการเล่าเรียน

.....

.....

.....

.....

๔. ข้อเสนอแนะด้านวิมังสา คือ ความพิจารณาไตร่ตรองในการเล่าเรียน

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือด้วยดีทุกท่าน



ภาคผนวก ง
ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis)
ของแบบสอบถามเพื่องานวิจัย

ค่าความเชื่อมั่นแบบทดสอบ

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของแบบสอบถามเพื่องานวิจัย
การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ กรุงเทพมหานคร
สรุปการประมวลผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น โดยรวม

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	๓๐	๑๐๐.๐
	Excluded ^a	๐	๐.๐
	Total	๓๐	๑๐๐.๐

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

สถิติความน่าเชื่อถือ

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
๐.๕๓๓	๐.๕๓๔	๒๐

สถิติรายการข้อมูลโดยรวม

Summary Item Statistics

	Mean	Minimum	Maximum	Range	Maximum / Minimum	Variance	N of Items
Item Means	๓.๕๔๐	๓.๕๓๓	๔.๒๐๐	๐.๖๖๗	๑.๑๘๕	๐.๐๒๖	๒๐
Item Variances	๐.๒๕๗	-๐.๐๗๔	๐.๕๕๘	๐.๖๓๑	-๘.๑๒๕	๐.๐๑๔	๒๐

สถิติการชั่งน้ำหนัก

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
๓๘.๘๐	๑๑๐.๓๗๒	๑๐.๕๐๖	๒๐

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis) ของแบบสอบถามเพื่องานวิจัย
การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ

ข้อ	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
๑	๒๔๐.๒๗	๕๖๐.๒๐	๐.๑๐	๐.๙๒
๒	๒๔๐.๕๐	๕๕๔.๒๖	๐.๒๙	๐.๙๒
๓	๒๔๐.๒๓	๕๔๔.๖๐	๐.๔๕	๐.๙๒
๔	๒๔๐.๑๗	๕๓๙.๖๖	๐.๕๔	๐.๙๒
๕	๒๓๙.๒๗	๕๔๖.๖๙	๐.๔๕	๐.๙๒
๖	๒๓๙.๗๓	๕๔๐.๖๒	๐.๕๐	๐.๙๒
๗	๒๓๙.๙๓	๕๕๑.๐๓	๐.๔๒	๐.๙๒
๘	๒๔๑.๖๓	๕๕๔.๒๔	๐.๒๔	๐.๙๒
๙	๒๓๙.๓๓	๕๕๐.๙๒	๐.๓๒	๐.๙๒
๑๐	๒๔๐.๔๐	๕๔๔.๗๓	๐.๓๗	๐.๙๒
๑๑	๒๔๑.๑๓	๕๕๕.๗๗	๐.๑๗	๐.๙๒
๑๒	๒๔๑.๘๗	๕๔๔.๕๓	๐.๓๙	๐.๙๒
๑๓	๒๓๙.๗๐	๕๓๘.๖๓	๐.๕๓	๐.๙๒
๑๔	๒๔๐.๘๗	๕๕๔.๔๖	๐.๑๙	๐.๙๒
๑๕	๒๔๐.๐๓	๕๕๒.๙๓	๐.๒๑	๐.๙๒
๑๖	๒๔๑.๕๗	๕๕๑.๔๓	๐.๒๓	๐.๙๒
๑๗	๒๓๙.๘๓	๕๓๘.๙๗	๐.๕๙	๐.๙๒
๑๘	๒๔๐.๗๓	๕๕๙.๒๔	๐.๐๘	๐.๙๒
๑๙	๒๔๐.๘๓	๕๒๘.๙๐	๐.๕๗	๐.๙๒
๒๐	๒๓๙.๕๗	๕๔๓.๕๖	๐.๔๕	๐.๙๒

କ୍ର.ସଂ	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
୧୦୧	୧୧୫.୩୩	୫୬୫.୫୦	-୦.୧୫	୦.୫୩
୧୦୨	୧୧୫.୧୦	୫୫୦.୦୩	୦.୩୫	୦.୫୩
୧୦୩	୧୧୫.୦୦	୫୫୦.୧୫	୦.୧୩	୦.୫୩
୧୦୪	୧୧୫.୫୩	୫୩୫.୫୦	୦.୩୩	୦.୫୩
୧୦୫	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୧୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୦୬	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୩	୦.୫୩	୦.୫୩
୧୦୭	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୩୩	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୦୮	୧୧୫.୫୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୩	୦.୫୩
୧୦୯	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୩୩	୦.୫୩	୦.୫୩
୧୧୦	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୩୩	୦.୫୩	୦.୫୩
୧୧୧	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୩୫	୦.୫୩
୧୧୨	୧୧୫.୫୩	୫୫୫.୩୩	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୧୩	୧୧୫.୫୩	୫୫୫.୩୩	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୧୪	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୩୫	୦.୫୩
୧୧୫	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୩୫	୦.୫୩
୧୧୬	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୧୭	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୧୮	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୧୯	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୨୦	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୨୧	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୨୨	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୨୩	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୨୪	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୨୫	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୨୬	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୨୭	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୨୮	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୨୯	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୩୦	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୩୧	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୩୨	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୩୩	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୩୪	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୩୫	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୩୬	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୩୭	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୩୮	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୩୯	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୪୦	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୪୧	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୪୨	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୪୩	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୪୪	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୪୫	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୪୬	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୪୭	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୪୮	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୪୯	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩
୧୫୦	୧୧୫.୩୩	୫୫୫.୫୦	୦.୫୫	୦.୫୩

අංක	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
1	1.40	1.35	0.40	0.92
2	1.60	1.30	0.39	0.92
3	1.40	1.30	0.43	0.92
4	1.40	1.30	0.39	0.92
5	1.40	1.30	0.39	0.92
6	1.40	1.30	0.39	0.92
7	1.40	1.30	0.39	0.92
8	1.40	1.30	0.39	0.92
9	1.40	1.30	0.39	0.92
10	1.40	1.30	0.39	0.92
11	1.40	1.30	0.39	0.92
12	1.40	1.30	0.39	0.92
13	1.40	1.30	0.39	0.92
14	1.40	1.30	0.39	0.92
15	1.40	1.30	0.39	0.92
16	1.40	1.30	0.39	0.92
17	1.40	1.30	0.39	0.92
18	1.40	1.30	0.39	0.92
19	1.40	1.30	0.39	0.92
20	1.40	1.30	0.39	0.92
21	1.40	1.30	0.39	0.92
22	1.40	1.30	0.39	0.92
23	1.40	1.30	0.39	0.92
24	1.40	1.30	0.39	0.92
25	1.40	1.30	0.39	0.92
26	1.40	1.30	0.39	0.92
27	1.40	1.30	0.39	0.92
28	1.40	1.30	0.39	0.92
29	1.40	1.30	0.39	0.92
30	1.40	1.30	0.39	0.92
31	1.40	1.30	0.39	0.92
32	1.40	1.30	0.39	0.92
33	1.40	1.30	0.39	0.92
34	1.40	1.30	0.39	0.92
35	1.40	1.30	0.39	0.92
36	1.40	1.30	0.39	0.92
37	1.40	1.30	0.39	0.92
38	1.40	1.30	0.39	0.92
39	1.40	1.30	0.39	0.92
40	1.40	1.30	0.39	0.92
41	1.40	1.30	0.39	0.92
42	1.40	1.30	0.39	0.92
43	1.40	1.30	0.39	0.92
44	1.40	1.30	0.39	0.92
45	1.40	1.30	0.39	0.92
46	1.40	1.30	0.39	0.92
47	1.40	1.30	0.39	0.92
48	1.40	1.30	0.39	0.92
49	1.40	1.30	0.39	0.92
50	1.40	1.30	0.39	0.92
51	1.40	1.30	0.39	0.92
52	1.40	1.30	0.39	0.92
53	1.40	1.30	0.39	0.92
54	1.40	1.30	0.39	0.92
55	1.40	1.30	0.39	0.92
56	1.40	1.30	0.39	0.92
57	1.40	1.30	0.39	0.92
58	1.40	1.30	0.39	0.92
59	1.40	1.30	0.39	0.92
60	1.40	1.30	0.39	0.92
61	1.40	1.30	0.39	0.92
62	1.40	1.30	0.39	0.92
63	1.40	1.30	0.39	0.92
64	1.40	1.30	0.39	0.92
65	1.40	1.30	0.39	0.92
66	1.40	1.30	0.39	0.92
67	1.40	1.30	0.39	0.92
68	1.40	1.30	0.39	0.92
69	1.40	1.30	0.39	0.92
70	1.40	1.30	0.39	0.92
71	1.40	1.30	0.39	0.92
72	1.40	1.30	0.39	0.92
73	1.40	1.30	0.39	0.92
74	1.40	1.30	0.39	0.92
75	1.40	1.30	0.39	0.92
76	1.40	1.30	0.39	0.92
77	1.40	1.30	0.39	0.92
78	1.40	1.30	0.39	0.92
79	1.40	1.30	0.39	0.92
80	1.40	1.30	0.39	0.92
81	1.40	1.30	0.39	0.92
82	1.40	1.30	0.39	0.92
83	1.40	1.30	0.39	0.92
84	1.40	1.30	0.39	0.92
85	1.40	1.30	0.39	0.92
86	1.40	1.30	0.39	0.92
87	1.40	1.30	0.39	0.92
88	1.40	1.30	0.39	0.92
89	1.40	1.30	0.39	0.92
90	1.40	1.30	0.39	0.92
91	1.40	1.30	0.39	0.92
92	1.40	1.30	0.39	0.92
93	1.40	1.30	0.39	0.92
94	1.40	1.30	0.39	0.92
95	1.40	1.30	0.39	0.92
96	1.40	1.30	0.39	0.92
97	1.40	1.30	0.39	0.92
98	1.40	1.30	0.39	0.92
99	1.40	1.30	0.39	0.92
100	1.40	1.30	0.39	0.92

Reliability Coefficients

N of Case = 100

N of Items = 25

Alpha = 0.92

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อนำงานวิจัย
เรื่อง การประยุกต์ใช้อิทธิบาท๔ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖
โรงเรียนโยธินบูรณะ

ตอนที่ ๒ การประยุกต์ใช้อิทธิบาท๔ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนโยธินบูรณะ

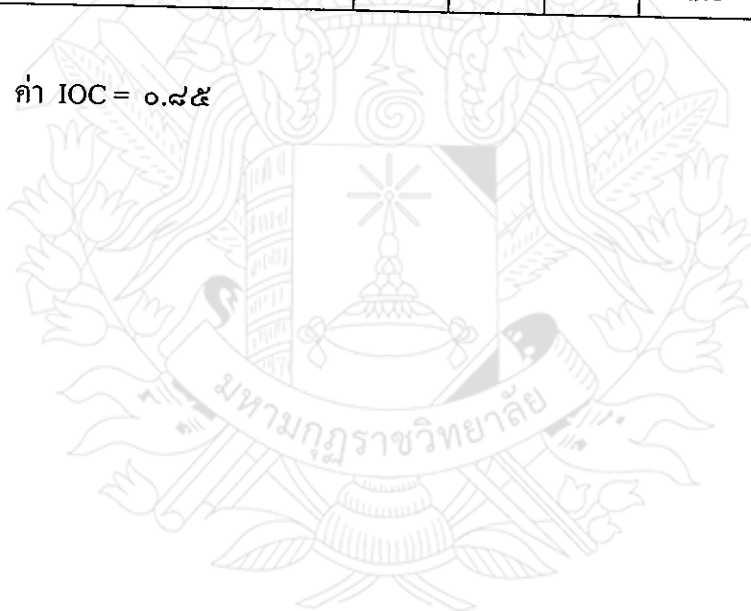
คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน การประยุกต์ใช้อิทธิบาท๔
ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียน โยธินบูรณะ กรุงเทพมหานคร เพียงช่องเดียว

ข้อ	ข้อความ	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่			ค่า IOC	สรุปผล
		๑	๒	๓		
๑. ด้านฉันทะ คือ ความพอใจในการทำงาน						
๑	ท่านมีใจรักในการเล่าเรียนที่ท่านเรียนอยู่	๑	๑	๑	๑.๐	ใช้ได้
๒	ท่านมีความพอใจในการเรียนและผู้ร่วมชั้น	๑	๑	๑	๑.๐	ใช้ได้
๓	ท่านมีความสนใจต่อการเรียน ไม่ทอดทิ้งหรือละเลยต่อการเรียน	๑	๑	๑	๑.๐	ใช้ได้
๔	ท่านมีความเต็มใจที่จะศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มความสามารถ	๐	๑	๑	๐.๖๗	ใช้ได้
๕	ท่านมีความปรารถนามุ่งหวังให้การเรียนของท่านบรรลุจุดหมายปลายทาง	๑	๑	๐	๐.๖๗	ใช้ได้

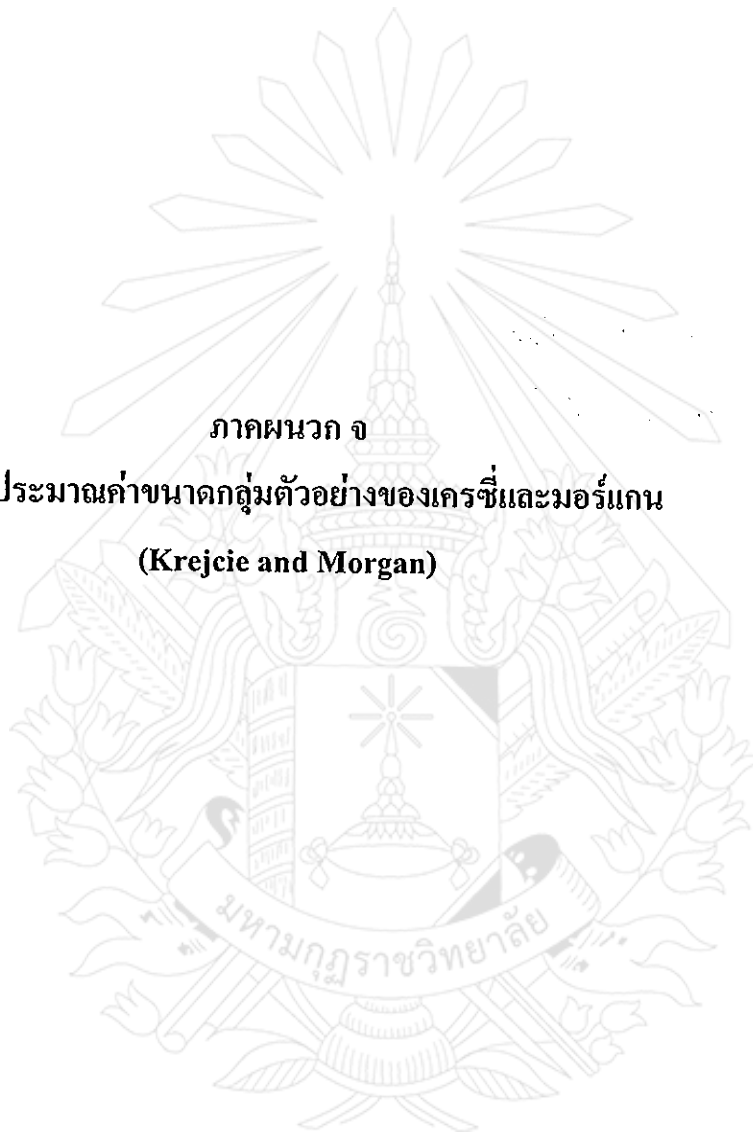
ข้อ	ข้อความ	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่			ค่าIOC	สรุปผล
		๑	๒	๓		
ด้านวิริยะ คือ ความเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน						
๑	ท่านมีความพากเพียรในการเล่าเรียนที่ท่านกำลังศึกษาอยู่	๑	๐	๑	๐.๖๗	ใช้ได้
๒	ท่านมีความอดสาหัส อดทน จริงจัง ในการเรียนอย่างเต็มที่	๑	๑	๑	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ท่านมีความกล้าหาญ ไม่หวั่นกลัว ที่จะเผชิญกับอุปสรรคและความยากลำบากในการเรียน	๐	๑	๑	๐.๖๗	ใช้ได้
๔	ท่านมีความหมั่นที่จะปลุกใจตนเอง ก้าวไปข้างหน้า เมื่อเกิดการท้อแท้หรือหมดกำลังใจ	๑	๑	๑	๑.๐	ใช้ได้
๕	๑๐.ท่านมีความมุ่งมั่น กระตือรือร้น ในการเรียน ให้บรรลุจุดหมาย	๑	๑	๐	๐.๖๗	ใช้ได้
๓. ด้านจิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในการเล่าเรียน						
๑	ท่านมีความเอาใจใส่ในการเรียนที่ท่านเล่าเรียนอยู่ตลอดเวลา	๑	๑	๑	๑.๐	ใช้ได้
๒	ท่านมีจิตฝักใฝ่ จดจ่อกับการเรียน ไม่ปล่อยใจเลือนลอยในขณะที่เรียน	๑	๑	๑	๑.๐	ใช้ได้
๓	ท่านมีการเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนอยู่เสมอ	๑	๑	๐	๐.๖๗	ใช้ได้
๔	ท่านมีความเข้าใจระบบในการเรียนตั้งแต่ต้นจนจบการศึกษา	๑	๑	๑	๑.๐	ใช้ได้
๕	ท่านมีความรับผิดชอบในการเรียนให้บรรลุจุดหมายปลายทาง	๑	๑	๑	๑.๐	ใช้ได้

ข้อ	ข้อความ	คะแนนความเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญคนที่			ค่าIOC	สรุปผล
		๑	๒	๓		
๔. ด้านวิมังสา คือ ความพิจารณาไตร่ตรองในการเล่าเรียน						
๑	ท่านมีการไตร่ตรอง ใคร่ครวญ ก่อนเริ่ม การเรียนอยู่ตลอดเวลา	๑	๑	๑	๑.๐	ใช้ได้
๒	ท่านมีการพิจารณาตรวจสอบประสิทธิผล การเรียนของตัวเองเสมอ	๑	๑	๐	๐.๖๗	ใช้ได้
๓	ท่านมีการตรวจสอบข้อบกพร่องและคิดหา หนทางแก้ปัญหาในการเรียนเสมอ	๐	๑	๑	๐.๖๗	ใช้ได้
๔	ท่านมีวิธีการปรับเปลี่ยนแผนการเรียนให้ ดีกว่า เดิมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ	๑	๐	๑	๐.๖๗	ใช้ได้
๕	ท่านมีการประเมินผลการเล่าเรียนของ ท่านอยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑.๐	ใช้ได้

ค่า IOC = ๐.๘๕



ภาคผนวก จ
ตารางประมาณค่าขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน
(Krejcie and Morgan)



ตารางประมาณค่าขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครชีแและมอร์แกน(Krejeie and Morgan)

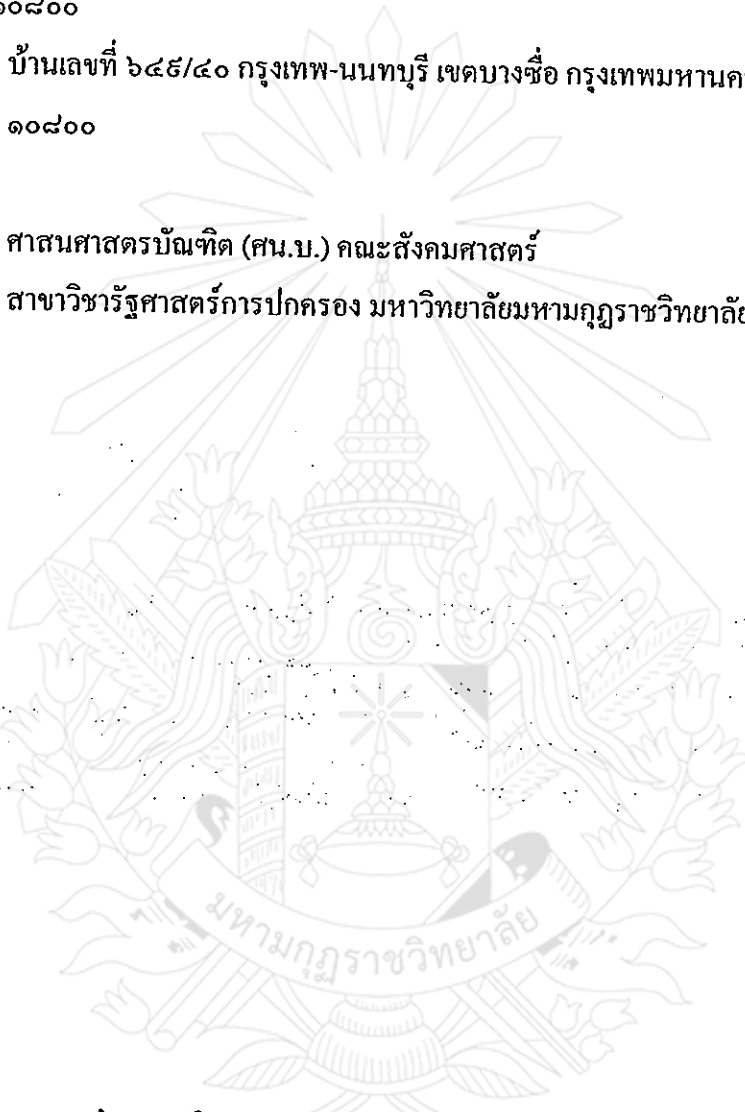
จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
๑๐	๑๐	๑๕๐	๑๐๘	๔๖๐	๒๑๐	๒,๒๐๐	๓๒๗
๑๕	๑๔	๑๖๐	๑๑๓	๔๘๐	๒๑๔	๒,๔๐๐	๓๓๑
๒๐	๑๕	๑๗๐	๑๑๘	๕๐๐	๒๑๗	๒,๖๐๐	๓๓๕
๒๕	๒๔	๑๘๐	๑๒๓	๕๕๐	๒๒๖	๒,๘๐๐	๓๓๘
๓๐	๒๘	๑๙๐	๑๒๗	๖๐๐	๒๓๔	๓,๐๐๐	๓๔๑
๓๕	๓๒	๒๐๐	๑๓๒	๖๕๐	๒๔๒	๓,๕๐๐	๓๔๖
๔๐	๓๖	๒๑๐	๑๓๖	๗๐๐	๒๔๘	๔,๐๐๐	๓๕๑
๔๕	๔๐	๒๒๐	๑๔๐	๗๕๐	๒๕๔	๔,๕๐๐	๓๕๔
๕๐	๔๔	๒๓๐	๑๔๔	๘๐๐	๒๖๐	๕,๐๐๐	๓๕๗
๕๕	๔๘	๒๔๐	๑๔๘	๘๕๐	๒๖๕	๖,๐๐๐	๓๖๑
๖๐	๕๒	๒๕๐	๑๕๒	๙๐๐	๒๖๙	๗,๐๐๐	๓๖๔
๖๕	๕๖	๒๖๐	๑๕๕	๙๕๐	๒๗๔	๘,๐๐๐	๓๖๗
๗๐	๕๙	๒๗๐	๑๕๙	๑,๐๐๐	๒๗๘	๙,๐๐๐	๓๖๘
๗๕	๖๓	๒๘๐	๑๖๒	๑,๑๐๐	๒๘๕	๑๐,๐๐๐	๓๗๐
๘๐	๖๖	๒๙๐	๑๖๕	๑,๒๐๐	๒๙๑	๑๕,๐๐๐	๓๗๕
๘๕	๗๐	๓๐๐	๑๖๙	๑,๓๐๐	๒๙๗	๒๐,๐๐๐	๓๗๗
๙๐	๗๓	๓๑๐	๑๗๕	๑,๔๐๐	๓๐๒	๓๐,๐๐๐	๓๗๙
๙๕	๗๖	๓๒๐	๑๗๙	๑,๕๐๐	๓๐๖	๔๐,๐๐๐	๓๘๐
๑๐๐	๘๐	๓๖๐	๑๘๖	๑,๖๐๐	๓๑๐	๕๐,๐๐๐	๓๘๑
๑๑๐	๘๖	๓๘๐	๑๙๑	๑,๗๐๐	๓๑๓	๗๕,๐๐๐	๓๘๒
๑๒๐	๙๒	๔๐๐	๑๙๖	๑,๘๐๐	๓๑๗	๑๐๐,๐๐๐	๓๘๔
๑๓๐	๙๗	๔๒๐	๒๐๑	๑,๙๐๐	๓๒๐		
๑๔๐	๑๐๓	๔๔๐	๒๐๕	๒,๐๐๐	๓๒๒		



๑๑๕

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ - นามสกุล : นายศุภกร บุญย์ประเสริฐกุล
- วัน เดือน ปีเกิด : วันศุกร์ที่ ๒ เดือน ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๒
- ชาติภูมิ : บ้านเลขที่ ๖๔๘/๔๐ กรุงเทพมหานคร-นนทบุรี เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ๑๐๘๐๐
- ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๖๔๘/๔๐ กรุงเทพมหานคร-นนทบุรี เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร ๑๐๘๐๐
- การศึกษา
- พ.ศ. ๒๕๕๑ : ศาสตราจารย์บัณฑิต (ศน.บ.) คณะสังคมศาสตร์
สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ประสบการณ์ทำงาน



ตั้งพิมพ์นี้เป็นสมบัติของห้องสมุด มจร.
ผู้ใดพบอยู่ในที่อื่นไม่สมควร
ไปรคนำมาส่งที่แผนกห้องสมุดด้วย ขอบคุณ